

పోషకులు

మ.రా.రా.శ్రీ	చుండూరు కామయ్య శ్రేష్ఠిగారు,	తెనాలి.
"	చుండూరు చినసాంబయ్య శ్రేష్ఠిగారు,	"
"	చుండూరు రామమూర్తి శ్రేష్ఠిగారు,	"
"	గుండాబత్తుల కుమారస్వామి నాయుడుగారు,	"
"	అనుగోలు రుద్రయ్య నాయుడుగారు,	"
"	భమిడిపాటి వేంకటరమణయ్యగారు,	"
"	గుడిమెల్ల రామానుజాచార్యులుగారు,	"
"	పసుపులేటి తాండవకృష్ణయ్య నాయుడుగారు,	గుంటూరు.
"	పి. వి. రాఘవాచార్యులుగారు,	ఉప్పలూరు.
"	వేమూరి బక్కరామయ్య నాయుడుగారు,	తెనాలి.
"	తిమ్మరాజు సుందర రామయ్యగారు,	గుంటూరు.
"	రాయుడు వెంకటసుబ్బారాయుడుగారు,	తాడేపల్లిగూడెం.
"	యల్లాప్రగడ సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు,	పెదవల్లి.

సీమంతిని.

ఈ నాటకమును ముద్రించుటకును బ్రదర్శించుటకును గ్రంథ కర్తవలన వ్రాతమూలకమగు ననుమతి బొందవలయును. నియమము నతిక్రమించువారు నష్టమునకు బాధ్యులగుదురు.

ఇట్లు,
ప్రకాశకుడు.

రాజపొషకులు

మ.రా.రా.శ్రీ చదలవాడ నాగభూషణరావు చౌదరిగారు,
పేరకలపూడి.

- „ కొల్లిపర చెన్నమల్లయ్యగారు, చినపరిమి.
„ నెక్కంటి దొరయ్యగారు, ఆచంట.
„ మనువర్తి శోభనాద్రిగారు, „
„ చింతా పల్లయ్యనాయుడుగారు, రాజమండ్రి.
„ రావుల గోపాలకృష్ణయ్య పంతులుగారు,
డిప్యూటీ నాజరు, తెనాలి.
„ కాకుమాను పుల్లక్కిగారు, యం.బి.సి.హెచ్.బి. తెనాలి
„ గోవిందరాజుల వేంకటసుబ్బారావుగారు,
యల్.యం.యస్. తెనాలి

ప్రధాన పోషకులు

- మ.రా.రా.శ్రీ సంకా వీరభద్రయ్య శ్రేష్ఠిగారు, తెనాలి.
„ కొమ్మూరి చినహనుమంతరావు శ్రేష్ఠిగారు „
„ పెద్దిభొట్ల రామయ్యగారు, „
„ మారాఠు కోటయ్య చౌదరిగారు, పేరకలపూడి.
„ వాళిరెడ్డి కోటయ్య చౌదరిగారు, చినపాలెం.
„ కన్నెగంటి వేంకటరావు చౌదరిగారు, నందివెలుగు.
„ చదలవాడ పుమామహేశ్వరరావు చౌదరిగారు,
పేదపూడి.
„ గవిని శాయన్న చౌదరిగారు, జంపని.
„ సుంకర పున్నారాయుడు చౌదరిగారు, పల్లెకోన.
„ కామిశ్రేణి రాజారావు నాయుడుగారు, తెనాలి.
„ అళహరి శేషచలం నాయుడుగారు, „
„ పిల్లలమర్రి చినసోమయాజులుగారు, „

శ్రీ రస్తు.

సీ మం తి నీ నా ట క ము

ఇది

విద్యా

ములుగు చంద్రమౌళి శాస్త్రి గారిచే

రచియింపబడిన

7 అంకముల నాటకము.

ప్రథమ ముద్రణము 1000 ప్రతులు.

ప్రకాశకుడు

తోట వేంకటాచలదాసు

ఎడిటర్, పబ్లిషర్, అండ్ బుక్ సెల్లర్,

సుబోధినీ గ్రంథనిలయము

తెనాలి

రజత ముద్రణాలయము.

1924.

చందాదారులకు రు 0-12-0

ఇతరులకు రు 1-0-0

శ్రీరాస్తం. సీమంతిని.

క థా సంగ్రహము.

యమునా సదీతీరమున అరుణాస్పదమను పురముకలదు. ఆపురమును చిత్రవర్మయను నృపాలుడు పాలింపుచుండెను. ఆతనికి వార్ధకమున శ్రీపురసుందరీదేవి ప్రసాదమున సీమంతినియను పుత్రికకలిగెను. చిరకాలమునకుఁ గలిగిన యాసీమంతిని నెక్కువ ప్రేమతో పెంచుచు పదునాలుగేండ్లు వచ్చునప్పటికి తలిదండ్రులూమెకు సర్వవిద్యల నుపదేశించిరి. ఇట్లుండ నొకనాఁడు చిత్రవర్మ సీమంతిని జాతకమును వైవర్ణ్యలకు జూప వారాజాతకము దుష్టగ్రహ సంకులమగుటచే ఈజాతకు రాలికి నివాహమైన కొలది కాలములో వైధవ్యము కలుగునని చెప్పిరి. అందులకు రాజదంపతులత్యంతము చింతించుచుండ యాజ్ఞానల్కిముని శేఖరుడగుదెంచి వారి నోదార్చి సీమంతినికి భర్తృవియోగము గలుగకుండ నొక సోమవారవ్రతము నుపదేశించెను. సీమంతిని గురూపదిష్టమగు సోమవార వ్రతము నాచరించుచుండునెడ మైత్రేయుడను ముని వచ్చి చిత్రవర్మ తనను బరామరికచేయలేదను కోపమున దూషించి మీరాచరించు వ్రతమును భంగము గావించునని పలికిపోయెను. అట్లు బలికి తనయాశ్రమమునకు జని మైత్రేయముని తాను నిష్కారణముగ సీమంతిని వ్రతభ్రష్టురాలినిగ జేతునని పలికినందులకెంతయు బశ్చత్తాపమునొందియు తనమాట చెల్లించుకొననెంచి ముందుగా నామెను నయమున బక్షింపదలచి యామెకు నిషధాధిపతియగు చంద్రాంగమని గూర్తుననితలచి ముద్ధయాతాధిముఖుడగు నాతనికి మృగయాపయాణమును గల్పించెను. చంద్రాంగదుఁడు వేటకైయరిగి వేటాడి మృగయుల నింటికిబంపియుండుతరి నాతనికిడకొక సింగపు బిల్లవమ్ముపైచే దానిని బట్టుకొందునని వెంబడించెను. ఆసింహము చంద్రాంగ

దుని యమునా సమీపరామమున విహరించు మధురికా సీమంతిను
కడకుగొనిపోయి యదృశ్యమయ్యెను. చంద్రాంగదుడు తన చిత్రపట
మును జూచి వర్ణించుచున్న సీమంతినిగాంచి మోహపరవశుడై
యుండెను. మధురిక చంద్రాంగదునకు సీమంతిని వృత్తాంతముజెప్పెను.
సీమంతినిచే చంద్రాంగదుడు సత్కరింపబడి జ్ఞాపకార్థము తనయుంగ
మామెకొనగి మరల సమాగమ మగుగాకయని వెల్లిపోయెను.
సీమంతిని విగ్రహావస్థ. సుమేధసుడు మైత్రేయునితో తానుజేసినసీమంతిని
చంద్రాంగదుల సంఘటనము జెప్పటం. అరుణాస్పదపురమున దిరుగు
చున్న సింగపు గొడమను చంద్రాంగదుడు పట్టుకొనుట. భటుల
చంద్రాంగదుని రాజదర్శనమునకు గొనిపోవుట. చిత్రవర్మ సీమంతిని
చంద్రాంగదునకిడి వివాహముజేసి సోమవార వ్రతమునకు వార్షికోత్స
వముజరుగు వఱకాతని నరుణాస్పదపురము నందేయుండ నియమి
చెను. లోకోత్తరుడునగు భర్తనుగూర్చినను తన శిష్యమున కనుకూ
ముగ వ్రతపరిత్యాగము జేయకుండుటచే సీమంతినిపై గినిసి మై
యుడు తన శిష్యుడగు సుమేధసుని బిలచి సోమవంతునితో గూ
కృత్రిమదంపతులై సీమంతినివలన బూజింపబడిరమ్మని చెప్పట సుమే
ధుడు సోమవంతున కనేకరీతులజెప్పి కృత్రిమాంగనా రూప
దాల్పించి సీమంతినికడ పూజింపబడెను. అట్లుపూజింపబడి యామె
బొగడుచువచ్చుచుండ సోమవంతు డాసీమంతిని ప్రభావమున స్త్రీ;
విరహావస్థనొంద సుమేధసుడెరిగి తమకు గలిగిన పరాభవము
దుఃఖించి మైత్రేయుని సమీక్షమునకు బోవుట. ఇదియుట్లు
చంద్రాంగదుడు మిత్రుడగు గౌతముడును సీమంతినియు వెంటరా య
నానదిలో పడవమీదనెక్కి విహరింపబోవ పడవ మునుగుట. సీమం
గౌతములు వైవయోగమున దరికిజేరి చంద్రాంగదుడు మరణించె
విలపించుట. చంద్రాంగదుడు పాతాళలోకమునకేగి తక్షకుని
సంభాషించుట. తక్షకుడు రాజకుమారుని మాటలకుకోపించి యా
జంపబోవ అశరీరవాణి నివారించ తక్షకుడు పశ్చాత్తాపమున

కుమారు నాలింగనముజేసుకొని గొరవించి భూలోకమునకు బంపుట.
తానాచరించు సోమవార వ్రతము ఫలమొనగగలదను నమ్మకమున
సీమంతిని సహగమనము జేయక చంద్రదాంగదుని దర్శనమెన్నడు గలు
గునా యని చింతించుచు నొక సోమవారమున స్నానమునకై యము
నానదికి బోవుచుండ మైత్రేయుడు వచ్చి సీమంతినితో సోమవార
వ్రతమును విడతువేని నీవతి బ్రతుకగలదని చెప్పట. సీమంతిని మైత్రే
యుని నింకరించి పోవుచుండ నొకపొదలోనుండి చంద్రదాంగదుడు
బయలుదేరి సీమంతినిని గుర్తుపట్టి కొగలించుకొని పట్టణములోనికి
పోవుట. చంద్రదాంగద మార్తాండులయుద్ధము. చంద్రదాంగదుడు
మార్తాండుని జంపుట. పట్టాభిషేక మందిరమునకువచ్చి మధురికసీమం
తినితో నెవనో దుర్మార్గులు నీవ్రతము భంగజేయ కుటిలదగపతులై
నీవలన బూజింపబడిరని వదంతికలిగినదనిచెప్ప సీమంతిని ప్రాణత్యా
గము జేయదలచుట. మైత్రేయుడరుదెంచి నివారింపబోవ సీమంతిని
యూతనిని దిరస్కారము జేయుట. శంకరుడు వ్రత్యక్షమై సీమంతిని
భక్తికిమెచ్చి యనేక వరముగొనంగుట.

భరతవాక్యము.

ఈ సా ట క మ ం ద లి పా త్ర ము లు.

పు రు ము లు..

సూత్రధారుడు
 పారిపాశ్వరుడు
 చంద్రాంగదుడు (కథానాయకుడు)
 చిత్రవర్మ (సీమంతిని తల్లి)
 మార్తాండుడు (శత్రురాజు)
 దక్షుడు (పాతాళలోకేశ్వరుడు)
 మర్కట
 యాజ్ఞవల్క్య (చిత్రవర్మగురువు)
 మైత్రేయుడు (ఒకముని)
 సుమేధసుడు } (మైత్రేయుని శిష్యులు)
 సోమవతుడు }
 గౌతముడు (చంద్రాంగదుని మిత్రుడు)
 శంచుకి
 పడవవాండు
 శంకరుడు (వృతాధిదేవత)

స్త్రీ లు.

సీమంతిని (కథానాయిక)
 మధురినీ (చెలి)
 ఇందుకళ (సీమంతిని తల్లి)
 సోమవతి (కృత్తిమాంగన)
 నాగకన్యలు

శ్రీ

మీనాక్షీసహిత సుందరేశ్వరాయనమః

ఇష్టతేవతావశంసనాదికము.

- చ॥ శ్రీతజన గక్షణాభిరతిఁ ♦ జేసి నిరంతరవాసమైన ప
ర్వతమున నున్నివిడి మధు ♦ రా పురమున్ శ్వశుకాలయంబుగా
సతము వసించి మాద్యశుల ♦ సన్నుతిఁగై కొను సుందరేశుఁడీ
కృతి కినుఁజై కుశీలపుల ♦ కిష్టశుభప్రదిపాది యయ్యెఁడున్.
- మ॥ తనకారుణ్యమె లోక స్వాస్థ్యములనో ♦ ద్యత్కారణంబై తగ్గ
దనసాంగత్యమె సుందరేశ్వరున క ♦ త్యంతంబు మోదంబుగా
గను శ్రీమన్నధురాపురంబున జగ ♦ త్కళ్యాణ సంధాతియై
యనయ్యుండు వసియించుభద్రదనుమీనాక్షీమదిగొల్పెదన్.
- చ॥ నిముసమయేని మమ్ము నిడ ♦ నేరక కన్నులఁ గప్పికొంచు న
శ్రమమగు శిక్షచేసె సుక ♦ రంబగు శాస్త్రమునేర్పరించె బు
ణ్యమతి యతండు మాకుఁ బిత ♦ నందయ సూరివరేశ్వరుడస్త్రుడీ
యమగుఁ గవిత్వమెల్లకడ ♦ లందు వెలింగిడిన్లునరైడున్.
- జ॥ నేనివాడనై చదువునేర్పెడి యొజ్జ లసహ్యమొందగా
వారిలవీలగా గలసి ♦ వాదములాడుచు సంచరించు న
న్నారిసి చేరఁదీసి యనయాంబు న్నమంపడి నిద్రనేర్పెమా
త్రైరవమూర్తి నన్నియొడ ♦ పాకృపాకలితుండుగాఁడొకో.
- శే॥ తనకు ఇష్టశుభయెడఁ గల ♦ దయనుజూప
సకల కష్టలక్షణావహం ♦ సయగుఁ గవిత
నాకొనంగెను ముదిగొండ ♦ నాగలింగ
శాస్త్రుగొండకి నానమ ♦ స్కారశ్రేతిము.
- శ॥ ఏనల్లుణ్డనోట నాకవితయం ♦ దేదోషముల్ గల్గినన్
నానికొకటి వఁదెట్టి యీశ్వతియె యా ♦ నందంబుతోగల్గొనన్
మీనాక్షీపుణ్యము వేషకొందు తెరచే ♦ నిక బీనవక్త్రోజన
మూనూనాగి గౌరవంబు మెయి ని ♦ త్యంబెత్తి ముద్దాడరే.
- విద్యాన్ ములుగు చంద్రమాళిశాస్త్రి.

సీమంతినీనాటకము.

ప్రథమాంకము.

నాంది

చ॥ జలముల ముద్గిసెన్, గుటిల ♦ సంతతి పైకొనినెన్, మహాపదల్
గలిగిన, నైజతత్వ మబ ♦ లాత్వము నొందిన, ఘోరపన్నగా
వలి తన చుట్టు ముట్టినను ♦ భావవికారము నొందకుండు నా
రలయెడఁ గల్గునట్టి వ్రత ♦ రాజము మాకు యశంబుగూర్పుతన్ .

తే॥ అలరు దక్షుని కతన గా ♦ హాస్యపదముఁ
దగిలి సీమంతినీసతి ♦ దానిసేయ
భుజగనాథునితోడ సం ♦ పూణామైతిఁ
జేలఁగఁ జంద్రాంగదుఁడు మాకు ♦ శ్రేయమొసంగు .

నూత్ర—(అనంతరము ప్రవేశించి పుష్పాంజలిజల్లి) ఏమి ? నాయనాత్మ
జ్ఞత నా సామర్థ్యము నెఱుంగకయే నకలకలా విశారదులగు
బుధులకేనిఁ గష్టనాధ్యమగున్పిసిని నివహించుతునని యెంచితిని?

తే॥ తనసమక్షత నెఱుంగకె ♦ ద్దానినైన
సలువఁ బూనిన నజ్ఞుఁడు ♦ సమయసున్న
ప్రజ్వలించెడి వహ్నిద్రా ♦ వంగఁబోవు
శిలభ మింకనమట్లు భ ♦ స్మయగుఁగా .

అట్లైన నీ యచిరకాల పిశ్చతిమహాకావ్యనినె హాస్యయత్నము
నుండి శిలఁగవలసినదేనా ? పండిత్యకాండ నిర్దిష్టశాసనా
తిక్రమణ దోషంబువహిల్లదా ? (విచారించి) అయ్యో సందిగ్ధా
వస్త్ర గలిగెనే ? ఏమి చేయవలయును ? (అలోచించి) చేయుట
కేమి కలదు. నాయిష్ట్య నేవలయగు నిమగ్నదోశ్చరుఁడి దిక్కు.

అట్లుగాక యీ కార్యాచరణమునుండి విముఖుడ నగుదునేని
దుర్భారమగు నవయశము వాటిల్లును.

శ్లో॥ కష్టమగుగాక లేక సా ధ్య మగుగాక
యిష్టమగుగాక ధ్య మై యెసగుగాక
యెదియొసపఁగఁ దలఁబూను ధ్య మై యెసర్చి
పూర్ణ సంతృప్తుడగుట యె ధ్య మను వలయు .

కావున దీని కేదేని యొక సాధనము నాజించెదను. ఆ, మఱచి
తీని నాకెల్లఁ బనులందుఁ దోడునీడయై నాయాననడచుఁ బారి
పాశ్వర్యముండ నీ విచారమెందులకు? (తెఱవంక జూచి)
అదిగో కాకతాళియముగ నాతఁడిట్లే వచ్చుచున్నాడు. కార్య
ము ఫలించినట్లే.

పారి—(ప్రవేశించి) భావా! ఈ నాఁడేలకో దీర్ఘముగా నాలోచించు
చున్నట్లున్నావు కారణమేమి?

మాత్ర—అయీ,

శ్లో॥ ఇతిర సన్యాసముంగోరి ధ్య మైవ్వఁడనిఁ
దనకు మించినకార్య మ్మా ధ్య మై ధరించి
సాధనంబు లభింపని ధ్య మయమందుఁ
సంతోషక సంతసంబును ధ్య మైదగిలఁడే .

అయినను జాతెవేదనునకుఁ బ్రభంజనమట్లు నీవు నాకు సహాయుఁ
డవుగావున విచారముగాడు.

పారి—నకలకార్య సాధనానుకూలోపాయ చతురులగు మీకు సహస్ర
విరునకు మిడుంగురుబురువు వహి నేనా సహాయము చేయువాఁ
డను? ఎగతాళి కట్టందువు? కాని యాకార్యమెదియో
యెఱింగించి నాయనుమానముఁ దీర్చుము.

నూత్ర—నీ వెలుగవా? రసగ్రహణ ధురీణులగు నీనభాసము లెల్లరు
సుందరేశ్వరోత్ప వారంభమున నొకనాటకముఁ బ్రయోంపు
మని నా కాజ్ఞయిడిరి. దానికి నీ సాయముకలిమి నియ్యకొంటిని.

వారి—ఆ నాటకము పేరెయ్యది?

నూత్ర—ఆ నాటకము పేరు సీమంతినియందును.

వారి—ఇంతమాత్రమున నిందలి యతిశ్చిత్తమిద్దయో బోధవడుటలేదు.
ఇదిగాక యింకొకపేరెద్దియేని కలదా? ఈ నాటకమునకు.

నూత్ర—ఆ కలదు. ఈ నాటకమునందు నామవారప్రతి మాహాత్మ్యము
ప్రధానముగ వర్ణింపఁ బడుటచే మనీషిత్వజ్ఞులు దీనిని నామ
వార ప్రతిమాహాత్మ్యమని కూడఁ జెప్పవచ్చును.

వారి—“సీమంతిని”యను నామముగూడ నన్వధా సంజ్ఞయేనా?

నూత్ర—కవి లోకము తమ గ్రంథములకు నాథా కిముగాని పేరిడునా?
ఈ కృతియందెల్ల సీమంతినియను రాజకన్య ముఖ్యస్థానము నాక్ర
మించి యుండుటవలన గ్రంథకర్త “సీమంతిని”యను పేరుగూడ
నొసఁగెను.

వారి—ఇప్పటికి నా సుదేహము తగినది. కాని పురాణన కవుల మహా
నాటకములెన్నియో ప్రసిద్ధములైయుండ సీ యుపరిచిత కథానక
గ్రథితమగు నూతననాటకమే యెట్లు బ్రయోగింపవలయును?

నూత్ర—ప్రయోగించుటకు నూతనమనియు, బురాణసమనియుఁ
జచ్చింపఁబనిలేదు. తక్కిలుండగు గురీలవ్రాసు రసప్రాకరమగు
నాటకమునే ప్రదర్శించును. మత్తేభకుంధవిపాటన నమర్చింబగు
హర్షభక్తము నల్లిపిల్లలపై కురుకునా?

వారి—అవునవును. నీవిక నిచ్చించిన కవియెనునా?

సూత్ర—

సీ॥ కృష్ణానదీకుల్య ♦ తీరమా తెన్నాలి
పుర మనయంబుఁ గా ♦ పురముగాఁగ
పులిపాక భైరవ ♦ మూర్తి సద్గురుపాద
కమలముల్ వందసి ♦ యములుగాఁగ
సనకాదిమాని హృ ♦ జలజస్పదక్షిణా
మూర్త్యు పాసనయై స ♦ మృదముగాఁగ
సకలద్విగేశ నా ♦ యక సమపితములొ
బిరుదముల్ వెలలేని ♦ సరులుగాఁగ

తే॥ సకలవిధ కావ్యనిర్మాణ ♦ చతురుడగుచు
సాటివారలలోఁ గడు ♦ మేటియగుచు
నెసఁగు మన ముల్గు చందమా ♦ శిశ్వరుండు
కర్తయైయొప్పు నీరూప ♦ కమున కరయ.

పారి—ఓహూ ! తెలిసినది. విద్యత్పరీక్షయం దుత్తీర్ణుడై ప్రభు
త్వమువారిచే “విద్యా” అను బిరుద మొసఁగఁబడినయీతఁ
డేనా ? అయినచో ముఖ్యముగా నీనాటకము బ్రయోగింపఁ
దగినదే.

సూత్ర—సామాజికులు వేచియున్నారు. ప్రస్తుత మీ వసంత ఋతు
పునుగూర్చి యిండుక వర్ణింపుము. వేగమహాయి పాత్రముల
నాయత్త మొనర్తుము.

పారి—

ల య గ్రా హి.

కోకిలలు మావిచిగు ♦ రాకులను మెక్కియల
వోకొకఁడొకండు వెసఁ ♦ బైకొనుచునుండఁ
మూఁతలుగఁ జేరిపలు ♦ పోకలుగఁ గీరతతు
లొకసము వెంటనగఁ ♦ గ్రాతుచు ధ్వనింపఁ

నాక జలజాకరము ♦ శీకరములెత్తి పాలి ♦ బోక
 మలయానిలుడు ♦ పై కెగరజల్ల
 శ్రీకర నసంత కుసు ♦ మాకరములోకహిత
 మైకనుగొనక గనుల ♦ కేకసుఖమిచ్చు.
 మఱియును—

శే॥ రమ్యసహకార లాభ సు ♦ ప్రాప్తి గోరి
 వననివాసంబుఁ బూని స ♦ ద్వితముసల్పు
 నాగ నలరెడి మృదు కాంచ ♦ సములతోడ
 పట్టణమోదకరమగు ♦ ప్రైతలక్ష్మి.

సూత్ర—అవు నట్లేయున్నది కాని కాలస్వభావము దెలియ శక్యము
 కాదుగదా? ఒకచో దులలేని వేడుకల నొందువారును మఱి
 యొకచో ననల్పచింతా సాగరనిమగ్నులునుగదా యెల్లపుడును.

బారి—నిజమే లోకమంతయు నొక్కరీతిగ నుండునా? కొందఱు
 సంతానార్థులై తపించుచుండఁ గొందఱు సంతానాభివృద్ధి విఘ్న
 కారులగుఁ బ్రతిబంధకములఁ దొలఁగింపఁ గుందుచుందురు.

సూత్ర—ఓహూ! ఇత నాలసింపరాదు. చితవర్మమహారాజు పాత్ర
 మును నేనే ధరింపవలసియున్నది. సామాన్యులు వేచియున్నారు.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రస్తావన.

శ్రీమీనాత్మనమః .

సీమంతినీనాటకము .

ప్రథమాంకము.

(రంగము. అంతఃపురము. ఇందుకళ, చిత్రవర్మ, మధురిక ప్రవేశింతురు)

ఇందు-మనోహరా! అనేక సంవత్సరములు రాజ్యమంతయు మంత్రుల
కొప్పించి మహారాజ్యములందు మునులతో బాటుగఁ జెక్కు
కట్టములబడి భక్తరక్షణ పరాయణురాలగు మీనాక్షీ దేవి
యనుగ్రహమునఁ బుత్రుని గాకున్నను బదునాలుగు తరములఁ
దరింపఁ జేయఁగల పుత్రికారత్నమును బడసినందులకు మనమెం
తయు నదృష్టవంతులమే. ఆహా! ఆదేవినేమని పొగడఁగలము.

చ॥ నిరతము భక్తితోఁ దనను ♦ నిష్ఠమెయి భజించు వారి పైఁ
గరుణ వహించి దేవతలు ♦ గాఢురటంచు శ్రుతుల్ వచించు వా
స్సరణి యసత్యమానె చిర ♦ కాలముఁ బుత్ర ముఖావలోకన
త్వరను దపింపఁగా మనకుఁ ♦ బట్టి నొసంగఁచె యాదిశక్తియు .

చిత్ర—(స్వగతము) ఇంకను నా ప్రాణేశ్వరి తన కూతునకు రాబోవు
దుస్థి నెఱుగదు కాబోలు. ఆహా! ఎంతలో నెంతయశుభవార్త
వినవలసినను. ఇట్టి మహాసంతోషముతోఁ దననే యదృష్టవంతు
రాలఁగదలంచు నా దేవీ కఠినవార్త నేమని వినిపింపఁగలను.
(ప్రకాశము) దేవీ!

చ॥ సతత స్వపాలమాళి విల ♦ సన్మకుటాగ్రమణీమయూఖరం
 జితచరణాబ్జునై న న స ♦ దృగ్విభవాహత సర్వదేవతా
 పతియగు వానినై నఁ దన ♦ ప్రాథిచెలంగఁ గృశింపఁజేసి దు
 గఁతిఁబడఁద్రోయుఁగాదె యుడు ♦ రాజనిభాస్యవిచారముగ్రమై.

పురాకృత కలుషపరిపాక జనితదుఃఖి పరంపరలోనికెల్ల దుభా-
 రమై దురంతమై దుర్విచారమై విచార దుఃఖిము ప్రతివానిని
 బాధించునుగదా .

ఇందు—(స్వగతము) ఇదేమీ ? ఇట్టి సంతోషనమయమున నా మనో
 హరుఁడు తలంపరాని విచారమును గూర్చి చెప్పచున్నాఁడు.
 (పకాశముగా) నాథా ! సంసార మసారమనితలంచి మహారణ్య
 ములఁ బవన పరాఁబు భక్షణంబునఁగృశించి దుస్సంగపరిత్యా
 గముఁగావించిన మహాఘోర కేని యొకవిధమగు విచారముండఁ
 బుట్టినది మొదలు జచ్చవఱకును ధనతోభులై యధర్మం బాచ
 రించుచు ససత్యమునకు వెఱపుఁజెందని పామరులకు విచారముం
 డుటబ్బురమా ? అట్టి విచారము బాధింపకుండునా ? అయి
 నను దత్కాలశాంతిఁ గావించి సంసారరథము సడపుట లోకా
 చారమై యున్నది. ఇది యందఱనొసఁటను వ్రాయఁబడి యుం
 డుటవలనఁ బ్రతివాఁడును శింహింపఁడు.

చిత్ర—దేవీ ! నీ లోకానుభవమునకుఁ జాల శ్లాఘింపలయును.

స॥ సతత విభూతి భూ ♦ సితుడై నను శివుండు
 గట్ట వస్త్రములేక ♦ కప్టపడఁడె
 యనయంబు లక్ష్మీ స ♦ మార్గేష్ట భుజుడై న
 హరి యుంటక్కిలు లే ♦ కభిజౌరడె
 కడుపు బంగారు బొ ♦ క్కనమైయెననుగాని
 పరమేష్ఠి పక్షిపై ♦ తిరుగకున్నె

తన ప్రభుత్వము దేవ ♦ తలయందయి పులోమ
జాతి పడిపంచ ♦ కాపుగాడె
శే॥ తక్కుగల దిక్పతులతోడ ♦ లెక్కయేమి
లోకనాయకులే యిట్టి ♦ లోపమునకుఁ
బాతులై చింతిలుచునుండఁ ♦ బ్రాకృతులకుఁ
జింతకలదను పలుకేమి ♦ వింతయగును .

కాని యిట్టి విచారిసాగర మీదుట కష్టమునుమా?

ఇందు—అట్లని యెవరు తప్పించుకొనఁగలరు?

చిత్ర—నీవు చెప్పినట్లు దానికిఁ బరిహారము కలదు. ఏమందువా? శాస్త్ర
విహితంబులకు జప హోమ సురాచనాదులచేత నించుకంత
శాంతియగునని పెద్దలు చెప్పదురు .

ఇందు—నాథా !

శే॥ సత్కథాలాపములచేత ♦ సమయమెల్ల
నిమిషముగఁ గడపెడు భూమి ♦ నేతవీవు
శ్రవణ కఠినంబయిన విచారంబుఁ గూర్చి
ముచ్చకింపఁగ పోతువే ♦ మోయెఱుంగ .

ఎన్నియో నోములునోచియుఁ జిరకాలము సంతానము గలుగ
కున్నప్పుడు గూడ మీరిట్టి సన్యముగ మాట్లాడలేదే. జీవితే
శ్వరా ! నేడిట్లు మాట్లాడఁ గారణమేమి? ఎట్టి విచారమై
నను నల్లారిముద్దుగ నాడుకొనుచు మనకెంతో సంతోషముఁ
గూర్చు సీమంతినిని జూచినంతనే నిశ్చేషమై పోవునుగదా?

చిత్ర—ఁ సీమంతినినిగూర్చియే నాకింతటి విచారము సంభవించెను.
సంతానము గలుగకున్నఁ గలుగలేదనుచింతయేతప్ప నింతటి
విచారముండదు.

ఇందు—నాథా ! అదేమి ? అట్లుబల్కుచుండిరి ? మనయమ్మాయిని
గూర్చి విచారమా? అయ్యో! దైవమా !

చిత్ర—

ఉ॥ చెప్పినదీరునే విషముఁ ♦ జేర్చియొనర్చిన సూదిబోలె నొక్కప్పుడు నాదుచిత్తమున • గాటముగా దిగి బాధనేయు నొక్కప్పుడు కంఠనాళములఁ ♦ గత్తివలెఁ బెగకుండఁగోయుఁ బానప్పటికప్పుడే యుదయ ♦ మై పయికిఁ గనరాక యక్కటా.

మ॥ అరిగాపుల్ బహుమానపూర్వకముగా ♦ నశ్వంబులన్ స్వందనోత్కరమున్ మత్తగజంబులన్ సుభట సం ♦ తానంబు నర్పించినన్ సరిగా వారల నాదరించుటకు ను ♦ త్సాహంబు లేదయ్యెనో తరుణీ ! ఘోరవిచార దుస్తర సము ♦ ద్రప్రాప్తిచే నెమ్మదిన్.

తలంపరాని యీ విచారముచేత నాశరీరము నశించుననుమాట నిక్కము. గురుపత్ని యుపదేశమువలనఁ బుత్రుఁడైనను బుత్రికయైనను బరిమేశ్వరి యనుగ్రహముచేతఁ గలిగెగదాయని సంతోషించుచుంటిని. కాని నాజన్మమెల్ల నిట్లు దుఃఖ భాజనమగునని తలంపనైతిని.

చ॥ పరుగిడుచున్న యశ్వమును ♦ బగ్గముఁజొని లాఁగునట్లు దుర్భరమగు నీవిచారమునఁ ♦ బాకెడిచిత్తము బిగ్గబట్టి యేకరణిమరల్పజూచినను ♦ గాని యట చనుచుండు నింకనే సరణిఁ దరింపనేర్తును వి ♦ చార సముద్రమనుండి యక్కటా.

శుక్లపక్షపుఁ జంద్రికవలె దిసదినాభివృద్ధియై పడునాలుగు సంవత్సరములకే సకలశాస్త్ర పారంగతుడాలగుఁ గోమలాంగికా యిట్టి దుస్థితిఁ గలిగింపఁబడితివి! తల్లీ ! పరిమేశ్వో ! విషవృక్షమునైనను దానుఁ బెంచినదాని నెట్టికత్తినుడును నరుక సాహసింపఁడే ? మధురమాలగు ఫలముల నొసఁగఁగల రసాల వృక్షమును గారవమునఁ బెంచెయు సమూలముగ ఖండింప సమకట్టుటొప్పునా ? హా ! కుమారీ ! (మూర్ఛిల్లును)

ఇందు—(భయముతో) అయ్యో! దురదృష్టమా! మాయండిట్లు
ఫలించితివేమి? మధురికా! ఇదేటి గ్రహచారమే నానాధుఁ
డిట్లనుచున్నాఁడు.

మధు—(దీనయై) అమ్మా! ఏమని చెప్పగలను. నోరాడుటలేదు.
నిన్నటి ప్రాతఃకాలమున మహారాజుగారు మంత్రులును బురో
హితులును జమూపతులును బండితులును బలసి కొలువ
సంతోషమునఁ గొలుపుదీర్చియుండిరి. అట్టి సమయమున
నెక్కడనుండియో యొకదైవజ్ఞుఁడు వచ్చి యేలినవారింగాంచి
తాఁజదివిన శాస్త్రములన్నియుఁ బేరుపేరు వరుసన జెప్పి
శ్లోతిషమందుఁగూడఁ దనకు నిరంకుశమైన సామర్థ్యము గల
దని పలికెను. అప్పుడు రాజుగారి యనుమతిచే మహామంత్ర
ిగారు సీమంతినీదేవి జాతకము నాపండితునియెదుట బెట్టిరి.
అంత నాతఁడా జాతకమును గొంచెము నేవుచూచి యీజాతకు
రాలికి లోకోత్తగుఁడగు జకవర్తికుమారుఁడు పతియగు
ననియు, నగుంధతి సావిత్రి మున్నగు మహాపతివ్రతలపాతివ్రత్య
మునకు వన్నెఁజెట్టగల పతిభక్తి గలుగుననియుఁ జెప్పి యింకఁ
జెప్పఁగూడదని యూరకుంజెను. అందునకు మహారాజుగా
రనుమానముచే బలవంతముఁజేయ నా దైవజ్ఞుఁడు సీమంతినీ
దేవికి వివాహమైన యాఱు నెలలో వైధవ్యము సంభవించు
నని చెప్పి వెడలిపోయెను. దానికై మహారాజుగారు చింతించు
చున్నారు.

ఇందు—హాపరమేశ్వరా! (క్రిదపడును.)

మధు—అమ్మా! ఘోరఁడిల్లుము. దైనసంకల్పమున కెవరోమిచేయగలరు.

ఇందు—(మెల్లనలేచి) ఎట్టి సంతోషమెట్లు దుఃఖముగామారెను.
బంగారుబొమ్మవలె నెల్ల వారికిని సంతోషము గల్గించు నాకూ
తునకే యిట్టి దుఃఖము సంభవించునా? కలనైన నితరుల కప

కారమొనర్చి యెఱుంగజే. పగవారిని నను బల్లెత్తి కోపించు నదికాదే! తల్లీ! మీనాక్షీ! ఎంతయో కష్టపడి నీసేవచేసినందు లకు మా కనాధయగు బుత్రికనే యొప్పగితివా? సకలలోక జననివగు నీవు మాయందింత కఠినమనునే వహింతువా?

చిత్ర—తరుణీ! ఎట్టిమహాపాతకము గావించివుట్టితినిో యీవాధాక మున నింతటిమనోవ్యధగలిగెను. బ్రహ్మాదులకేని విధినిదాట వశమ? తడవుకాలము పుత్రముఖదశనలాభమునకై పెక్కు కష్టములబడి యాశ్వరానుగ్రహమునఁ బుత్రుని మారుగఁ బుత్రికనైనఁ గాంచఁగలిగితినిగదాయని సంతోషించితిని కాని యింతలోనింత దురంతరమైన చింతకలుగునని యెంచితినే? ఈమనోవ్యధయే నాకుమృత్యువుగఁ బరిణమించునేమో?

ఇందు—నాథా! సర్వమెఱిగిన మీరే యిట్లు నింతిల్లమావంటి యజ్ఞానులగతి యేమగును? తెలిసి తెలియని యావృద్ధుడేదియో పలికినందులకింత వంతజెందఁదగునా? ధైర్యమువహింపుడు.

చిత్ర—ఇంకేటిధైర్యము. ఏటిబ్రతుకు. పురాతనమునుండియుఁ బితృ పితామహులచేఁ బాలింపబడిన యీరాజ్యమెల్ల నేటితోఁ బరరాజుల పాలగునుగదా! మనకు రాజోవుదుగఁగతి సోఁగి శత్రువులు మనపైనిప్పుడే దండెత్తి రాకుండురా?

ఇందు—దైవసంకల్పమున కెవరేమిచేయఁగలరు? (మధురికనుజూచి) మధురికా! ఈకనీసవార్త నమ్మాయికి వినిపించి యిప్పుడే దుఃఖిసముద్రమున ముంచకుము. దానిపాపమునకు మేమేమి చేయఁగలము.

మధు—అమ్మా! ఈయమంగళ వాక్యమప్పుడే యామెకుఁదెలిసినది.

ఇందు—హా తల్లీ! దేవతావరమునఁ బుట్టిననీవు మమ్ముద్ధరింతువని సంతోషపడితిమే? ఎంతగతి గల్గెనే సీమంతినీ!

[తరువాత సీమంతిని ప్రవేశించి తనలో]

పరమేశ్వరా ! నా జన్మమొంత దుఃఖభాజనమయ్యెను. ఎట్టి సహింపరాని కష్టములకైన నోర్వవచ్చును గాని దుర్భరమగు వైధవ్యదుఃఖము సహింపవచ్చునే ? నన్నిట్టి హీనదశ ననుభవించుటకే మహారాజుకడుపునఁ బుట్టించితివా ? నే నేమహాపాతకముఁ గావించితిని ? (నిట్టూర్పువిడచి) ఆవృద్ధపండితుఁడు పిడుగువంటి వార్తఁజెప్పినాసంతోషమంతయు నేలపాలుజేసెను. ఆతఁడేమైనఁ బ్రమాదమునఁ బలికియుండునా ! (ఆలోచించి) ఈ నిభాగ్యురాలికంతటి యదృష్టమా ? నాజాతకము దుష్టగ్రహసంకుల మగుటచేత నట్టియమంగళము గలుగఁ గలదని యాతఁడాలోచించియే చెప్పియుండును. ఇందసత్యములేదు. ఇక నాకు గతియేమి ? ఈ భూభారమగు నా జన్మమువలనఁ బ్రయోజనమేమి. తలిదండ్రుల యనుమతిఁబడసి నాతను త్యాగమునకై యేదేని యుపాయ మాలోచించెదను. (చూచి) అహా ! నాకు రానున్న మహాపదకైచింతించి చింతించి ప్రాణములఁగూడ విడుచునంతటి దుస్థితిలోనున్న నాతలిదండ్రుల నెట్లోదార్చుకలను. (సహింపించి) తలిదండ్రులారా ! నమ స్కారము.

చిత్ర—అమ్మా ! చిరిగిపోయితి గమ్ము.

ఇందు—తల్లీ ! ఆమాలదైవము నీకెట్టి వాత్రవాసెను. (దుఃఖించును)

సీమా—(స్వగతము) పిరికిప్పట్లనాశక్తి కొలది ధైర్యముఁజెప్పవలయును. లేదేని నాకొఱకై నిష్కారణముగాఁ గృతేతురు. (ప్రకాశము) తలిదండ్రులారా ! మీగున్నాకై యెందులకుఁ జింతిల్లెదరు. విధి లిఖిత మనుభవింపక తప్పనా ! శాంతింపుడు. సాచేసినపాప మిల్లు కలిపనుండెను.

చిత్ర—అమ్మా! మాకింక నెట్లు మనశ్శాంతి కలుగును? ఎంతదైర్యముతో నుందుమన్నను నాచిత్తము చలించుచునే యున్నది. యుద్ధరంగముల భయభ్రాంతులై పరుగెత్తు శత్రుసైన్యముల క్షణములో నిలుపఁగలిగిన నాకిప్పట్ల నామనస్సునే చలింప నీయకుండుటకు సామర్థ్యము లేదయ్యె.

సీమం—తండ్రీ! మీకు విచారమేల? నేనే త్రిలోకజననియగు మీనాక్షీ దేవి యనుగ్రహమునఁ బుట్టినదాననగుదునేని నామాంగల్యమునకేలోపమును గలుగనేరదు. అట్టియాదిశక్తి తననుసేవించు మీకు ముల్లోకములనేనిఁ బరిపాలింపఁగలఁ బుత్రునిడకున్నను వైధవ్యదుఃఖముచేఁ బరితపించు కూతునొసఁగునా? ఇది యంతయు నసత్యము. నాధాన్యముచేత మదిచెడిన యొక విప్రుండు చెప్పినమాటయూ! మీరు విశ్వశిరువురు.

[తె ర లో]

మ॥ అరయ్యరూప విహీనుడయ్యె నలఁబ ధ్మజ్ఞానుఁగొమానిశే
ఖరు లెద్దానఁగనన్ దలంతురచటన్ ధన్వన్తుచుండున్ జరా
చరలోకంబున కెల్లకలఁయయి యే ధన్వన్తుములేని యీ
శ్వరుడేవాడు నిరంజనుండతని నం ధావింతు ధన్యాత్మితన్.

(అని చదువును యాజ్ఞ్యవల్క్వి ప్రవేశించును.)

చిత్ర—మునివర్యా! నమస్కారము. ఈ యాపనము నలంకరింపుఁడు.
యాజ్ఞ్య—మహారాజా! నీకు సంతోషము గలుగుఁగాక.

(అందఱును సమగ్గురింతురు.)

చిత్ర—(విచారముతో) గురువర్యా! నాయవృత్తినేమని విన్నవింపఁగలను.

యాజ్ఞ్య—అరుణాస్పదపురీశా! మీ వృత్తాంతమంతయు నివ్వన్వట్టి సెఱిగితిని. చింతింపకుము, విధినిదాట నెవరితరము. పరమేశ్వరుడగు శ్రీ మహావిష్ణు వంతటివాఁడు తనచేసిన పాపమున నానా యోనులగు జన్మించెను. మనుష్యులమాట యెందలకు!

చిత్ర—అట్లని భరింపరాని దుఃఖములకు సహింపఁ గలమా ? మీశిష్య జనము ననుగ్రహించి యేదేని యుపాయమున రక్షింపుడు. పరమ పతివ్రతాతిలకమగు మైత్రేయిని కరుణవలన సంతానము లేకపోయెఁ గదాయను విచారము తొలగి నేటికీపసిబిడ్డ నిభాగ్యుడనగు నా కడుపున శేలబుట్టెనా యను విచారము ప్రబల మయ్యెను.

యాజ్ఞ—భూనాయకా ! నీ దురదృష్టమునకు నేనేమి చేయుఁగలను.

చ॥ తన తొలిజేసినట్టి సుకృతమును దుష్కృతమునఁ ఫలించి యీ జననమునఁ మనుష్యునకు ♦ సౌఖ్యమొ దుఃఖమొ గూర్చుదానికై మనసుఁ దపింపఁజేసి పర ♦ మంబగు సైర్యములేక చింతలఁ

మునిగినచోఁ బ్రయోజనము ♦ బొందఁగ నేర్చునె యెట్టియాతఁడుక

కావునఁ దలవ్రాత ననుభవింపవలసినదే ? యని తలంచి చింతింపకుము. మేము ధీరుడవగు నీవే యిట్లుఁదైర్యముజెంద నబలలగు నీ కాంతా పుత్రికలగతి యేమగును ?

సీమ—(స్వగతము) అయ్యో ! ఈ మహర్షి శేఖరుడు నాకేదేనిమార్గముఁజూపి రక్షించునని తలచితినే ! నా యాశాలతను సమూలముగాఁ జెఱికివేయు చున్నాఁడేమి ? (పకాశము) మహాత్మా ! సర్వసమర్థులగు మీరే యిట్లుబలుక నే నెవరి నాశ్రయించుదానను. నావగ్రూత యెట్లు గడువఁగలదు. నన్నురక్షింపుడు.

యాజ్ఞ—సీమంతిని ! నీకే భ్రాంతియేల ? నీ వెఱుఁగని దేదికలదు.

శే॥ శిఖియో తెలియకయొ దు ♦ మృత మొనర్చి
దానిఫలము భూంపనా ♦ తఱినిఁ గష్ట
మనుచుఁ గొంచించినను లాభ ♦ మగునె చూడ
కన్నీదొక్కినఁ గాలదే ♦ యంఘ్రియుగము .

సీమ—తండ్రీ! నన్ను మన్నింపుడు. సంతానహీనులగు మా తలిదండ్రులకు మీయర్థాంగలక్షి మైత్రేయి సదుపదేశమున సంతానప్రాప్తి గలిగించి యపుత్రకులమను విచారమును దొలగించినది. తపః ప్రభావమున బ్రహ్మాదులనేని విపర్యాసము గావింపఁగల మీరు నా కాయుష్మంతుడగు భర్తను గూర్చి నావిచారముల దొలగింపుడు. లేదేని గురుపత్ని మావంశమునకు దుఃఖముఁ గల్గించిన దగును. నా దురదృష్టవశమున నిందులకు మీరు కరుణింపలేని చిరకాలము జీవింపఁగోరుఁ జక్రవర్తి కుమారుని శిట్టఁ బట్టి యల్పాయుష్కునిగఁ జేసి భరింపరాని వైధవ్యదుఃఖము ననుభవింపవలసి వచ్చును. కావున నేను నిరంతరి బ్రహ్మచర్య మవలంబించి మీయాశ్రమమునందేమీకు శుశ్రూషసలుపుచుఁ గాలముఁగడపునట్లు లంగీకరింపుడు. కాదేని పవిత్రములగు మీ పాదములకు నా ప్రాణవాయువుల నొసఁగి శరీరముఁ ద్యజింతును.

(పదములపై బడును)

నూజ్య—(స్వగతము) ఆహా! ఇప్పుడేమి చేయవలయును? విధివాఁతను సవరింపఁగలనా? కానిమ్ము:—(ప్రకాశముగా) సుమంగలీ! నిన్ను బరమేశ్వరుడు రక్షింపఁ గలఁడు తెమ్ము.

సీమ—(మెల్లనలేచి) ఆహా! ఏమి నా యదృష్టము. ఈ ముష్టిగాని వాక్య మమోఘముగదా!

నూజ్య—సీమంతినీ! నీవు వైధవ్య మనుభవించునట్లు పరమేశ్వ్రవాసిన వాఁడను దిద్దవలసిన భారము మాయాదుండెను. కావున నా వాక్యములు నిశ్చలచి త్తవై వినుము. సమస్త వేదవేదాంగ విహితమై సకలకులజుల కాచరణీయమై ప్రసిద్ధమగు నొకవ్రతము నుపదేశింతును. దాని నాచరింతువేని నీకుఁ జరింజీవియగు బలి లభింపఁగలను. వినుము.

క॥ వ్రతములలోపల నుత్తమ
వ్రతమరయఁగ సోమవాస ♦ ర వ్రతమది సం
సంతత మొనరించిన సతులకు
గతియగు నైదువ్రతంబు ♦ గల్గునుగాదే .

చిత్ర—గురూత్తమా ! మీ యనుగ్రహముకతన ధన్యుడనైతిని. పాప
వినాశకమగు సోమవారవ్రతము నాచరించు మాగఁము నెఱిం
గించి నన్ను మన్నింపుడు.

యాజ్ఞ—సీమంతిసీ ! ఆరికింపుము. బ్రహ్మాదులకేని నిర్విఘ్నముగా
నావ్రతమాచరింప శక్యముగాదు. దాని విషయమై నీ వెట్లు
జాగ్రతగా మెలంగెదనో. మహిపాలా ! నీవును వినుము.

చ॥ క్రతువు లొనర్పవచ్చుఁ జర ♦ కాలము నిశ్చలభక్తితో నుమా
వతిని భటుండుగాఁ గొనఁగ ♦ వచ్చుఁ బదంపడి సర్వలోక సం
స్థితి నొనరింపవచ్చు బుధ ♦ సేవితమై తగు సోమవాసర
వ్రత మొనరింపవచ్చునె యె ♦ వారికినై నను భంగమొందకే .

ప్రతి సోమవారమునను యమునానది కరిగి యందున్నానమాచ
రించి యట్లునుండి తెచ్చిన నిర్మలలోదకమున సోమశేఖరు నభి
షేకమొనర్చి సక్రమముగా నుమామహేశ్వరుల నారాధించి
వివిధ దేశములనుండి వచ్చిన బ్రాహ్మణ దంపతులఁ బార్వతీ
సరమేష్వరులుగ భావించి పూజ సేయుచుండుము. ఇంచేదిలోప
మైనను ప్రతిభంగమేసుమా ? త్రిమూర్తులు వచ్చి పరీక్షించి
నను ప్రతిమునకు విఘ్నమురానీయకుము. దీనికిఁ దప్పితివేని
నీవేగాక నేనుగూడ నఘోగతిఁ బడవలసినచ్చును. విందువుగదా
పురాణములందు.

సీ॥ అడిగినయేని యే ♦ యిడుమలు గల్గినఁ
గాదన కొనఁగిన ♦ ఘనుఁడొకండు

సత్యంబుకొఱకునై ♦ సకల రాజ్యంబును
 ధారవోసినయట్టి ♦ ధన్యుఁ డొకఁడు
 ఏకపక్షీవ్రతం ♦ బే మోక్షదంబని
 యాచరించినయట్టి ♦ యశస్సుఁ డొకఁడు
 ధర్మరక్షణమె వ్ర ♦ ధానంబుఁగానెంచి
 వివిధ సౌఖ్యంబుల ♦ విడచెనొకఁడు
 తే॥ భూతత్వప్తియె తనకు సరి ♦ పూర్ణాముక్తి
 కామినీ పరీరంభణ ♦ కాంక్షచీర్పు
 సనుచుఁ జరియించెనొకఁడు వా ♦ రందటరయ
 వ్రత నియతిని మెలంగిన ♦ వాచెకానీ.

చ॥ తనప్రియుఁ డస్తమించినను ♦ దాగుణభాధలు గల్గినన్ మహా
 జనవచనం బసత్యమను ♦ సంశయ మాత్మఁ గలంగఁ జేసినన్
 దన యొనరింపఁ బూనిన వ్ర ♦ తంబును వీడకభక్తి నాచరిం
 చిన నియతాత్మకుల్ గలరు ♦ చెప్పఁగనేటికి లోకమందునన్.

ఎల్లి సోమవారమున నా వ్రతము నాచరింపుము. మే మిటకు
 వచ్చి చాల తడవైనది. పోయివచ్చెదను. (నిష్క్రమించును)
 [అందరును నిష్క్రమింతురు.]

(రంగము పూజామంటపము సీమంతినీ దంపతిపూజలఁ జేయుచుండును
 చిత్రవర్మయు నిందుకళయుఁ జూచుచుండును.)

(తెఱలో) ఓహీ! రాజాధిమా! ఏమిరా నీకండకావరము.
 లోకమునందున్న వారికెల్ల శుభ శేఖలనంపి నన్ను బిలువకున్నను
 దయఁదలంచి వచ్చెఁగదాయని గౌరవింపక చూచిచూడనట్లు
 న్నావు.

మ॥ అరశేషువ్వుండ! క్రూరకర్ముండ ఇటుగ ♦ డా! నీచుఁడా! కండకా
 కావరముఁబూని భగీరథుఁమఱచి యాహ్వానంబు లేకుండినన్

సరంగే వచ్చిన నాదరింపక తి ధి స్కారంబుఁ గావించితే
దురితాత్మా! ఇదే చూడు నీవత మబం ధి ప్రీతిఁగావించెదన్.

దిగంత విశాంత యశోవిశాలుడగు సీమైతేయుడు సీకంటికిఁ
దృఢముగాఁ గనుబడెనా?

చిత్ర—(వినుట నభినయించి ఇదేమీ? ఈకోధ పూరితవాక్యము
లెక్కడివి? (ముందునకు నడచును.)

సేవకుడు—(ప్రవేశించి) మహారాజా! జయము జయము. ఎవరో
యొక బ్రాహ్మణుడు ద్వారము కడ నిలచి తమ్మపై నాగ్రహ
మున నఱచుచున్నాడు.

చిత్ర—(భయముతో) ఆ. బ్రాహ్మణుడా? ఎంత ప్రమాదము.
పోవుదము రమ్మ (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

(రంగము-ద్వారము-మైతేయుడు చిత్రవర్మ ప్రవేశింతురు.)

చిత్ర—(విషయముతో) మునివర్యా! నమస్కారము. వ్రత పరామరి
కచే మిమ్ముఁ గాంచలేనై తిని. నాయపరాధము క్షమింపుడు.
(పదములఁ బడఁబోవును.)

మైతే—(తొలగి) ఓరీరాజాధమా! నీ నక్క విషయములు నామో
లనా సాగింతువు? నాకెఱిగింపక వ్రతారంభముఁ గావించియు
నియ దలచి చూచి పోవుదును గదా యని వచ్చిన నన్నవ
మానించి మీఁడు మిక్కిలి మన్నింపుమని పలికెదవుగా?
అనినాఁడుము. క్షణకాల మాహారమునకు వేళమించినఁ దల్ల
క్రిందుగఁ బడు మీరా వ్రతా చరణ సమర్థులు?

తే॥ అసయ ముపవాస జీవించును ధి లగుచు నెల్ల
సౌఖ్యములఁ బారదోలి యె ధి సంకునట్టి
వారి కొనరింపఁదగు బీమ ధి వాసరంబు
వ్రతమదే? నాలలగు , పనిలేదే?

సీమంగము జూడరాదు పొమ్ము (పోవుచున్నాడు)

చిత్ర—(స్వగతము) పరమేశ్వరా! ఎట్టి సంకటము గల్గించితివి. [[పకా శము] మునిచంద్రమా! నాపై మీకు నిష్కారణముగ నాగ్రహమేల? క్షమింపుడని వేడుకొంటిని గదా దయ చేయుడు.

మైత్రే—ఓరీ! అనర్హులగు మీకీ వ్రతరాజము నుపదేశించిన గర్భదరి దుర్జిడవడు?

శా॥ ఛీ! యీలాగునఁ బల్కు నీకు మదిలో ♦ సిగ్గెల లేదయ్యె నా
రా యెందేని యనిత్యమాఁ తనవుపై ♦ భ్రాంతి విడకలేక యు
క్తాయు క్తంబు లెఱుంగనేరువనిక ♦ న్యల్ ధైర్యముఁబూని యెం
తో యాయాస కరంబులౌ వ్రతములం ♦ దున్విల్వఁగా నేర్తురే?

అభాగ్య దేవతయగు నీకూతునకా వ్రతాచరణ సామర్థ్యము?
సీయవిధేయతఁ గన్న నాకుఁ గ్రోధాసల ముద్భవించుచున్నది.

చిత్ర—మునివర్యా!

శే॥ తప్పు గలిగిన దండింపఁ ♦ దగును గాని
యూరకయె కోపము వహించు ♦ బుచితమగున
కటికిపామైనఁ గాని త్రొ ♦ క్కకయె పడగ
నెత్తీ కలువఁగఁ దలంచునే ♦ యెన్నఁజైన.

నాతప్పుల మన్నింపుడు.

మైత్రే—ఆయుద్దేశ్యము మాటగాదు. ముక్కుముగా మేము శాసన కర్తల మని యెఱుఁగుము.(నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

చిత్ర—ఎంతటి విచారము సంభవించెను. గోచరుట్టుపై గోతటిపోట పుట్టు లేక లేక కలిగిన కూతును గూర్చి పరితపించు నేనీశాపా యుగ్ధుని కోపమునకుఁ గూడ గుఱివెనేని? ఈ పరమ కోప

స్వభావుడగు మైత్రేయర్షి మమ్మెట్లు సాధింపఁ దలంచునో
గదా? (నిట్టూర్పు విడచి) కానిమ్ము పరమేశ్వరానుగ్రహమున్న
సీగోచి పాతలరాయఁడేమి చేయఁగలుగును. (వెనుకజూచి)
ఇదియు నొకమేలే. ముక్కోపియగు నాతాపసి వచ్చుటయును
మాపై గినియుటయు నెవరికిఁ చెలిసినది కాదు. ఇంకమీదఁ
కూడ నిది రహస్యముగనే యుండుగాక, (నిష్క్రమించును)

ఇది ప్రథమాంశము.

శ్రీమీనాత్మనమః .

సీమంతిని నాటకము.

ద్వితీయాంశము .

(రంగము తపోవనప్రాంతము. మైశ్రేయస్సి ప్రవేశించి పశ్చాత్తాపమున)

అహా! నిష్కారణముగ ప్రమాదము నొంది నే నెట్టి యకార్యముఁ గావించితిని. పిలువని పేరంటమునకు నేను బోవనేల? పోయిన వాడను వారు మర్యాదఁ గావించినను లేకున్నను చొరవఁ జేసికొని లోనికిఁ బ్రవేశించుటయో వెనుకకు మరలి వచ్చుటయో తగును గాని దేవుఁడొసంగిన కోపము కలదుగదా యని యొడలు మఱచి యాగ్రహముఁ జెందనేల? యుక్తాయుక్తము లెఱుంగక సీమంతిని యాచరించు ప్రతము భంగము గావించునని పలికితిని కాని యాసాధ్యని సాధింపఁగలనా?

శే॥ సశుల భావంబుఁ జేపల ♦ గతియు నొసటి

ప్రాత్యలమును గాలంబు ♦ పోమితియును

బండితచమత్కృతియు మహా ♦ ద్వైత నియతియు

సముగ నెవ్వారికై నను ♦ దరమె జగతి.

(విమర్శించి) గగనారవిందమునైన సృజించునేర్పుగల నాశాయబలను సాధించుటాకలెక్కయా? కష్ట నిష్ఠురములకోర్చి

కాయము శుష్కింపఁ గఠినాటపులవసించి సంసారేచ్ఛలేక
తపంబొనర్చు మావంటి మునులకేని సాధింపరాని సోమవార
వ్రతమును నిరంతరసుఖలాలనయై నిశ్చలతయన్న నెఱుంగక
ధనమదావేశంబున సంచరించు నొక రాకన్నియయా యాచ
రించును? బాగు! బాగు! ఇంతమాత్రమునకే నాకువిచారమేల?
పాపముగాని పుణ్యముగాని ప్రారంభించిన కార్యమును ద్యజింప
రాదు. కాన నేనెట్లైన నామైవ్రతము భంగముజేయవలసినదే.

చ॥ ఎదిరి బలాబలంబెఱుగ ♦ కెవ్వడు చూచెడివాడు మెత్తురం
చదనని కన్న గానక సహాయబలంబె ప్రధానమంచు లో
నఁ దలంచి మమ్మువంటిమనినాధులతోఁ గలహంబుఁ జెంచువాఁ
డెద బరితాపమందు నటు ♦ లేమరకే బరిమార్చుటాప్పదే.

వృథాయీకంఠశోష యెందులకు, ఇంకముందుఁ జేయఁగలపని
నాలోచించు కొనవలయుఁగాని, చిన్న పామునైనను బెద్దకట్టతోఁ
గొట్టుట మంచిదికదా? అందువలన నీకార్యానుకూలమునకై
యొకమంచి యపాయమాలోచింపవలయును. ఆలోచనమభిన
యించి) అవును సీమంత్రినికి లోకోత్తగుఁడగు రాజకుమారునిఁ
గూర్చితినా వానితోఁగలసి స్వర్ణహర్యముల మదనక్రీడా
లోలయై నీతనిధములఁ దనవ్రతమును మఱువఁగలదు. ఇదే
మంచియుపాయము. కాని సీమంత్రిని సౌందర్యమునకును రసజ్ఞ
త్వాది గుణములకును దగినవాఁడెవఁడు? (స్మృతినభినయించి)
కలఁడుకదా నలమహీపాలుని పౌత్రుఁడును నింద్రసేనుని బుత్రుఁ
డునునగుఁ జగదాంగద మహారాజు. అతఁడు నూతనముగా
బట్టాభిషిక్తుఁడై సకలకలాకులెల్లఁడై యున్నవాఁడు. కామశాస్త్ర
మందుఁగూడ విశేషముగఁ బ్రవేశము కలవాఁడనియే విందును.
అతనికి నాయుపాయచాతుర్యమున జగన్తోహినియగు సీమంత్రిని

గాన్పించునేని యామచక్కడననున కక్కజపడి యెల్లెన
 నామెను వివాహమాడగలడు. చంద్రాంగద మహారాజు
 యుద్ధయాత్రకై ప్రయత్నము జేయుచున్నట్లు నైషధపురమునుండి
 వచ్చినసార్థవాహులవలన వింటినని సుమేధసుడిప్పడే చెప్పి
 పోయెను. అతని దిగ్దయాస్థానము నావ్యూహమునకు విరో
 ధించునేమో? కావున ముందుగాఁబోయి చంద్రాంగదని యుద్ధ
 ప్రయాణము నాపి నా తంత్రమువలన నాతనికిమృగయాప్రయాణ
 ము గల్పించెదను. యమునాపరిసరోద్ధాన వనమున విహరించు
 సీమంతినీ యాతనికగుపడునట్లుజేయు సుమేధసుని నియమించి
 నేనాతని చిత్తరువును జిత్రవమకనిపెదగాక. అంతటితో నా
 శఙ్ఖము నెరవేరగలదు. (నిష్క్రమించును.)

(ఇది శుద్ధవిష్కంభము.)

[రంగము-అరణ్యము చంద్రాంగదుఁడు ప్రవేశించును.]

చంద్రా—ఈమహారణ్యమెంత భయంకరముగా నున్నది.

సీ॥ బలితంబులై యగ్ర ♦ పటమును భేదింపఁ

బెఱిగినవనియె తా ♦ పింఛతగులు

వక్షాత్మువున మేఘు ♦ పటలంబువలె ధాగ

గా మంచుగురిసెడి ♦ కడిమిచెట్లు

అలగు గంగాప్రవా ♦ హముఁబోలెఁ బ్రవహించుఁ

గొండవాగుల దొర్లు ♦ చుండు తిలలు

ముంగులఁగాంచి ము ♦ ప్పురిఁగొన్న భయముచేఁ

బరుఁగెత్తునవె త్రాచు ♦ గొముగములు

తే॥ ప్రబలపగచాన్యకర రుహా ♦ ప్రకగదళిత
 కరి నిచయ కుంభపతిత ము ♦ క్తాఫలౌహ
 దశితానేక శబరప ♦ థంబులైన
 కోనలవె యిందుడిరుగంగఁ ♦ గూడునొక్కొ.

ఈ మృగయా వ్యసనంబునకులోనై పూజ్యులగు జనసేజనకుల
 విడచి చాల కాలమైనది. వేగమ పోయెదఁగాక. (నడచి
 ముందుఁ జూచి) అదేమీ! అది సింహశాబకమా? ఇప్పుడేకదా
 యీ యరణ్యమునంతయు గాలించి మృగముల వధించితిని?
 ఇంకెక్కడనుండి వచ్చెను? ఆహా యెంతమనోహరముగానున్నది?
 ఎవ మేశ్వరుని సృష్టిచాతుర్య మెంతయూశ్చర్యకరము?

చ॥ కనులంగలేక భల్లుకముఁ ♦ గాంచి ధియంబునఁ దల్లడిల్లు నా
 పదుపులయందు రువన్యన ♦ బాధితులై పెనుకానలోఁబల
 కడలేక చక్రవర్తియెడఁ ♦ పెంపెనలొడెడి కాంతచన్దవక
 బరపడి కానవచ్చు భగ ♦ వాసుని చిత్రమాలెల్లఁజూడఁగల.

ఏమైన నగుఁగాక! ఈ సింహపోతియను బ్రాణములతో బట్టు
 పొనికాని సగర్విరూపము జేయరాదు. (నిష్క్రమించును.)

చంద్రదా—నూలఁ బ్రవేశించి) ఇంతవఱ కెన్నడేని పరమేశ్వర విని
 మిత్ర చగాచి ప్రపంచశాసనాధికారమునకై నఁ దగిన ధను
 వికాన్య సభ్యులించిన యా యోధాగ్రగణ్యునకు గుఱతయైన
 పాత్రువు తప్పిపోయెనే? ఆహా! ఆ సింహము గావించు చమ
 త్కారము నేమని పొగడవలయు.

గీ॥ చేతికిఁ బట్కునట్లులఁ ♦ శైతనిల్పుఁ
 బట్టుకొనఁబోవ నిలువక ♦ పరుగులిడును
 కిక్కియుకొ జక్కనట్లుండు ♦ సింహపోత
 మోతదూరముఁ గొనివచ్చె ♦ నిపుడునన్ను.

మహా మూర్తికుల మాయల కైసరిబట్టుపడని వన్నా జ్ఞానశూన్య మగు నొక మృగమా మోసముఁజేయుట. కానిమ్ము. ఎంతదూ గము నాకుఁజిక్కుక పారిపోవఁగలదో చూచెదను. నిషధాధి పతులసంకల్పము చెడునా? క్షణమేనియు నొకచో నిలువక తగిన యాహార విహారిములులేక యా మృగమును వెంటాడి పరుకెత్తుటచే నాబలమెల్లను క్షీణించినది. ఈ ప్రదేశముమును పటివలెఁ గఠినముగాక యిండుక నివాసయోగ్యముగా నున్నది. ఇందొక్కింత మాగాణ్యముఁ దీర్చుకొని తరువాత సింహ గ్రహా ప్రయత్నము జేసెదను. (కూర్చుండి) అకటా! నేనెంత వివేకము మాలినపనిఁ గావించితిని. చుప్టమృగములఁ జెండి యారణ్యకులకు సౌఖ్యము గూర్పఁదలంచి మృగయాప్రయాణము గావించిన నేను మృగయులవెంట నగరిమునకుఁబోక యాజ్ఞాపైల మారి సింహమువెంట నేల రావలయును? వచ్చినవాడను నా కాసింగము చిక్కుకున్న వెనుకకుఁబోక యితి హరిము గానేల? రాజ్యమా నూతనము. తెలిదగ్గుడలా వృద్ధులగుటచే రాజ్యభారమెల్ల నాయందే నిలిపిరి. మృత్రుల రాజభక్తియొ సమపూర్ణముగఁ దెలియఁబడదయ్యె. ఇట్టి సందిగ్ధావస్థయొ దిగతకాలము నాకు నైషధుల స్మృతి విడనాడియుండఁ దగునే? ఇంతట సై నను పోవుచున్న యాసస్యము చిక్కుకపోయెనన విచారము బాధించుచుండను.

సీ॥ తన యశశ్చంద్రిక ♦ ధరణిచైతన్యమిడి

సతతంబుఁ బూర్వ ♦ శ్రమనె నిలువ

సన్నతాపాగ్ని శా ♦ తివ పట్టణంబుల

క్షణమాత్రమునను భ ♦ స్కముగఁ జేయ

దన పూతమగు సభి ♦ ధానంబు పణామూల్

సకల పాతకముల ♦ సమయఁజేయ

దనదానజలము సంగ • తన మేఘగుండారి

రత్నకరములఁ బూ • ణముగఁజేయఁ

తే॥ బజల గారాబమునఁ దన • వారి పగిది

రక్షణమొనర్చి నైషధ • రాజ్యమెల్ల

నిందసేన మహీపాలుఁ • డిడియెనాకు

దాని విడనాడి వంతలఁ • దగిలి తకటా .

నకల ధర్మాధర్మజ్ఞానమున కాలవాలమై, నిఖల వేదవేదాంగ
పారాయణమున కహమ్మై, ముష్టశాస్త్రవ కుంభి కుంభ విదళన
దక్షిణై, ముక్తి కాంతాశాధక వాట విపాటన చతుర్థమై, పర
మేశ్వరప్రసాదానాదిత సకలరాజ్యలక్ష్మీనమాలింగనయోగ్యమై
పవిత్రమగు నీ శిరీరమునకుఁ గారణమూతులగుఁ దలిదండ్రుల
దశించి యప్పుడే యొకమానము గడచెనుగదా? నాకై
పూర్వులగు వా రెంత వంతలఁదగిలిరో? రాజ్యరమ యెట్లుల్లంప
చున్నదో? వేగమహాయి జననీజఃకులదశించెదను. (హాహాయి)
నగల్గినవృత్తిగ్గడ గ్రహణకార్యము తొనసాగక యరిగినహో
నాపూర్వుల యశస్సునకుఁ గళికముఁ గూర్చినవాడనగుచును.
నీల నీలన పుతాన పుష్కపరి కుంభోదకము వహించినను
కింతుమారి చక్రము తిరుగుట మానినను నగరమున కిప్పుడే
పోగాను. కాన్వలీక్ష మానరాదు. (చూచి) ఇది యొక గ్రామ
మునకు నంబుధించిన మూరాను మట్లున్నదే? అవును. ఈ
గిరిపాలములు, నీ పుష్పవృక్షములను జూడ నట్లీతోచుచున్నది.
ఇందు హాయిగ మలయమాదుని నేవించెదను.

క॥ ఇలభార విషమములై

యలరెడం తిరుసముదయము న • నాంకురములనేఁ

బాలుపాగు లేతి తీవ్రియ

తెలమిఁ గలుగజేయు నాదు • హృదయగుణనకుఁ .

(విసుట నభివయించి) ఎక్కడి వీమనోహరములగు మాటలు. ఇంద్రవ్యోమో సంచరించు చున్నట్లున్నదే? పరిశీలించి చూచెదను. (మిల్లగా నవచి చూచి) ఆహా ఆకస్య యెసరు? మనుష్యాంగ నయా? దేవకాంతయా! బౌరా ఆ జగన్మోహని చక్కదన మేమని చెప్పవలయును? తిరుణ కిసలయ కోమలములగు మృదు చరణములచే గాలికి కాలిన సగుడుటాకుల ధ్వనింపఁ జేయుచుఁ దిరుగు చున్నది? మృణాల తి శుమార్దవములగు బాహుల తలనెత్తి మల్లెపాదా సమీపించుచున్నది. పూవులు గోయుటకుఁ గాఢోలును? ఆ మోహనాంగి మనస మహారాజు నర్పించునా? కాముక వైత్రేయూతా ప్రవీణుడిగుఁ బాచ బాగుని నాడికోలలోయనఁ బురుష హృదయ భేదకములగుఁ శ్రీగంధి చూపు లిటీ ప్రసరింపఁ జేయుచున్నది. సన్నజూచెనా గోమి? కాదు కాదు. ఆసతి నుచచి శేల్లని సప్తమినుండి కదలికాస్తంభ నిద్రకములగుఁ బె నోపల కాశులించువారిల బుంగు సీమనోయ సుమార్ద చంద్రకా హాహుననశీల బుగువని హాసమున సధర కాంతులు సాక్షిర్ణయులగుఁ బ్రవృత్తిమూర్తిని రనాల మరద నన్నిభములైన చక్కిని ముద్దు పలుకులతోఁ గజగించునో గదా? పక్కన పట్టల నెక్కిరించు న్నచి కుచ ములచేఁ నుగిస మెదీపితుతో నేమహాపురుషు నాలి గనము, జేసి బ్రహ్మస వ పదమునగునో కదా? అట్టి యద్భుద్భవంతుఁ డెవఁడో పోచెడు.

ఉ॥ శారద చంద్ర హృద్యమగు ♦ సారసలోచన మోము దమ్మి గ
న్నానగజూచి సాతసీల ♦ సంతతి భాగ్యము గల్గెఁగాని ప్రి
గారివతీలలామయెడఁ ♦ గల్గిన చిత్తిముగ్ధమృగిణిగా
నేనపు చాలదయ్యె రమ ♦ నీమణి లాశియు యెఱుఁగెంచగఁ

(అలోచించి) కాదు కాదు. ఆకాంత మనినాటకము. కాదేని

నిషధాధి పతుల హృదయము లన్యకాంతలందు లగ్నము
లగునా? ఇందలి యధార్థమేదియో తెలియక చనరాదు.
(మఱల హుచి)

శే॥ నడుము మిక్కిలి సన్నము ♦ నడక చాల
దిన్నన వెడంద కనులు పే ♦ తెన్నదగిన
పడతిరా దానిఁ గన్న న ♦ బ్యా యటందు
మైమఱచి నోలకుండునే ♦ మదనుడైన.

శే॥ కలికి లేఁగాను గగనమై ♦ క్రాలు కతన
సీల నీరదచేఖగా ♦ నెగడు వేణి
తగుణి వచన సుధాధార ♦ గురిసినాకుఁ
నృప్తిఁగావింపకున్న చీ ♦ వింపఁగలనే?

(మఱల హుచి) ఎవరితోడనో మాట్లాడుచున్నట్లున్నదే. ఆచెలి
యెవ్వర?

౪॥ కీసలయ తుల్యమైన ♦ యొక కేలనగోజముఁ బూని మోమునకొ
ముసలెడి పట్నద స్రవర ♦ ముక విసుఁగొంచుచుఁ బైటకొంగుతో
విసరుచుమెల్లమెల్లఁ జెలి ♦ పిల్వగఁ బల్కుచుముందుఁజూచుచుకొ
మిసమిసలాడు చిల్లవఱె ♦ మెల్లగ నిట్టులెవచ్చునదికే,
నే నాకాంతలకుఁ గనరాకుండ సీతీగె గుబురుచూపుననుండి
వారేమి చేయుదురో చూచెద గాక—(అట్లు చేయును)

(రంగముఁ తరువాత సీమంతిని మధురికయుఁ బ్రవేశింతురు)

మధురి—చెలీ! ఈమందమలయానిలుఁడెంతియసాధ్యులొో చూడుము
సీమం—ఆతఁడసాధ్యుడని నీకెట్లు చెలియును?

మధు—మెల్ల మెల్లఁగావచ్చి యావరల పయ్యెడలలోఁజేరి గిలిగింతలఁ
జేయువాఁడసాధ్యుఁడుగాఁడా?

ఈమహాపురుషునిఁ గన్నులారఁ బ్రత్యక్షముగఁ జూచుభాగ్యము నాకెట్లు గల్గును. చిత్తరువునుండియే నామనస్సును హరించిన యీ సాందర్యరాశి ప్రత్యక్షముగఁ గన్నడివచో నాశరీరమెల్ల గొల్లఁగొనకుండునే?

చందా—(తనలో) అదేమీ? చిత్రపట గతుడైన పురుషుని మోహించినట్లు మాట్లాడుచున్నది. ఇక నాయాశహుళక్కియేనా యేమి? తొందర పడఁగూడదు. సాంగముగాఁ దెలిసి కొనక దేనిని నిర్ధారణము జేయరాదుగదా?

మధు—అమ్మా! ఇట్టి లలితాంగుఁ డీప్రపంచములో నెందైననుండు నా? లేక శిల్పి తన చాతుర్యముఁ దెలియునట్లు లిఖించియుండునా?

సీమ—మధురికా! ఇట్టి మహాపురుషుఁడుండనియూ సీయభిప్రాయము? కాదు కాదు. ఈరాజ కుమారుని నోయగముఁ జక్కఁగా వ్రాయలేక శిల్పకారుఁడేదో యొక కీటిగ వ్రాసెను గాని ప్రపంచములోని వాఁడే యీతఁడు.

మధు—ఏమో నమ్మజాలను.

సీమ—తెలిసినది నీయిక్కి. ఎట్లైన నీచక్రవర్తిపై నిలచిన నా మనస్సును మఱింప నిట్టి పలుకు బలుకు చుంటివి గాని యెంత బలవంతము జేసినను నాహృదయమీ పురుషుని విషయం జాలదు.

చందా—(తనలో) ఇంక సందేహ ముండులకు? ఆమె పరకాంతయీ. అయినచో నా కుడికన్నదరు చున్నదే? ఆచిత్తరువు నాదే యైయుండునా? ఇందలి యదార్థమెట్లు తెలియును. “ఎట్లైన నీచక్రవర్తిపై నిలచిన నామనస్సును” అని యన్నది కదా! అందలి పురుషుఁడు చక్రవర్తియని యెట్లు తెలిసికొనఁగలిగెనో ఆమె బుద్ధి కాశల్యమెంత పొగడఁదగియున్నది. చక్రవర్తియని

యే నిశ్చయించిన! (అర్థోక్తితో) మధురిక యేమో చెప్పఁ బోవుచున్నది.

మధు—భర్తృదారికా! ఇట్టి పురుషుఁడును నో లేదో తెలియదు గదా? ఒకవేళ నెంతైననుండునేని యేదేశము నేలువాఁడో యే వెలఁదిని వరించెనో? అట్టివానిఁ గోరినఁ బ్రయోజన మేమి? నీవంటి సర్వజ్ఞురా లందనిపండ్ల కట్టుజూచునా?

సీమం—ఎప్పుడీ పటమును సూచితి నో యప్పుడే నామనస్సు నీచక్రవర్తికిఁ గప్పముగ సమర్పించితిని. ఈమహారా జెన్నటికైన నన్నుఁ బాణిగ్రహణముఁ జేయఁడేని నిరంతర బ్రహ్మచర్యము నవలంబించి నామేశ్వరు నారాధించుచుండును. ఒకర సొమ్ము నింకొక రనుభవింప నర్హులగుదురా? అది న్యాయమా?

మధు—బాగుగానున్నది. నీవలెనే నేనుఁగూడ నేజయంతుని చిత్తరువునోగాంచి యాతనిదప్ప నింకొకనిని గోరనని యసవచ్చును గదా?

సీమం—(వినిపించుకొనక) చెలీ! ఈచిలుకపిల్ల నావలకుఁ గొట్టుము. నాయధరమున వ్రాలుచున్నది.

మధు—దానిదోషముగాదు. నీకెమ్మోవిని దొండపండని భ్రమించి యుండును.

సీమం—అబ్బా! ఇది నన్ను నిలువనిచ్చునట్లు లేదే. ఇదియుఁగాక

సీ॥ ఒకయెడఁ దప్పిపా ♦ నకముఁ ద్రావిమదించి

ఘుంకారము బొనర్చు ♦ పట్టదములు

నొకయోరఁదాము మె ♦ క్కి కడమ చివురులఁ

బెట్లకై గొనిపోవు ♦ పికనమూహ

మొకచాయఁ దమపిల్ల ♦ లకు ముక్కుకొనలచే

గొజ్జని నీగోవుయు ♦ గోరువంగ

నొకవంకమావిపం ♦ డ్లకునై బరన్నర

కలహంబు లొనరించు ♦ జిలుకకూన

శే॥ లొకదెస తమాలభూరుహ ♦ ప్రకరదశ

నమున భాంతివడి నటించు ♦ నెమలిపిట్ట

లహహ యవివాహితలకు ను ♦ ద్యానవనుల

నిలువఁ దగదనియెడి పల్కు ♦ నిజమువచ్చె.

(ముందుజూచి) అయ్యో! అయ్యో! భయంకరమగు సింహము
వచ్చుచున్నదే ఎందుబోగలము?

మధు—(భయముతో) ఎవరైనఁ బరోపకార పాఠింబులిందున్నచో
మమ్మి సింహమువారెఁ బడకుండ రక్షింపుడు.

చందా—(వినితనలో) అఘటనఘటనా సమఘంకండగుఁ బరమేశ్వ
రుడు సింహశాబకవ్యాజమున నామనోహరికి నన్నగపరచు
కొన నవకాశమొసంగెను. ఇట్లే యాకాంత కర్కహణము
గూడఁ గల్గించునుగాక.

శే॥ ఆతఁరక్షాపరుండైన ♦ యవనినేత

కరమునఁ గృపాణముదాల్చి ♦ తిగుచుండ

సబలలకు భీతిగొల్పెడు ♦ నట్టిచేనటి

మెకమునిలువంగ నేర్చునే ♦ మెలఁతలారా!

అని (ప్రవేశించి) కాంతలారా! ఆదుష్టమృగమెందు బోయెను.

సీమంతి—(చెట్టుమీసగున నుండిచూచుచుండును.)

మధు—అయ్యో! మిమ్ముఁగాంచి యీమాగణమునఁ బరుగెత్తినది.

చందా—అదాగో పోవుచున్నది. దానినిప్పుడే పరిమార్చెద (పోవును)

మధు—(సీమంతినిని సమీపించి) భర్తృదారికా! శతఁడేనా సీ

మనోహరుడు. చిత్రపటమువందలి రూపమునకు నీతనికి భేదము
గానరాదు.

సీమం—(తలవంచుకొనును)

మధు—సిగ్గుపడెదవేల? త్వరగా జెప్పము సీనాధుండు మఱలవచ్చు నేమో?

సీమ—ఆహా! నావ్రతము ఫలించినది. నేనుధన్యురాలను.

చంద్రా—(ప్రవేశించి) అబలలారా! అక్రూరమృగమువలన మీకు శాశ్వతముండ జేసివచ్చితిని. భయపడకుడు.

మధు—అయ్యా మీదయవలన నిప్పటికిఁ బ్రాణసంశయమునుండి విడువబడితిమి. మీరు మాపాలిటి భగవంతులు.

సీమ—(తనలో) ఆహా! ఏమియీతని సౌందర్యము. ఈతఁడే నా హృదయమును హరించిన చతురుడు.

చంద్రా—(తనలో) వైవనశకల్పమెంత విచిత్రము. ఈసుందరి నిశ్చయముగా నామనోహరి యగునేమో? కాకున్ననిట్టి యనశకల్పిత సమాగమమేలఁ గలుగును? కావున నీమె యెవ్వతయోయడిగి తెలిసికొనెదను. అంతవఱకు నాహృదయము స్థిరపడదు. (ప్రకాశము) చెలులారా! ఈయారామమునఁ జరిందు మీ నగరమిచ్చటి కెంతదవ్వు.

మధు—(తనలో) మెల్లఁగా నేదియో సంబంధముఁ గల్పించును గాఁబోలు (ప్రకాశము) మహారాజా! అదేకనుబడునది యమునానది. దానికావల మానగరమెంతో ధూరములేదు. ఈవరారోహ చిత్రవర్మకూతురు సీమంతిని యనునది. ఇక్కడికిఁ బూవులు గోసెకొనుటకై వచ్చిమీవలన రక్షింపఁ బడితిమి. మీమేలు మఱువఁజాలము.

చంద్రా—(తనలో) ఈ నాప్రియ చిత్రవర్మమహారాజు తనయయా? అందువలననే నాకుఁ బ్రియురాలై నది. నూ మేనమామ కీతఁడు పినతండ్రి కుమారుడని తండ్రిగా రవృడప్పుడు జెప్ప వినుచుందును. (ప్రకాశము) చెలీ! మీకు నేనేమేమి మేలుగావించితిని. రాజుల కబలల రక్షించుట విధిగావున నట్లుజేసితిని. ఇందాధిక

మేమికలదు? నిరంతర కాళిందీజలన్నానపూత శరీరలగు మిమ్ముఁ
జూడఁ గల్గినందులకు నే నెంతయు ధన్యుడను.

సీమం—(తనలో) ఏమి యీనాశుశ్యము.

మధు—అమ్మా! ఈ యవాంతర సంభాషణమువలన మహారాజుగారిని
సత్కరించుట మొనఁబడితిమి. ఇదిగో జాజిపూదండతోడి సహ
కారఫలమునొసఁగి గౌరవింపుము. (ఇచ్చి రాజునుగాంచి) మహా
రాజా! ప్రాణదాతలగు మీకు మాయెడఁ గనికరము గలుగ
వలయును.

సీమం—(సిగ్గు నభినయించుచు నొసంగఁబోవును.)

చంద్రా—చెలులారా! మీ వచనామృతమును శ్రవణ పేయముగఁ
ద్రాగుటవలన నాకు సంతృప్తి కలిగినది. మీ యాదరాతిశయము
చాలదా?

సీమం—(మధురికను జూచును.)

మధు—దేవా! ఇంచుక విన్నవించుకొనెదను. రాజదశశాసము రిప్తి
హస్తములతోఁ జేయ రాదుగాన యీగురుపూజా నియతయగు
మాచెలిని మన్నింపుడు.

చంద్రా—(స్వగతము) అయినచో ముఖ్యముగా గ్రహింపవలసినదే!
(ప్రకాశము) మీ యిష్టమట్లు నడచువాడఁగదా?

సీమం—(తలవంచికొని రాజున కుపహార మిడును.)

చంద్రా—అహా! ఏమి నా యదృష్టము.

సీ అవ్యక్త మధురంబు ♦ లగు శుకారవములు

భూసు రాశీర్వాద ♦ ములుగఁ జెలుగ

మఘపాన గర్విత ♦ మఘప ధుంకారముల్

తనరాదు మంగళ ♦ ధ్వనులుగాఁగ

బవన సంచలిత పు ♦ ష్ప పరాగసంభూతి

కనుసీయమగుఁ బరా ♦ గముగఁ దనర

శారీకాచంచు సం ♦ చయపతద్దాడి మీ
 ఫలబీజతతి యక్ష ♦ తలుగ నలర
 తే॥ నఖలవల్లీ సువాసిను ♦ లభినుతింప
 హృదయగతమగుఁ బ్రణయంబు ♦ నెఱింగి నటులఁ
 దగుణి ఫలరూపమైన చి ♦ త్తంబు నాకు
 ధారవోసెను నా కోరికి ♦ తీరునటుల.

(ప్రకాశము) కాంతా! మాక్తికాహారోచితమగు నీ వక్షంబున
 నీ పూదండ యెంతయు రమ్యముగా నుండునుగదా? (సీమంతిని
 మెడలో వేయును.)

మధు—(తనలో) ఇంతవఱకే నా పని.

(తెఱిలో) అమ్మా! అమ్మగారు మీకై వెతకుచు నిటే వచ్చుచున్నారు.

మధు—(సీమంతినిగాంచి) చెలీ! మహారాజుగారిని నమస్కారపూర్వక
 ముగఁ బునస్సమాగమ మధింపుము.

సీమ—(రాజునకు నమస్కరించును.)

చంద్రా—తరుణీ! నీవు నాకొనర్చిన గౌరవము మఱపునకురాదు. ఈ
 యంగుళీయమును నీకడ నుంచుము. (ఇచ్చి) పరమేశ్వరుడు
 పునస్సమాగమముఁ గూర్చునుగాక. (నిష్క్రమించును.)

సీమ—(చూచుచు) చెలీ! నా మనోహరుని దశాన మింకెన్నటికో
 గదా. ఆహా. మనసార నాతని వదనాఙ్గమునైన గాంచగైతినే?

మధు—పరమేశ్వరుని సంకల్పము వృథా కాదుగదా. ఇప్పటికి మనము
 వచ్చిచాలా ప్రోద్బేదని పోవుదమురమ్ము. (ఇరువురుని స్త్రమింతురు)

(రంగము:-పర్వశాల. విచారముతో ప్రవేశించి.)

మైత్రేయుడు—వేటకై యరుదెంచిన చంద్రాంగదునకు యమునా పరి
 సరోజ్యానవనమున విహరించు సీమంతినిని గాన్పించుటకై సుమే
 ధసుని నియమించితిని. ఆతఁ డింతవఱకును రాలేదు. పనియయ్యె
 నో కాలేదో తెలియదు. ఆహా! ఎట్టిసమధునినకును,

చ॥ తన సరివారుమెచ్చగ న ♦ ధర్మమొ ధర్మమొ యేదియోయొకం
డనుపమలీలఁ జేయుటకు ♦ నై శపథంబొనరించి దాని వి
త్తనమునునాటి యయ్యది వృ ♦ ధాయగునొ ఫలమిచ్చునోయటం
చనయముఁ జంచలించువృద్ధ ♦ యంబొక కుమ్మరసారె లాగునన్.
(ఆలోచించుచుండును.)

సుమేధసుండు—(ప్రవేశించి) గురువర్యా! నమస్కారము.

మైత్రే—(నూచి) వత్సా! వచ్చితివా! ఇప్పుడే నీజాడ తెలియకపో
యె గదాయని విచారించుచుంటిని. (సంతోషముతో) వచ్చితివా?

సుమే—తమ సంకల్పము వ్యధామగునా? సిద్ధ సంకల్పములుగదా తమరు.

మైత్రే—(ఆశ్చర్యముతో) అదెట్లు? చెప్పుము.

సుమే—మృగయా పరిసమప్తయైన వెంటనే వేటకాంక్ష కాన్జ
యిచ్చి నిషధాధిపతి గృహాన్ముఖుడయ్యెను.

మైత్రే—(వేగిరపాటుతో) అదేమీ? నీవేమి చేయుచుంటివి?

సుమే—సావధానముగా వినుండు. అప్పుడు నేను “అలశ్యా దమృతంవిష”
మను తమ యుపదేశమును స్మరించి వివిధాభిధానములచే
బ్రసిద్ధములైన తమతమ వేటకుక్కలను వెంటగొని మృగయు
లరిగిన వెనుక ప్రయాణముఁ జేయబోవుఁ జుదాంగదు నెమటఁ
దమకు గాలవృద్ధు గురుదక్షిణగనొసంగిన విచిత్రసింహ శాబర
మును బ్రవేశింపఁ జేసితిని.

మైత్రే—బాగు! బాగు! మంచిపనియే చేసితివి. రమ్యవస్తుగ్రహణలాల
సుండగు నృపాలుఁడా సింహమును గ్రహింపఁదలంచి దానివెంటఁ
బోవుననియా? నీబుద్ధికౌశల్య మెంతయుఁ బొగడఁదగియున్నది.
తరువాత.

సుమే—తరువాత నా సింహపోతమును గ్రహింపక మఱలనని భూనా
ధుండు దానివెంటబడి యమునా తీరారామమునకుఁ జేరెను.

మైత్రే—

చ॥ తనకు గురూపదేశమె ప్ర ♦ ధానముగాఁ దలపోసి పాపమై
నను సుకృతంబెయైన విడ ♦ నాడక గౌరవపూర్వకంబుగా
నొనరిచి యొజ్జనెమ్మది క ♦ హింస కుతుకంబొనరించు వాఁడెపో
కనుఁగొన శిష్యున త్తముఁడు ♦ గాని మఱొక్కరుఁడొనె చెప్పమా,
కష్టపడి చదువు జెప్పినందులకు నాపేరునిల్పినవాడవు నీవేనోయి
తరువాత నేమయ్యెను. అప్పటికి సీమంతిని యుద్యాన వనమునకు
వచ్చియుండెనా?

సుమే—ఏల రాకుండును. త్రికాలజ్ఞులుగదా మీరు. రాజుగా రుద్యాన
వనమునకు వచ్చువఱకు సీమంతినియుఁ జెలికత్తెయుఁ నొకజిత్ర
పటమును జూచుచు నందలిపురుషు ననేకరీతులఁ గొనియూడు
చుండిరి.

మైత్రే—ఏమీ ! చిత్రపటమును సీమంతినిచూచెనా? ఆహా నామాట
చెల్లినది.

సుమే—ఆ చిత్రపటమెప్పురిది. ఆ విషయమెట్టిది. వినిపింపుఁడు.

మైత్రే—నీకింకను దెలియదా? ముందుగాఁ జంద్రదాంగమనకు మృగయా
ప్రయాణముఁ గల్పించి యాతని చిత్రపటమును మాండుకేయుని
వలన నరుణాస్పదపురముఁ జేర్పించితిని. అటుపిమ్మట నిన్నీపనికిఁ
బంపితిని. తరువాత నేమి జరిగెను.

సుమే—జరుగుట కేమున్నది. తరువాత నాసింహము సీమంతిని మధు
రికల భయపెట్టుటచే వారుపెద్దపెట్టునఁ గేకలువేయఁ జంద్రదాం
గడుఁడు వారల సమీపించెను. పరచిత్తగ్రవాణశీలయగు మధు
రిక వారిరువుర భావోద్రేకముఁ దెలసికొని సీమంతినిచే రాజున
కుపహార మిప్పించెను.

మైత్రే—ఇంతవఱకుఁ జాలును. క్రమముగా నాయితా నాయకులు
మోహపాశబద్ధు లగుదురు. నేను కృతకృత్యుడ నగుదును. ఇక

సీవుపోమ్మ. నాకు స్నానసమయ మగుచున్నది. ఇదుగో యింకొక్కమాటవినుము. నా చెప్పినట్లు గాలవ్యండు మున్నగు మీ సహధ్యాయులఁ గొంతకాల మిందే యుండునట్లు జెప్పము. అవసర మగునేమో.

తే॥ చిత్రవమఁకూతు ♦ సీమంతినిని బలు
వెలఁబెట్టివతము ♦ విడచునటుల
సలుపకుందునేని ♦ శాశ్వతంబగు విప్ర
కులమునుండి యవుడె ♦ తొలఁగువాడ .

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీ మీనాక్షై నమః .

సీమం తి నీ నాటకము.

తృతీయాంకము.

[రంగము:-రహస్య భవనము. సీమంతిని మధురిక ప్రవేశింతురు.]

సీమం—అహా! వయస్యా! సుగుణ నిధియగు నా భూకాంతుఁడు

తే॥ కాకతాళియముగ నందుఁ ♦ గానవచ్చి
యంగనా మానస ధనాప ♦ హరణశీలుఁ
డగుటఁ జూచుచు నుండగ ♦ నతఁడు నాదు
హృదయమును గూడఁ గొనిపోయె ♦ నేమనందు .

నాకీ ప్రతీకారశూన్యమగు వేదన యెంతకాల మనుభవింపఁ వలసి
యున్నదోకదా?

శా॥ ఆకణ్ణంబుల మైత్రికై చనెను నే ♦ త్రాంభోజముల్ యవ్వన
శ్రీకాంతిఁ బ్రకటించుమోము మదన ♦ ప్రీడాకరఁజైన యా
యాకారంబు విలాసవైభవము నుం ♦ డైనన్ గనుంగొన్న నా
భూకాంతుఁ విడనాడి పోగలరె యేఁపూణేందుబొబాస్యలున్.

ఆ జగదేక సుందరు సాన్నిధ్యము లభించినంతమాత్రమున శరీరము
నెఱుంగకుంటిని గాని వాని యాశ్లేషసౌఖ్యము గలుగు నుపాయ
మరయనైతిని.

తే॥ తేనియలవానఁ గురిసెడి ♦ తేటబలుకు
విభుని వదనాబ్జముననుండి ♦ వెడలునపుడె

నివికారచైతన్యమై ♦ నెగడునాకు

నట్టియూహ జనించు ♦ నే యక్కటకట.

ఇంక నామనోహరనెట్లు దశింపఁగలను. ఆదయానిధిని మన
సార మాట్లాడించుటకై నను నోచునైతినే?

మధు—కాంతా! ఆశాంతియూర్చి మనను విడచి చనునప్పుడు పున
స్సమాగమ మధింఁచితివిగదా ఈవంతయెందులకు?

సీమ—ఁబో! ఏటిమాటలివి ఆమహారాజునకు నేనుజ్ఞాపకముందునా?
ఆతఁడు మననుగూర్చి యాచారము వొప్పనట్లనెనేకాని యది
నిజమగునా

సీ॥ సకల సామంత రా ♦ జన్యపరీవృత

గోష్ఠీవినోదముల్ ♦ గోరువాఁడు

రిసవత్ప్రబంధ ని ♦ రాజ ధీకుశలులొ

కవులతోఁ బ్రబుద్ధులఁ ♦ గడపువాఁడు

సంతతస్వాన్వయ ♦ సార్వభౌమాశితో

స్వైరవిహారముల్ ♦ సల్పువాఁడు

ప్రాధాంగనా మధ్య ♦ భాగంబునకజేరి

వివిధ శిల్పంబుల ♦ వెలయువాఁడు

తే॥ పావకసమానభోగి భూ ♦ పాలవర్షుఁ

డాతఁడట మాటలాడిన ♦ యంతమాత్రఁ

గనికరంబున మరలనక ♦ గలయవచ్చు

ననుట విశ్వాస పాత్రమా ♦ నా తలంప.

మధు—సుమంగలీ! యాక్షత్రియ కులావతంసము నీతో “సాధ్వీ సీపు
నాకునల్పిన గౌరవము మఱపునకు రా”దని చెప్పెనుగదా.
ఇంతలోనే మఱచునా?

సీమ—నీకీ భ్రాంతియేల రాజులకు సమయోచిత కార్యాభిరతియే
కానిపూర్వగాఢలు స్మృతికివచ్చునా?

మధు—అట్లయిన నీకీపయోజనములేని యాశయెందులకు? అన్నియుఁ
దెలసిన నీవేయిట్టి యజ్ఞానము వహించిన మావంటివారి గతి
యేమగును.

సీమ—చేలీ! నీకిట్లు మాట్లాడఁదగునా? మనస్ఫూర్తిగఁ గాంత
యెవ్వనిఁ గోరునో యాతనినే సేవింపవలయునుగాని వేతొకనిఁ
గోరంజెల్లునా? అదిసతులకు విరుద్ధముగాదా ఎప్పుడాయువతీ
మన్మథు నంతఃపురమునందలి చిత్రపటమునఁ గాంచితి నో
యప్పుడే నాహృదయమాతని కపిఁచితి నని చెప్పితినిగాదా నా
నిజాభిప్రాయమును వినుము.

సీ॥ మినువాఁక తఱగల ♦ మెలఁగెడి రాయంచ
రొంపిగుంటల సంచ ♦ రింపఁ గలదె
తొలిసీరుదాల్పు చి ♦ న్గులఁ ద్రాఁగువానకో
యిల యెండమావుల ♦ కేగఁగలదె
వెల్లిమాఁకు పూవుఁదే ♦ నెలఁ గ్రోలుమగముద్దు
గలకాళ్ల పువ్వుఁతు ♦ మ్మలకుఁ జనునె
క్రొమ్మాలి పండుల ♦ నెమ్మిమెక్కెడి చిల్క
ముష్టికాయలఁ దిన ♦ సిప్తపడునె
తే॥ యిష్టదైవము దయచేసి ♦ యిచ్చెననుచు
నృపతియెడ నిలచిన నాడు ♦ హృదయమింకఁ
బరునిపైఁ బోవదింతయుఁ ♦ ప్రళయమొక్క
కాలమున సంభవించినఁ ♦ గానియెపుడు.

ఎన్నటికైన నాశరీరము ననుభవించుట కారాజహాలియే యధి
కారియగును.

మధు—నీకిట్టి నిశ్చయమే కలిగిన నింతయారాటమేల? ఆయకుంతిత
పరాక్రమవంతునకు నీయందుమాత్ర మనురాగమెందులకుండదు?

సీమ—నాకట్టి భాగ్యమా? నాయందు సోమశేఖరునకుఁ గరుణ
యుండవలయునుగాదా!

మధు—అమ్మా ! నీయందారాజచంద్రున కనురాగముండదేని పట్ట
మహిషి ధరింపఁదగిన యంగుళీయకము నీకిచ్చునా ? ఏదీ
యాయంగరమిటుదెమ్ము దానియందలి వణములేవియో
చూతము. (తీసుకొనిచూచి) ఆహా నీవదృష్టవంతురాలవే ?

సీమం—ఎందువలన ?

మధు—ఈ యంగరమున “నిషధాధిపతి, అని చెక్కబడి యున్నది.
చూడుము. మీయమ్మగారప్పడప్పుడు నిన్ను నిషధాధి పతికే
యిఁదలఁచినట్లు జెప్పచుండెడిది.

సీమం—(తనలో) ఆహా ! దైవసంకల్ప మంతయు ననుకూలముగనే
యున్నది. నాయదృష్టమేమి చేయునో ?

మధు—భర్తృదారికా ! నీవింక విచారింపకుము. నేను మనవృద్ధకంచు
కిని సహాయముగఁగొని నీ మనోహరుని జాడఁ చెలిసికొని
వత్తును. ఆతఁడు నూరువిధముల నాయుద్యానవనముననే తిరుగు
చుండును.

సీమం—గారీదేవినచ్చిచు వేళయినిట్లున్నది పోవుదమా ?

(నిష్క్రమింతురు.)

(రంగము: అంతఃపురమునందలి సోపానమాగ్గము. మధురిక ప్రవేశించి)

ఎట్టి కష్టమైన ననుభవింపవచ్చునుగాని విరహవ్యధ ననుభవిం
చుట కష్టముగదా.

ఉ॥ ఎంతయొ సంతసంబు మెయి ♦ నెప్పుడు జూచినఁగాని మేన ర
వ్వంతయుఁ గాశ్మణ్యముగ గలుగ ♦ నట్లుల నవ్వుచునుండునట్టి సీ
మంతినీ రాజపుత్రునెడ ♦ మక్కువచే నెడలేక మన్మథా
క్రాంతశరీరయై వెతలఁ ♦ గాసిలుచున్న దిఁకేమిసేయుదున్ .

ఆరాజకుమారుఁ డెందుండునని వెదుకఁగలను, కానిమ్ము. మును
పటి యుద్యానవనముననే యన్వేషించెదను. వృద్ధకంచుకీ వృద్ధ
కంచుకీ

కంచుకి—(ప్రవేశించి) ఏమి ముంచుకొని పోయినదని గొంతెత్తి గుండెలు
బద్దలగునట్లరచుచున్నావు? నిదానింపుము.

మధు—నీకేమి? కొంపలు గాలుచున్నను నీకు నిదానమే. ఇప్పుడు
మనము యమునానదిని దాటిపోవలయును.

కంచు—ఎందుకొకటకు? పనిలేకయా? చాలు చాలు. నీయెగతాని
కట్టిపెట్టుము. ప్రొద్దు పొడువలేదు. అప్పుడే యమునానది
దాటువలయునట. ఈనాడూరిలో చిత్రము జరుగును. చూడ
వలదా?

మధు—ఏమిచిత్రము? బొమ్మలాటయా? నామాట విని వత్తువా
రమ్ము. లేదేని బలవంతముగా లాగుకొనిపోవుదును. రమ్ము.
రమ్ము (లాగుచున్నది.)

కంచు—అబ్బా! ఆగుము వత్తును. కాని నీవు వినలేదా? అహా!
ఏమని చెప్పగలను.

మధు—ఆనసుగూ జేదియో తొందరగాఁ జెప్పుము.

కంచు—నిన్నటి యుదయకాలమున నీగ్రామమున కొక విచిత్రమైన
సింగపుగొదమ వచ్చి కనుబడినవారి నెల్ల బైకొనుచు నంత
టంతట బెడరిపోతున్నది.

మధు—ఏమి? సింహమా! ఈయూరికి వచ్చినదా? దాని నెవ
రైనఁ బట్టుకొనఁ బ్రయత్నింపలేదా?

కంచు—ప్రయత్నమునకేమి. ముందుగా నందఱును దమతమ శక్తి
కొలది ప్రయత్నించిరి. కాని యది చిక్కలేదు.

మధు—ఎవరికైనఁ బ్రమాదము సంభవింపలేదుగదా?

కంచు—పాపమది యెప్పురికి నెట్టిప్రమాదము గలిగింపలేదు. దానిని
బట్టుకొనుటకై వేటకాండ్లుగూడ ననేకవిధములఁ దమసామ
గ్ధ్యముల వినియోగించిరి.

మధు—అంతజిత్తులమారిదా? (స్వగతము) అప్పుడుద్యానవనమున
మాకు రాజదర్శనము గలిగించినది కాదుకదా. (ప్రకాశము)
అది కొంచెము కుటుచగను బలిష్ఠమై యుండునా?

కంచు—అవు నట్లే యుండును.

మధు—తుదకది యేమయ్యెను.

కంచు—మహారాజుగారు దాని పరాక్రమము నెఱిగి యెవరైనను
దానిని జంపక పట్టుకొనినచో గొప్పబహుమతిఁ జేయఁబడునని
ప్రకటించిరి.

మధు—(తనలో పైకిఁజూచి) సీమంతిని యదృష్టవంతురాలే యగునా?
(ప్రకాశము) తరువాత నెవరైనఁ బట్టుకొనఁ బయత్నించిరా?

కంచు—ఎవరో యొక రాజకుమారుఁడు నిన్నటినుండియు దానిని
వెన్నంటి తిరుగుచున్నాఁడట.

మధు—(సంతోషముతో) నిజమేనా! మనము చూచివస్తాము రమ్మ.

(తెఱలో)

మ. సకలారాతికులాంబుదప్రకర జం ♦ ఘోషామారుతంజైవ మా
మక బాణాసననిగ్రతోగ్రశరసం ♦ బంధంబు వాటిల్లినన్
గకుబంతప్రవర్ణిస్త సర్వతేతి వే ♦ గన్ బంధితంజెందు నూ
రక ప్రాణంబులఁ బాయనేటికి వృగేంద్రంబా! యికనొకకుమా.

మధు—కంచుకీ! రమ్మ. ఆరాజకుమారుఁడు సింహమును బట్టుకొన
బోవుచున్నాఁడు. (తనలో) కంఠస్వరముల్లే యున్నది:

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

చంద్రా—

తే. చిక్కిరివి నాకుఁ బాణావఁ ♦ శేషముగను
బాలపంచాస్యమా యెందుఁ ♦ బారఁగలవు
సాధుజనకృతమగు బ్రయా ♦ సంబు పూర్ణ
ఫలమొసంగక చెడిపోవఁ ♦ గలదె తలఁప.
(అని సింహమును దరుముకొనివచ్చును.)

(తెఱలో)

మహాభాగా ! విపక్షశత్రుదక్షుంబగు నీకొత్తేయకమునకీ బాల
సింహమును గుజీఁజేయుట పాడిగాదు. ప్రాణములతోఁ బట్టు
కొనుమనియే రాజశాసనము.

చంద్రా—ఎక్కడివీకోపోషకమన వాక్యములు ? నేనుమాత్రము దీనిని
జేతులారఁ జంపఁగలనా ? (అని పట్టుకొనును.)

భటులు—(ప్రవేశించి) అయ్యా ! మీరు చిత్రవర్మ మహారాజుగారి
కడకు దయచేయుడు.

చంద్రా—ఎందువలన ?

భటు—సింహమును బట్టుకొంటిఁగివున్న,

చంద్రా—సింహమును బట్టుకొనుట గోషమా ?

భటు—దోషముగాదు. రాజాజ్ఞయే.

చంద్రా—ఎట్టిదాయాజ్ఞ ?

భటు—ఈసింహమును బట్టుకొనినవారికి బహుమానము చేయఁబడు
నని ప్రకటించుట మీరెఱుంగరా ?

చంద్రా—అదేదియు నాకుఁ దెలియదు.

భటు—తెలియకున్న మించిపోయిన దేమికలదు ? బహుమానము
గలుగునుగదా. దయచేయుడు.

చంద్రా—

తే. నాకునేన నీని ♦ నాకానలోఁ గాంచి
పట్టుకొనఁగదలఁచి ♦ వచ్చినాడఁ

గాని రాజమెప్పు డై వచ్చినాడనే
యిటుల : బల్కుచుందు డై రేలనయ్య !

భటు—అయ్య ! మీయిష్ట మెట్లున్నను రాజశాసన మగుటవలన
తప్పదు.

చంద్రా—అట్లయిన వచ్చెదను. మీరు ముందు నడువుడు.

(భటులు నిష్క్రమింతురు.)

చంద్రా—నామనోహరి సీమంతిని చిత్రవర్మ మహారాజుగారి కూతురు
గదా. నాకీతఁడు వరుసకు మేనమామ. సింహమును బట్టు
కొనినవారికి బహుమతి చేతుమని రాజుగారు సాటించిరి.
కావున నేనీభటులవెంటఁ జని సమయానుకూలముగ నావాంఛ
వెలిబుచ్చెదను. కాంతా ! నన్ను సీదయకుఁ బోతునిగఁ దలఁ
చితివా ?

తే. నాకుఁ బ్రియురాలవగుదువు డై నీకు నేను
ప్రియుడనగుదునొ కానో యే డై తి నిజముఁ
దెలియఁగానేర్తుఁ దల్లిదండ్రులను వీడి
చెలియ నినుగూడకయె రెంటఁ డై జెడుచునేమొ.

సీయాలింగన భాగ్యముఁ గల్గింపవేని యున్నత్తుడ నగుదును.
(నిదానించి) ఇంతి కఘానకము గల్గించిన పరమేశ్వరుఁ డూర
కుండునా ? (నిష్క్రమించును.)

ఇది తృతీయాంకము.

శ్రీమీనాక్షై నమః .
 సీ మం తి నీ నాటకము.

చతుర్థాంకము.

రంగము:—వివాహమంటపము.

(చిత్రవర్మ, ఇందుకళ, సీమంతిని, మధురిక, చందాంగదుడు ప్రవేశింతురు.)

చిత్రవర్మ—(చందాంగదు నుద్దేశించి) వత్సా! శ్రద్ధతో వినుము.

చ. సకలపయోధివేష్టిత వి ♦ శాలమహీతలచక్రశాసనం

బకుటిలరీతిఁజేసిన ధ ♦ రాధిపుఁటివి నీవు సింహశా

బకమిషచేతఁగూర్చె భగ ♦ వంతుఁడు మాసుత నీకునీవె యం

తకుఁ జతురుండ వీసతిని ♦ దారఁగఁ గైకొను నైషధేశ్వరా !

(అని చందాంగదునిచేత సీమంతినిని సీమంతినిచేతఁ

జందాంగదునకును బూలహారములు మెడలో వేయించును.)

చందా—(నమస్కరించును.)

చిత్ర—అయుష్మంతుఁడా ! మాఁటమాత్రమున సకలనర్వంశహాపరి
 పాలనంబుఁ గావించి యిప్పటికిని రేఁపటికిని సంకల్పమాత్రా
 శేషపాపనివారకుండై పవిత్రమూర్తియనఁ బేరువడసిన నీవితా
 మహుఁడు నలచక్రవర్తివఱకు మీకును మాకును సంబంధము
 వచ్చుచున్నందులకు భగవంతుఁ డనుగ్రహించి విచిత్రసింహ
 శాబక వ్యాజంబున మఱల నాసంబంధమునే గూర్చెను.

చంద్రా—మామగారూ ! పరమేశ్వరుని సంకల్పమది.

చిత్ర—అందులకు నాకెక్కువ సంతోషమేకాని పూజ్యులగు మీతలి
దండ్రు లీవివాహమునకువచ్చుట సంభవించనందుల కొక్కింత
విచారమయ్యెడు.

చంద్రా—ఇదంతయు వారి యనుగ్రహప్రాప్తమే.

చిత్ర—ఇంకొక్కమాట వినుము. (సీమంతిని చేయిబట్టుకొని)

సీ॥ సంధ్యవేళల విలా ♦ సముగఁ బూదోటల

కరుగుటకైన ♦ నాయాసపడును

పెంచిన చిలుకలే ♦ పెద్దగఁగూసిన

విని సహింపఁగలేక ♦ వెఱపుఁజెందు

క్షణమైన జననిబా ♦ సిన జగమెల్లను

గూలిపోయినరీతి ♦ గుందుచుండు

గౌరీశునచిఁచు • కార్యంబుదక్క వే

తొకపని కింతేని ♦ యోపలేదు.

తే॥ కలిగినది మాకు నీపెద్ద • కాలమునకు

త్రిపురసుందరి దయచేతఁ ♦ దెఱవనింక

మమ్ముఁ దలపోసి తాతగు ♦ యమ్ములరసి

లలన హృదయంబుఁగాంచి యే ♦ లంగదయ్య.

(అని చేతిలో నిడును.)

ఇందుకళ—(కన్నీరు విడచుచు తనలో) కుమారీ ! నేటికి నీవు పరుల
సొమ్మునైతివా ! అయ్యో ! నీవు నా కనులముందర నల్లారు
ముద్దుగ నాడుచుండ సంవత్సరమైనను నొక గడియరీతిఁ గడపు
నేను నిన్ను విడనాడి క్షణమొకయేడుగ గడువఁగలనా ? తల్లీ !
సీమంతినీ ! (ప్రకాశము) అమ్మా ! నీవత్తవారింటికిఁ బోయి
వత్తువా ! అయ్యో ! ఇంక నే నెవరినిగాంచి సంతోషింతును.
కొమరుండవైనను గూతువైనను నీవేయని నమ్ముకొనియుంటినే.
నాకు గతియేమి ?

సీ॥ ప్రాణపదంబుగా ♦ భావించి పెంతు వీ

శుకపోతము తెవారి ♦ జూది బతుకు

సోదరీభావంబు ♦ జూపి రక్షింతు వీ

కలుకులేగతిఁ బ్రొద్దు ♦ గడపఁగలరు

మెలమెల్లఁ బదముల ♦ నిలిపి చరింతు వీ

హర్యాగ్రము లిక్కెట్లు ♦ లలరఁగలవు

తండ్రి ! యటంచు సం ♦ తనముఁ గూర్చెదవీ మ

హారాజిఁకెట్లు ధైర్యంబుఁదాల్చు

తే॥ సోమవారంబు లందున ♦ సోమనాథుఁ

బూజఁగావెంతు వాగ్మహం ♦ బున నెవార

లరసి యద్దాని తలుపుఁ దీ ♦ యంగఁ గలరు

తనయ ! నీవధివునివెంటఁ ♦ జనిన వెనుక.

సీమం—(జనాంతికము) తల్లీ ! నీకీ విచారమెందులకు? పురాకృత పుణ్య
పాపానుభవంబునకై జన్మించిన ప్రతివాడికిని దమతమ పుత్రికల
నొకరి కొనఁగి పరలోకమునఁ జింతించుఁ బితృ పితామహులకు
గతులు గలిగించుటచితమేకదా?

చంద్రా—మామగారూ ! అనుజ్ఞ నొసఁగుదురా ! జననీ జనకులు నా
కొఱకై యెంతయో విచారించుచుందురు.

చిత్రీ—(తనలో) ఈయాయుష్మంతుఁ డప్పడే ప్రయాణముగూడఁజేయు
చున్నాడే. నా కన్నులయెదుట నీ నూతన దంపతులొక్కింత
కాలముందురుగదా యని తలచిన నా తలంపు కొనసాగదా ?
(ప్రకాశము) నాయనా ! మీ వివాహమై యిప్పటికొక వార
మైనను గడువలేదు. అప్పుడే ప్రయాణమా? నీకన్న స్థానవయో
జ్యేష్ఠుడనగు నన్నుఁ దిరస్కరింపక కొంతకాల మిందుండి తరు
వాత వెళ్లఁగలవు.

చంద్రా—మీమాట శిరసావహింప వలసినదేకాని నాకింటికడఁగలుగు
సంకటములవలన నిందుండ సమయముగాదని విన్నవెందును.

మ॥ అతివృద్ధుల్ తలిదండ్రు లొక్క నిముసం ♦ బైన ననుక బాసిన
బ్రతుక లేమని వంతఁ గుందుదురు స • రవ్వైన రాజ్యం బధి
స్థితమై యేండ్లుచనంగలేదు రిపుకో ♦ ట్టే ద్రుంపఁ బ్రస్థానమే
మతి నిధానరణ సేయలేదెటుల సం ♦ భావించు మీయానతి.

కావున ననుగహించు పోయివత్తుము.

చిత్ర— (సీమంతినీ సమీపించి) తల్లీ పోయివత్తువా? తిరురనుందరీ
ప్రసాదమున జన్మించితివికాన మా వంశమునకును, జక్రవర్తినిఁ
జెట్టఁబట్టితివి గాన యింద్రసేనమహారాజు వంశమునకును వన్నెఁ
బెట్టుము.

ఇందుకళ—సీమంతినీ! నీవు మనయింటఁ జరించిన ట్లత్తవారియింటఁ
జరింపరాదు సుమీ! వృద్ధులగు మీ యత్తమామల నెట్లుసేవిం
తువో?

సీ॥ ఎల్లవేళల నొక్క ♦ యేవిధంబున భర్త

యందునఁ జనువుఁ జే ♦ యంగరాదు

అరుఁదోదయంబగు ♦ నపు డెట్టితటినైన

నించుకంతయును ని ♦ దించరాదు

అత్తమామలసేవ ♦ యగుదాక కలనేని

త్వరపడి నీరైనఁ ♦ దావరాదు

దాసీజనంబెట్టి ♦ తప్పుఁజేసినఁగాని

గినిసి వారలను శి ♦ క్షింపరాదు

తే॥ సోమవార్జవతంబును ♦ సాముజేసి

కలిమిగలదంచు గర్వించి ♦ మెలఁగరాదు

తెఱవ! మమ్ముదలంచి ♦ చింతింపరాదు

సాధ్యవై చరియింపఁ గ ♦ ష్టంబురాదు.

చిత్ర—అమ్మా పోయిరమ్ము. (చంద్రాంగదునిజూచి) వత్సా! అప్పు
డప్పుడు మీశ్రేణు సమాచారములు దెలుపుచుండుము. పోయి
రండు.

చంద్రా—(సీమంతినిచేయి బట్టుకొని పోవుచుండును.)

ఇందుకళ—(చూచుచుండును)

చిత్ర—(వేగిర పాటుతో) వత్సా! చంద్రాంగదా! ఇంకొక్కమాట.

చంద్రా—(వెనుకకు వచ్చును)

చిత్ర—మఱచితిని. అమ్మాయి యాచరించు సోమవార వ్రతమునకు వార్షికోత్సవము నిండే సలుపవలసియుండును. అప్పటికి యాజ్ఞా వల్క్రి మునిశేఖరుడును రాగలడు. అంతవఱకిందుండ నిచ్చ గింపుము.

చంద్రా—అదినమింకెంత కాలము గలదు?

చిత్ర—సమీపించుచున్నది.

చంద్రా—చిత్రమట్లేకానిండు.

ఇందు—అమ్మాయి! సోమశేఖరు నారాధించు వేళయినది. పోవు దము రండు (అందరు నిష్క్రమింతురు)

(రంగము. పర్వశాల)

(సుమేధసుడు ప్రవేశించి)

నేటికి నాకెట్టి యకార్యమాచరింప వలసివచ్చెను. చిరకాల మిత్రమగు సోమవంతునెట్లు నమ్మించగలను? వలదనిన మైత్రే యుని కోపాగ్నికి శలభమును గాక తప్పదు. ఆచరించిన విశ్వాస ద్రోహము గలుగుటయే గాక సాధుజన వంచకుడనగు దును. అయ్యో! నే నేమహాపాతకముఁ గావించితిని. అనత్య మన్నఁ బ్రాణములనైన సరకుఁగొనని నేనా సోమంతునితో ననత్య మెట్లాడగలను. ధనార్జనమను మిషచే సోమవంతుని వలనఁ గృత్రిమాంగనా రూపముఁదాల్పింపఁ గలనా? కానిమ్ము నాపాపఫలము. ఎట్లైనను దప్పదుగదా. అడుగో సోమవంతుఁ డిటేవచ్చుచున్నాడు. గంభీరముగా నుండెదను.

సోమ—(ప్రవేశించి) బావా ! ఈనాఁడేల సీవు రహస్యముగనున్నావు?
 సుమేధ—ఇతఁడూడ నునజీవయాత్ర యెట్లుజరుగునాయని యాలోచించుచున్నాను. వినుము. మనమిరువురము మేనత్త మేనమామల కొడుకులమగుటయకాక పుట్టినదిమొదలొక ప్రక్కబండి మొకయిగులఁ బెరిగితిమి.

సోమ—అందువలననే మన తలిర్కొడు లొకరనొక రెడఁబాయక యొకరనొకరు దిరస్కరింపక చరింపుడని శాసించిరి.

సుమే—మనము సకలశాస్త్ర పారంగతుడగు మైత్రేయ మునికడ శుశూష సలిపి.

చ॥ పురుడగు వారి యిడ్లకును ♦ బోయి మధూకరమెత్తి యొజ్జయుగరువమడంగునట్లు గతి ♦ నంబుగ బల్కిన మారువల్కక క్షరమొక లక్షగాదలఁచి ♦ శాస్త్రములెల్లబఠించి యొజ్జలదరు గురుతుల్యులంచన హి ♦ తంబుగ నొక్కటియైమెలంగమే...

సకలశాస్త్ర పురాణేతిహాస ప్రబంధ రచనాధురీణులమై పదునెనిమిదేండ్ల యీడుగలిగి వివాహాచితులమైయున్న మననుగాంచిన తలిదండ్రులనెంతయో యదృష్టవంతులని చెప్పవలయును.

సోమ—నిజమే. ఇదియది యననేల ? మనకుఁ దెలియనిదొకటి యీశ్వస్తిలోఁగలదా?

సీ॥ పరిపూర్ణశాస్త్ర సం ♦ పదనుగాంచినయేని
 యల చతుర్ముఖుడైన ♦ నబ్బరపడుఁ
 గొంతెత్తి కాగమొ ♦ కింతఁ బాడుదుమేని
 శారదాదేవి యా ♦ శ్చర్యమొందు
 బుధమనోరంజనం ♦ బునకుఁ బూనుదుమేని
 నవరసజ్జలకు సం ♦ తనముగల్గు

రసవత్ప్రబంధ ని ♦ ర్మాణశక్తినింగన్న
నాదికపీండున ♦ కగునుభీతి

తే॥ నిఖిలశిల్పంబులందున ♦ నేర్పుజెంది
సకలభూపాలమౌళిరా ♦ జత్కిరీట
రత్నఘృణిచయరంజనా ♦ హాతనుగన్న
వారమైతిమి పితిరుల ♦ వలనమనము.

సుమే—ఇట్టి ప్రజ్ఞాచతులమగుటకు మనతలిదండ్రులెంత కష్టపడిరో తెలియునుగదా.

తే॥ ఉపనయనమాదిగా నిఖి ♦ లోపకృతులఁ
గప్తనిష్ఠురములకోర్చి ♦ కాయమెల్ల
జీర్ణమైనను బుతుల ♦ సేమమునకె
తిరిగిరవ్వారి ఋణమెట్లు ♦ దీర్పఁగలమొ ?

బుద్ధినుంతులమగు మనమింక మనకై తను ధనంబులవెచ్చించిన జనసేజనకుల నెక్కుడుభక్తితో నేవింపవలయును. మన పాండిత్యముబ్రకటిగుటకిదియే తగిన సమయము. ప్రతిమనుజునకును ధన మావశ్యకముగదా? మనకు విద్యావినియోగమునఁ గాక ధనములభించునట్లు దోచదు.

తే॥ జననమాదిగ దేహమ ♦ స్తమయమొందు
వఱకుఁ బ్రాణంబుగలయట్టి ♦ వారికెల్ల
ధనమవశ్యంబు వలయుఁద ♦ త్యక్తులైన
వారి కిహపరసౌఖ్యముల్ ♦ దూరమగును.

కావున నేదియో యొకమాగఁము నాశ్రయించి లక్ష్మీప్రసాదముఁ బడయుటమంచిది.

చ॥ కొడుకుసమర్థుఁడై తనకు ♦ గోరినదానిని యెల్లఁదెచ్చి యి
చ్చెడుఁగదయించు నానఁదన ♦ సేమముకై సుఖమన్నమాట లే

కిడుమలఁ జెంది కుందు పితఁ యెంతయు సంతసమొందునట్లుగా
గడన యొనర్పఁగావలయుఁ ♦ గాచె ధనంబును బుత్తుఁడోచెలీ !

సోమ—నీవు చెప్పినదంతయు నిజమే. కాని యీమహాకలియం దేవిధ
ముగ మనము ధనమాజింపఁగలము? ఇంద్రజాలమునం దారి
తేరిన వారికిఁగాక మమువంటి ఛాందసులకు ధనములభించునా?
ఎవ్వఁడు కాలుఁడుఁగలఁడని భయపడక చేయున దొకటియుఁ
జెప్పినదొకటియుఁ జూపునదొకటియునుగఁ జరించునో వాఁడే
కదా యిక్కాలంబునఁ శ్రేష్టుఁడు.

సుమే—నీకా విచారమెందులకు. నేనేదియేని యొక యుపాయమాలో
చింతునుగదా? నీవు మాత్రము నేనుజెప్పినట్లు వినుచుండుము.

సోమ—శాస్త్రవిహితమై సాధుజనగహితము గాదేని కడజాతివాని
యుపదేశమైనఁ దలఁదాల్చవలయునని శ్రుతులు వక్కాణించు
చుండు. అందులో సహాధ్యాయివియు నాసేమము గోరువాఁ
డవును వయోజ్యేష్ఠుడవగు నీపలు కాలింపకుందునా?

సుమే—వీలగుసంతవఱకు నీవన్నటులే నడచుకొందుము. కాని యొక
ప్పుడు పనికల్గెనేని యధర్మమునకుఁ గూడ భయమొందఁ
గూడదు. అందుకొఱకే నీకుఁ జెప్పవలసివచ్చెను.

సోమ—(తనలో) అధర్మమార్గసంచారులగుఁ బండితమృన్మయల కుప
దేశముఁజేయ నమధుఁడగు నీతఁడు ధనమే లోకముగఁదలఁచి
వేదబ్రాహ్మ్యనివలె సంచరింపఁ నెంచుచున్నాఁడేమి? చూడఁగా
నానిశ్చయముఁగనుఁగొనుట కిట్లు మాట్లాడుచుండెనని తోచు
చున్నది. నా సహజగుణమునకుఁ గళంకము గలుగునా?
(పకాశము) బావా!

శా॥ మాయావాగురమందుఁ జిక్కి వెలిరాఁమాగఁబుఁ గానంగలే
కాయాతప్పడుఁద్రోవలక జను చని ♦ త్యంబైన దేహంబుకై

యాయాసంబును జెందుఁ బామరునియ ♦ ట్లాతుచ్చసౌఖ్యంబులకొ
హేయంబంచుఁ దలంపవైతిగద నీ ♦ కీబుద్ధి న్యాయంబొకో.
సుమే—సోమవంతా! ఇది కృతయుగమని భావించుచుంటివా యేమి?
దేశకాలపాత్రములరసి యేసమయమున కెట్లు నడువవలయునో
యట్లు నడువకున్న మనుష్యునకు జీవయాత్ర యెట్లు జరుగ
గలదు? ధనమూలముగదా లోకము.

సోమ—ధర్మమార్గ సంచారులకు దేశకాల పాత్రములతో బనియేమి?
లోకముతో నేమి సంబంధము? అట్లుగాక యింద్రియమాలకు
లోనై సకల కాగ్యములకుఁ దలలొగ్గుఁ బామరులకు స్వాతంత్ర్యముండునా? అది లేనిచో సంతయు నడవఁగాచిన వెన్నెల
యేగదా? నీవెఱుంగని ధర్మమేది?

పే. దేహమస్తీరమని ♦ తెలిసియు నడవినఁ

బడఁగనేల న్యాయ ♦ పదము విడచి

సరమునకు విరోధ ♦ భావంబుఁ జూపిన

నిహసుఖంబు గల్గు ♦ ట్లెల్లా చెపుమా!

జలబుద్బుద్ధపాయమైన సంసారమున భ్రాంతివిడక యింద్రియ
శాసనంబు మాళిందాల్చి శత్రువర్గంబు నిరోధింపలేకున్నచో
మనచదువులేటికి? ఈనాటికిట్టి యుత్తమజన్మము గలుగుటకుఁ
గారణమైన నూహింప నవసరముండదా? ఎందరు మహాను
భావులు సీచమగు లోకసంబంధము విడచి దేహసన్యాసముఁ
గావించి సంతతి చంద్రశేఖరపదధ్యన పరాయణులై బ్రహ్మ
సందసౌఖ్య మనుభవించుటలేదు? వారందఱు నీ క్షణికమగు
ధనమును గాంక్షించిరే? పోనిమ్ము ఏది యెట్లున్నను ధనమే
ముఖ్యమని భావించునందువా? నిశ్చలచిత్తయై లక్ష్మీ యొక్కచోఁ
గాపురముండునా!

చ. రసికులగన్న కోప మనురాగవిహీనత ధీనులందు, సం

తనమును జూపదెప్పుడు నుదారత గల్గినవారిమీఁదఁ, దా

మనగుణమూనియుండు నభిమానము గల్గినచోటఁ, బండితా
గ్రోసదులఁ జూడనొల్లదు పరాకుననైనను గాని యెప్పుడు.

మఱియును,

తే. అహహ చంచలచిత్తయై ♦ యందఱకును

బగలఁగల్గించి యొక్కచో ♦ నెగడలేక

దేశమెల్లడఁ దిరుగు న ♦ ధీరయైన

లక్ష్మీపై నుంచెదేల నీ ♦ లక్ష్మమిపుడు.

సుమే—సోమవంతా ! తల్లిదండ్రులూ, వయోవృద్ధులగుటచే నిలు వెల్ల
లేకఁ గ్రాసమునకు సైతము మొగమువాచి యున్నవారు. కుటుం
బమా ! కడు పెద్దది. సితార్జితమగు ద్రవ్యమా మనకొఱకే
వినియోగింపబడినది. లోకానుభవము చాలని నీవూరక వేదాం
తములు చెప్పటయే గాని నామాట విసవైతివి. ఏమిసేయు
దును. ముఖ్యముగా మనయిరువుర వివాహములకుఁ జాల
ద్రవ్యము గావలయుగదా? మఱియుఁ గుటుంబరక్షణ మావ
శ్యకముగాదే! ఏరీతిగ నింతద్రవ్య మార్జింపఁగలను. అక్కటా
దైవమా ! నాయాశలన్నియు నడుగంటించితివా? నాయుపా
యమున కీతఁడు సమ్మతించినఁ బదునాల్గుతరములకైనఁ దఱు
గని ద్రవ్యము లభించునని తలంచితినే? ఇంతలో నాడెందమున
కిట్టివిచారముఁ గల్గించితివా ? (నిదానించి) మిత్రుఁడా !
లోకాధారురాలగు మంగళదేవత నేల దూరెదవు? ఆమె యను
గ్రహముననేగదా పిపీలికాది పర్యంతము సుఖించుట.

సామ—బావా ! నీవిట్లు ధనలోలుడవగుదువని యెన్నఁజైనఁ దలంచి
తినే? నీకెంతలో నెంతతాపత్రయముగల్గెను. వారికి మోక్షము
గలుగును గాని యనభిజాతయగు లక్ష్మీని నమ్మకొనినవారికి
ముక్తికాంతా సాధకవాటములు దెలువఁబడునా ? అది
యునుగాక.

ఉ॥ మాటలురానివార లవ ♦ మానము నైచెడివార లిష్టకా
ర్యాటన పాటవంబుమెయి ♦ నాడియుఁ దప్పెడివారు లోభులై
కోటిగడించియుఁ మిగులఁ ♦ కోటిగడింపఁగఁ జూచువారు గా
కేటికి యోగ్యులౌదురిహి ♦ హా! సిరికెన్నఁగ మాద్యశోత్తముల్.

సుమే—(తనలో) ఈతఁడెంతబోధించినను నామాటవినునట్లులేదు. నా
సామర్థ్యమెల్ల ధారబోసి యుక్తిగా దారిలోనికిఁ దీసుకొని
వచ్చెదనుగాక. (ప్రకాశము) నీవాడిన పలుకులు సుధారసపూరి
తములు వేదతుల్యంబులు. అయినను సమయమునుబట్టియు స్థితిని
బట్టియు ధర్మశాస్త్రములకు వ్యవస్థజేయఁబడి యున్నది. ఋషి
ప్రోక్తంబులగుఁ గొన్నివచనంబులు భాష్యకారులచేత నియమిం
పఁబడినది నీవెఱుఁపదువుగదా? ఏది యెట్లున్నను మనుష్యు
నకుఁ బ్రతివానికిని జీవనము గడువవలయునాలేదా?

సోమ—అవును, నిజమే.

సుమే—ధనములేకున్న నది జరుగుటెట్లు? ఉదయము మొదలు సాయం
త్రమువఱకు ధనముతోడనే వ్యవహరింపవలయునే?

సోమ—అందువలన ధనమపుసరమందువా? అవును.

సుమే—ఏదియో యొకమాగఁ మవలంబించక ధనమెట్లు చేకూరును?

సోమ—ఇట్టిప్రశ్నోత్తరము లెందుకు? ముఖ్యముగా నీవుచెప్పినది ధన
మాజ్ఞింపవలయుననిగదా? నీయిష్టమెట్లుండిన నట్లు జేయుచుం
డుము. నేనుదాసీనుడనై యుండెదను.

సుమే—(స్వాగతము) ఇక జీవవలలోఁ బడినట్లే. (ప్రకాశము) అట్లు
లయిన మహాదోషము గలుగును. ఏలనందువా! నాపన్నిసపన్ను
గడకు నీ యుదాసీనత విరోధించును. అందువలన సంపాదనకు
లోపము వాటిల్లఁగలదు. దానమనము బ్రహ్మచారులమైయుండ
వలసివచ్చును. అందుకత మనయనంతరమునఁ బితృదేవతలకు
దుర్గతి గలుగును.

సోమ—(స్వగతము) ఈతఁడు చెప్పినమాటలన్నియు యథార్థములే? అధర్మమున్న భయముందు నాకెంతమాత్రమును రుచింపవు. అయిననునిహపరలోకములందుఁడలిదండ్రులకానందముగల్గించుటకు ధనమావశ్యకముగాన తుద కవియే శిరసావహింప వలసి వచ్చెను. నాజాతకమెట్లున్నదో యట్లు జరుగునుగాన యతినియుపదేశమే స్వీకరించెదను. (ప్రకాశ) మహాభాగా ! ఇంతవఱకు నీకెదురాడినందుకు నన్ను మన్నింపుము.

సుమే—(స్వగతము) ఈతఁడధర్మభీరుడైనను నాచాతుర్యము వలనఁ గొంతవఱకు మార్గములోనికి వచ్చినాఁడు. కాని నాపూనిన యశ్చత్వమునకు సమ్మతించునోలేదో. (ప్రకాశము) సోమవంతా! నామాటవినుము.

తే॥ అవనిపాలురు ధనలోభు ♦ లైనకతన

వట్టిమాటల సంతోష ♦ పఱచుచుండు

గాని మనవంటి వైదికా ♦ గ్రణుల నెపుడు

సత్కరింపఁగఁ దలఁచరే ♦ చాయఁగనిన.

కావున మనదార్పణము తొలఁగుటకై యొకచక్కనియపాయ మురిసితిని. కలదుగదా చిత్రోవర్మ మహారాజుగారి తనయ సీమంతినియను సాధ్య! ఆమె యిప్పుడు సోమవాసర వ్రతముఁ జేయుచు నావ్రత ముద్యాపనమగువఱకును నియమముగ దంపతి పూజలఁజేయఁ గంకణముఁ గట్టుకొనినది. ఆమెచేయు దంపతి పూజవలనదార్పణ్యదేవత నిడువనీడలేకయల్లాడుచున్నదిసుమా?

సోమ—(స్వగతము) ఎవరీ! రాజులెల్లఱు ధనమదంబునఁ బండితసత్కారముల మానివేసిరా? కావచ్చును. కలికాలముగదా? అదియట్లుండ దంపతీపూజాస్తావనముతోఁ బనియేమి? బ్రహ్మచారుల మగు మాకు దానియవలన బ్రయోజనమేమిగలును? ఈతని మాటల కథఁమగుటలేదే? (ప్రకాశము) ఆమె బ్రాహ్మణపూజఁగాని పండితసత్కారముఁగాని చేయుటలేదా?

సుమే—చేయుచునేయున్నది. కాని సోమవార్షవ్రతమందు దంపతీపూజ యే ప్రధానమగుటవలన దంపతులగువారికే యొక్కవలాభము.

సోమ—దానికి మనమేమిచేయగలము, మనయోగ్యతనుబట్టి సత్కరించునుగదా?

సుమే—ఆసత్కార మాత్రమున మనదారిద్ర్య మెట్లుదొలగును.

సోమ—అట్లని మనముచేయునదేమి?

సుమే—మనమిరువురమును గృతిమదంపతులమైయీమే చేతఁబూజింప బడుదుమేని లక్ష్మీపుత్రులమగుదుము.

సోమ—(చెవులు మూసికొని) హరిహరీ! ఎట్టి యశ్రావ్యము విస వలసివచ్చెను. (తన నుద్దేశించి) ఛీ సోమవంతా! ఇట్టిదుష్కాలమున నీవేలఁ బుట్టితివి. ఇంకను నీదేహము పతనముగాదేల? బావా! ఇదెక్కడి విపరీతము.

మ. సరివారల్లనుగొన్న సవ్యదురు శా ♦ స్త్రంబుల్ విరోధించు ని స్థురవృత్తిన్ దరిఁజేరినీరు తలిదం ♦ డుల్ వంతచే మిత్రులం దరు శోకింతురు మాసురాన్వయమహా ♦ త్రంబా కలా యెట్లుదు ర్భరనిందావహమైనఁ గృతిమవిధూ ♦ వాల్లభ్యముకొ నెందుటల్.

శే॥ పూర్వజన్మార్జితంబైన ♦ పుణ్యముననె గాక పూరుషజన్మంబు ♦ గలుగఁగలదె యట్టిపురుషున కొకధనం ♦ బబ్బుననుచు స్త్రీత్వమును సంఘటించుట ♦ చెడుగుగాదె.

ఇదియూ నీవు చేయదలచినపని.

సుమే—ఇతరులకొఱకై తనలాభముఁ జెడఁగొట్టుకొనుట ప్రాజ్ఞుని లక్షణమా? తత్కాలవేష ధారణమాత్రమున స్త్రీత్వమున నిలుచునా? నీకీవెట్లితన మొందులకు? సిరిరా మోకాలొడ్డువాగుఁ

గలరా? యగభేదమున ధర్మము మారునుగదా? ఇట్లు
వినుము.

గీ. శ్రీతజనావనుండు ♦ సృష్టిసితిలయాత్మ
కమగు జగముభర్త ♦ విమలమూర్తి
బ్రహ్మగన్నవాఁడు ♦ పరమేశ్వరుఁడు తొట్టి
యొక్కయవసరమున ♦ నువిదగాఁడె?

మఱియు నెందరో మహానుభావు లాయాసమయమును బట్టి
శాస్త్రవిరుద్ధముగ సంచరింపరే? కావున శ్రుతివిహితము గాదని
యేవగింపక, దోషంబని విముఖుఁడవుగాక నింద్యమని తలంపక,
యకార్యమని త్రోసివేయక, మోసంబని భయమొందక, పితృ
సంరక్షణ పరాయణుఁడవై, మిత్రమునందు గౌరవముంచి లోక
యోతానుకూలముగ నామాట వినుము.

సోమ—అట్లయిన మన యకార్యము తప్పక శిరసా వహింపవలసినదే?

సుమే—మిత్రమా! ఎవ్వఁడేని తాఁజేయఁబూనిన పనిని నిందించునా?
అంతకన్న వేఱొందుదోషము కలదా?

సోమ—తప్పదుగా? వేఱుమార్గము లేదుగా? అయినచో మనలో
నంగనయెవరు?

సుమే—ఎవరని యడుగనేల? పురుషుఁడు స్త్రీవేషము వేయునప్పుడు
తెగినట్లుండవలయును గదా? దానికి మనలో నష్టులగువారు
దాల్చవలయును.

సోమ—(స్వగతము) ఈతఁడు నాకొంపకే యెసరుఁ డెట్లుచున్నాఁడు.
అయ్యో! నేటికి నావలనఁ బవిత్రమైన వంశమునకుఁ గళంకము
గల్గునా? కట్టా వైవమా! నాకెట్టిగతిఁ గల్గింపనెంచితివి? వేద
వేదాంగపరిజ్ఞానము గలిగి జగత్పండితుఁడనైన నాకా యీసీ
చాతినీచమగుఁ గృత్రిమవధూవేషముఁ దాల్చవలసిన వాఁడ.

పూర్వజన్మకృత సుకృతఫలంబగుఁ బురుషరూపము మార్చి
బుద్ధిపూర్వకముగ స్త్రీని గావలయునా? ఓ చంద్రసూర్యు
లారా! పంచభూతములారా! దిక్కులారా! ధనలోభమున
నిట్టి ఘోరకార్యాచరణమున కొడిగట్టిన నన్ను శిక్షింపరేమి?
(ప్రకాశము) బావా! నాకీ యధర్మసంచారము మాన్ప
లేవుగా? పాండిత్యగర్వాంధులగు మనీషితల్లజుల శిరంబుల
వంచుకొనఁజేయు నాకా నిండుసభలో నస్వతంత్రయగు స్త్రీవలె
గోళ్లుగిల్లుకొనుచుఁ దలవంచుకొనుట తప్పదుగా? చిరకాలము
గురుసేవఁజేసి యభ్యసించిన విద్యల కిదియా ఫలము?

సీ॥ ప్రతిపక్షగర్వ ని ♦ ర్వాపకంబగులేఖ
నెనఁగుఁ జేతుల గాజు ♦ లెట్లుదాల్చు
భసితత్రిపుండ్ర వి ♦ భ్రాంతింబగు ఫాల
దేశంబునకొ జుక్క ♦ దిద్దుటెట్లు
కవిజనహృదయ భీ ♦ కరముతా పల్కుల
శృంగార రసము వ ♦ స్తించుటెట్లు
అమల కామాయాంబ ♦ రాంచితంబగుఁ గటిఁ
బసిఁడి వడ్డాణంబు ♦ పొనఁగుటెట్లు

శే॥ స్ఫటిక మాలలఁగ్రాలు వ ♦ క్షిప్తలమున
గురుకుచంబుల ధరియించి ♦ కలుకుటెట్లు
దై వవశమున లభ్యమై ♦ తనరునట్టి
పుంస్త్యముస్వేడి స్త్రీత్వంబు ♦ బొందుటెట్లు?
ఆహా! నాయీ దుష్టచరిత్రము రాజోపు మహాకవుల రూపక
ములకు విషయమై సామాజికుల హృదయమందొకవిధమగు
భావోద్దేకమును గల్గించునా? ఎట్టి పవిత్రవంశమున నెట్టి
దుర్మార్గుడను బుట్టితిని.

శే॥ సోమరాతుని పుత్రుఁడు ♦ సోమవంతుఁ
డొక్కతఱి ధనానక్తి వే ♦ దొక్కవిధికి

భంగమొనరించి స్త్రీయావుఁ బడసెననుచు
జనులు నను బ్రువ్వఁదిట్టగే సంతతంబు.

సూమే—సూమవంతా! ఎందులకీ విహితకార్య దోహద్యేషణము.
విచారించిన తప్పనా?

సూమ—(స్వగతము) నిజమే. చేయఁదలఁచినదానికై జంఱించినఁ
బ్రయోజనమేమి? (ప్రకాశ) బావా! నాస్రాస్తికై నీవేమి
చేయఁగలవు. ఇవిష్యన్నాటకమునకు నాయకిగానున్న నాకుఁ
గొన్ని పరికరము లవసరముగదా? వానికై త్వరయొనర్తుము
రిమ్ము.

ఓ తిమ్మూర్తులారా!

తే|| వైదికాచార నిష్ఠయఁ పద్ధతికి వి
రుద్ధముగ సంచరించి ప్రసాద సేదమైన
కులమునకుఁ గళంకంబును గూర్చునట్టి
యధముఁ డితని వీక్షింప రియ్యమీరు.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

(రంగము పూజామండప సమీపము. కంచుకి ప్రవేశించును)

బేరా! ఏమి యీ బ్రాహ్మణుల సాహసము చూచుచుండఁ
గనే కంటిలో దుమ్ముబోసి దోచుకొనిపోవుచున్నారే? పండి
తులమనియుఁ గవులమనియు వైష్ణవమనియు వైద్యుల
మనియు నసత్యములఁజెప్పి యిచ్చినంతజాలక వీడింప మా
రాజుగారివద్ద తమ తాలనామ్యేమైన దాచిరా? ఇదెక్కడ
ప్రతమోకాసి దంపతీపూజలఁట, బ్రాహ్మణ సంభావనలఁట,
వాండ్రబొందయఁట వాండ్ర బోలెయఁట. ఈ సూమవార
ప్రతము పూర్తియగులోపల మారాజుగారిపనియుఁ బూర్తి
యగును. ముమ్మాటికి నిజము. అరుగో అప్పుడే కొండలు

పోవుచున్నారు బ్రాహ్మణులు, మూటలు మోయలేక మోయలేక. అదియట్లుండగా నెవరో శంకరశాస్త్రార్థగారట. ఈ నాఁడాయన తొడితెద్దినమగుటవలన నాలేదని యీచీరెలు దోవతులు వారికిచ్చిరమ్మని నానెట్లనవేసిరి. అబ్బా యియెట్టి మూటమోయలేక నామెడలు విరిగిపోవుచున్నవి. (క్రిందవిడచి) చిన్నప్పటినుండియుఁ దననే నమ్మకొని యెన్నికష్టములకైన నోర్చి నేవించు నావంటి నేవకున కొక్కకానయిన నిచ్చుట యన్నగ్రస్తముగాని మారాజుగాడికి నిష్కారణముగనితగవ్యమును బోడబాపలు కొల్లగొట్టి కొనిపోవుట యిట్టమేకాబోలు. మంచివారికివి నోజులా? ఉదయాస్తమయములు వంచిన నడుమునెత్తిక వేళకాహారము దిన పీలులేక నాకెందుకీ యథోయోగము గలిగించితివా భగవంతుడా, యని యేడ్చు నేనే యదృష్టవంతుడననియుఁ దమకిట్టియుద్యోగము దొరికిన బాగుఁడుననియుఁ గొండలు కులనాపకులు నాపైబుడిదుఱుఁచెదరు. ఒకరిదగ్గరఁ బాడుపొట్టకై నేవజేయుటకన్న సేల్లులేని ఒ విలోబడి చచ్చుటయే మేలన తోచుచున్నది. అందుకొఱకే “సేవాశ్వపుత్రిం పిమణి” అని పెద్దలుచెప్పిరి. అహ! ఎటువంటిదైన నేమి తప్పనిచో గొగవింపనలసినదే? బ్రహ్మదేవుడు నానొసట మూడుపంక్తులుగా వ్రాసినప్పుడునుభవింపక తీసినా? నీమంతినదేవి చేయు దంపతిపూజలకై నచ్చు బ్రాహ్మణుల సమ్మత్తుమున కూపిరికూడ పోవునేమో యని యీవలబడితిని. ఇంతలోనే యీ పాడుమూటయొకటి సంభవించెను. (పినుటనభినయించి) అదుగో అప్పుడే పిలుపుతగిలినది. ఇంకను దంపతిపూజలు జరుగుచునేయున్నట్లున్నది. (చూచి) అదుగో బ్రాహ్మణులు నచ్చుచున్నారు (శ్రేణిలో) వసంతకా! త్వరగారమ్ము.

కంచుకి—ఇదిగో వచ్చితిని. ఈమూటనిందుంచి తరువాత తీసుకొని పోవుదును. (నిష్క్రమించును ఇది యఖండచూలిక)

(రంగము అరుణాస్పదపుర సమీపారణ్యమున ప్రవేశించి)

మైత్రే-సామదానములచేతఁ బ్రయత్నించినపుడు స్వాధీనముగానివారి విషయమై ముఖ్యముగా భేదదండము లుపయోగింపవలసినదే?

చ॥ కరుణవహించి రాజసుత ♦ కష్టపరంపర కోర్వదంచు ని
క్కరణిననన్యదుల్భుని ♦ గాంతునిఁగూర్చినఁగాని సాధ్వీ మ
త్పరిభవకారణంబగు ప్ర ♦ తంబునె గౌరవదృష్టిఁజూచు నా
తరుణి నుపేక్ష సేయక ప ♦ దంపడి వంచనఁజేయకుందునే?

తె. అంధకారతుల్యంబునై ♦ యాక సంబు

నంతివ్యాపించి భయదమా ♦ సంబుదమును

బ్రళయజంఘా-నిలము భంగ ♦ పఱచునట్లులఁ

గలికియొనరించు ప్రతిము భం ♦ బుఁజేతు.

సుమేధసుండు తన శక్తినంతయు నుపయోగించి సామవంతుని మెప్పించి కృత్రిమ దంపతీవేషమున సీమంతినీని ప్రతిభ్రష్టరాలుగఁ జేయఁబోయెను. శతవిధముల నేఁడి యామెచేఁ బూజింపఁబడి రాఁగలఁడు (నిదానించి) కృత్రిమమార్గమున వచ్చిరని యెఱిగి సీమంతినీదేవి తన పాత్రవత్ప్రభావమున సామవంతుని స్త్రీయగునట్లు జేయదుగదా? ప్రతిభ్రష్టావమున్న నాకు భీతిగలుగదుగాని పాత్రవత్ప్రభావమున్న మొదటి నుండియు నాకెక్కుడు భయము. నాకు జయముగల్గుటల్లు న్నను సామవంతుని కొంప కూలదుగదా? పాపమాతఁడు లేక లేక కలిగిన పుత్రుని రెండక్షరములు జెప్పదునుగదాయని తలచి నావద్దనుంచెను. అయ్యో నాధర్మమెల్ల నిష్పాసగనున్న నెయ్యివలె పలుచనగుచున్నదే? హా! పతివ్రతాప్రభావము.

హా! వ్రతసామర్థ్యము ఇంకేమున్నది. అడుగో సోమవంతుడు
 స్త్రీవలె గనుపడుచున్నాడు. (సోమవంతుడు స్త్రీయై పాడ
 గట్టును) హా! హా! అన్యాయము, దుర్భరము. పుత్రశోకము.
 (పడిపోవును. కొంతవడికిలేచి)

మ॥ కలయో నిక్కునమో ప్రమాదగతమో ♦ గాఢాంధకారంబు లో
 పలనున్నానో మతిభ్రమంబో కలుష ♦ వ్యాపారి సంజాతమో
 ప్రళయాన్ని ప్రభాగాల్పగాఢపితిలో ♦ ప్రాణంబులే పోయెనో
 తిలకింపంగ నిదేహి సాధ్వసము మై ♦ శ్రేయుండనేగానొకో.

ఎట్టిధైర్యము పాడయ్యెను. (నిదానించి ధైర్యముఁ దెచ్చుకొని
 తననుదేకించి)

ఛీ! మైత్రేయా ! ప్రతివాదిహృదయశూలంబగు నీధైర్యమునెల్ల
 నోల్పోయి పిరికిపందవై యొకయబలకై యిట్లుభీతిల్లెదవా?
 ఆమె వ్రతనిశ్చలతయు నామి పాతివ్రత్యము నీవెఱుంగవా?
 (నిట్టూర్పువిడచి) నాశిష్యులిప్పటి కాశ్రమమునకుఁ జేరియుండు
 గేమో ముందు వారిని విచారించెదను. (నిష్క్రమించును)

(ఇది చతుర్థాంకము)

శ్రీమీనామైవమః.

సీమంతిని నాటకము.

—♦ పంచమాంశము ♦—

(రంగము—అణ్యము సుమేధసుమన నామనతియుఁ బ్రవేశింతుడు)

రామ—నాథా! ఆ పతివతారత్నిము నేమని పొగడవలయును? ఆ దంపతిపూజ చేయునప్పటి యేకాగ్రతయుఁ బండిత బహు మానముజేయుటాని విమర్శనాశక్తియు, బ్రాహ్మణ సంభావన గావించునెడ నుదారతయు తెల్పినగంటిసే? వ్రతనిష్ఠుగల వారిలో మొడిట నామనే చెప్పవలయును. అట్టిపుష్పాన్ని, గాలు భార్గ్యుగుటకుఁ జంబాంగదమహారాజెంతి యదృష్ట వంతుడో.

సుమే—(స్వగతము) పాపమీతనికి సీమంతిని న్రతభ్రష్టురాలయిన విషయము తెలియదు. (ప్రకాశము) ఆమెదాతృత్వమువలన మన దార్శిద్యము కలగినట్లే. ఆహా! ఆమెభక్తి నేమని చెప్పవలయును? కాని సీమనన్నింకిను నాథాయని పిలుచుచుంటివే. ఆవేశుక తీరలేదా?

రామ—మనోహరా! కాంతలకుఁ బతులదొడ నిరంతరము నానార్థము యున్న యాపలువున కొకనానితో విశ్రాంతిగలుగునా?

(ఇంతపున నడచుచుండును)

సుమే—భక్తి భావమున నిశ్చలచిత్తుల మనసు దింపతులుగఁ దలచి పుట్టెను నాసీమంతినిజేసిన గాంచినప్పడు నాకుఁగలిగిన ధయమేమని చెప్పవలయును?

సోమ—నాకట్టిభయమేమియుగలుగలేదు. కాని యాసమయమున నామె మనశిరములందు సువర్ణాక్షతలజల్లి “ఉమామహేశ్వరాభ్యాసమ, అని వచించువఱకు నాచైతన్యమెల్ల మారిపోయినట్లైనది.

సుమే—విశేషధనలాభకరమగు నా దంపతీత్వము నేటితో సరిపోవును గాన నిన్నొక్కసారి సంబోధింతునా?

సోమ—ఒక్కసారియననేల? మనజన్మాంతమదియేకదా గౌరవింపవలసినది.

సుమే—(నవ్వుచు)

శే॥ పరిహసించెదవేల లో ♦ భంబుకతన
నాడు వేషంబువేయించి ♦ నాడనీకు
వేలువంచినరాక దే ♦ లీలదొఱకు
వెన్నయేవారికై నను ♦ విప్రవర్య.

మనమాచరించిన పని దోషయుక్తమైనను గాలానుగుణ్యముగఁ జేయక తప్పదయ్యెను. ఇఁకజాలునుగాని యీ కుటిలవేషము నుపసంహరింపుము. ఆలస్యమగుచున్నది.

సోమ—(స్వగతము) ఈ యమాయకుడింకను నన్ను బురుషుడనియే భావించుచున్నాఁడు. (ప్రకాశము) జీవితేశ్వరా! చూచితివా? ఈ యారామహోభను.

చ॥ విరిసిన జాణితీగె లవె ♦ వేడుకఁజేరువనున్న శౌఖిన్
గరములఁ గొగలించి తమ ♦ కంబున నిల్చుచుహీరుహాభిచే
బకువడి సత్కరింపఁబడి ♦ భాసిలు బంధురగంధవాహనం
భరితపగాగపాండుకుసు ♦ మప్రక రాన్నితప్రతసంహతిన్.

సుమే—(స్వగతము) ఈతడు సర్వశాస్త్రపండితయయ్య నవసర ప్రాప్తమగు స్త్రీరూపము నిత్యమసికాణాలు నిట్లు మోల్లాడుచున్నాడు. (ప్రకాశము) సమవతా ! ఏటికీబోయిలకుఁ నగిన బూటకపుమాటలు. నీయింక సద్ధర్మము త్యాజ్యమని చెప్పిన నీకేవల సవాక్యములు గుఱించెనా !

రామ—ఇందు నానోప చేమికలూ. అన్యస్యస్థ్య సుగరి లినులగు నాడీకోలలచేత మనోభిప్రదిష్టు చేయుచున్నాడు. నాపైఁ నొకదగలు ? నీనక నన్నబానిమా నావించిన నాకింత బోక ములో వట్టెవది ?

సంతోషహృదయము

కానీ ! యీ విషయమున నీ కిట్లుంకావలె. శిశు

సంతోషముతో నుండుము ♦ తోచితే నీకలము

సుమే—ఇంతలో నెట్లుబల్కు ♦ కల నీకు మనసా !

ప్రశంసించి కా నానాప్రతి ♦ భయము మనఁ జూపుచునా !

రామ—అయ్యో నాన్య నిత్యము మెలకుట !

సంతోషహృదయము

మనోహరా ! యిదేకిమాట ♦ మానసముతోలక

మనము నాటగేయుచు ♦ నానాప్రతిభలము !

సుమే—అనారతింబు నీకు మూర్ఖు ♦ నెట్లు బల్కుచు నీతి

స్వనాయకుల నెలా గరంగా ♦ నీ కలము మనసా !

రామ—నాథా ! పరిష్కరించు లేక నీ కలనీవ కావలెట్లు బల్కుచు నీతి

రామ—పుట్టికనానా శిశువు ♦ నీ కలము మనసా !

పుట్టున నొక్క కలము ♦ నీ కలము మనసా !

చెట్టున నొక్క కలము ♦ నీ కలము మనసా !

నీ కలము మనసా !

సుమే—సామవంతా ! క్షిప్రములగు నీపలుకులువిన్న నామనంబు
 ప్రక్కలగుచున్నది. ఇకకైనను నామాటవిని యెందైన
 బోవుటకు నమ్మకంపవా ? నాశిష్ట శ్రమింపవా ?

సోమ—మనోహరా ! “పిల్లికి బెల్లటము ఎలుకకుఁ బ్రాణనంట
 మన్నట్లు మోహచరబద్ధములైనా ప్రాణంబు తెగిరిపోవుచుండ
 నన్నందులకీ కోసవాక్కులచేఁ దపింపఁజేయుదువు. దయ
 యందుము. (సమీపించుచు)

సుమే—(కోపముతో) నేనెన్నివిధములవేడినను విసకున్నావు. ఇంక
 ఎయిత్తుము. నాదారి నేనొనొడగను. (పోబోవును)

సోమ—(చేయిబట్టుకొని) నాథా ! ఇదేటిన్యాయము. నమ్మ మనీషి.
 తిట్టిజులయెడట వ్యర్థమువాసీ సమాజము నన్నిధి నుమా
 మ సోశ్వేదలంకాక్షేగ సన్నాసాస్వేదాని సేభార్యగ భావించె
 గదా. అట్టి సేనహాధిస్త్రిని మునుజావిశతువు. నీవన్న నాకు
 అక్కడను సన్నమన్నింపుము.

సుమే—(నిశ్చలముగా) నాథా ! ఈతని కర్మగహణమాత్రమునఁ ప్రాధాన్య
 గనఁ చొచ్చిసోదమునఁగూడ సేరీర మెల్లఁ గగుర్చునచినదేమి ?
 తామసంకుచ హృదయము నిూతన వికారావృత్తినైనచెందు
 లకు ? ఈ బాష్పధార ముక్కడికి ? మోమంతయుఁ జెరుట
 పట్టినదే ? మాకోరికలము నెఱిగి సేమంతినీసాధ్య విశ్వల
 చిత్తైంద్ర తన ప్రతిము భంగముగాకుండుకొఱకు మమ్ము
 దామరలగునట్లు శోధించెనాయేమి ? అయ్యో మైత్రేయా
 అన్యాయముగ మూకొంచుగూల్చితివే ? నేనప్పుడేభయపడితిని.
 ఈపరాభివార్గిఁ బల్లొప్పువారావగు ? నీపలుకులు వేదోక్తము
 లని ధావించితివే ? మోసముఁజేసితివా ? ఆహా ! విధివిలసితము.

సుమే—(స్వగతము) ఈతడు సర్వశాస్త్రవజ్ఞతయయ్య నవసర ప్రాప్తమగు స్త్రీరూపము నిత్యమనికాబోలు నిట్లు మాల్లాడుచున్నాడు. (ప్రకాశము) సోమవంతా ! ఏటికీబోటులకు దగిన బూటకపుమాటలు. తోలుత నధర్మంబు త్యాజ్యమని చెప్పిన నీకీపరిహాసవాక్యములు రుచించెనా ?

సోమ—ఇందు నాదోషమేమికలదు. అదృశ్యుడై విషగర్భితములగు వాడికోలలచేత మనోభవుడై యుచున్నాడు. నాపైఁ గినిసెదవేల ? నీవే నన్ననాదరము గావించిన నాకింక లోకములో దిక్కెవరు ?

ఉత్సాహపృథ్వుము

కాంత ! యీ నసంతమెంతో ♦ కన్గనక వెలింగిడి

సంతసంబుతోడఁగూయు ♦ శారకల్ బిశంబు

సుమే—ఇంతివోలె నిట్లుబల్క ♦ నేల నీకు మిత్రమా !

భ్రాంతివీడి కాంతరూపుఁ ♦ బాయ మా పెఱుగుమా ?

సోమ—అయ్యో నాపై నితనిద్రయ యెందులకు ?

పంచచామరము.

మనోహరా ! యిదేటిమాట ♦ మారుడొపకోలలక

మనంబు నాటనేయుచుండ ♦ మాస్పరావదేలరా !

సుమే—అనారతంబు నీకు మూర్ఖు ♦ నట్లు బల్కఁబోడియే

నృనాయకుల్ గనక గరంబు ♦ హీనులంచునవ్వరే ?

సోమ—నాథా ! వలపునిలువలేక నీదరిజేరిన కాంతనిట్లు బల్కఁడునా ?

ఉ॥ “పుట్టికనాటనుండి యొక ♦ పొత్తుననే భుజించినార మి

ప్పట్టన నొక్కరొక్కఁడె ♦ బాయక విద్యలనేర్చినారము

చెట్టెటా శాస్త్రదూష్యమని ♦ యెంచక కృతిమరూపమూని నే

నట్టె లతాంగి నైతి నపు ♦ డాసతి దంపతిపూజనేయుటక.

సుమే—సోమవంతా ! కర్ణకశోరములగు నీపలుకులువిన్న నామనంబు ప్రక్కలగుచున్నది. ఇంక నైనను నామాటవిని యెందైన బోవుటకు సమ్మతించవా ? నాతప్పు తమింపవా ?

సోమ—మనోహరా ! “పిల్లికి జెల్లాటము ఎలుకకుఁ బ్రాణసంకట మన్నట్లు మోహపాశబద్ధములైన నా ప్రాణంబు లెగిరిపోవుచుండ నన్నెందులకీ కఠినవాక్కులచేఁ దపింపఁజేయుదువు. దయ యంచుము. (సమీపించును)

సుమే—(కోపముతో) నేనెన్నివిధములవేడినను వినకున్నావు. ఇంక నీయిష్టము. నాదారి నేబోయెదను. (పోబోవును)

సోమ—(చేయిబట్టుకొని) నాథా ! ఇదేటిన్యాయము. సమస్త మనీషి లల్లజులయెదుట వృద్ధసువాసినీ సమాజము సన్నిధి నుమా మహేశ్వరులసాక్షిగ నన్నాపార్థీమణి నీభార్యగ భావించె గదా. అట్టి నీసహధర్మిణి నెందుబోవిడతావు. నీకన్న నాకు దిక్కువరు. సన్నమన్నించుము.

సుమే—(తనలో) కట్టా ! ఈతని కరగ్రహణమాత్రమునఁ ప్రాణాం గనా పాణిగ్రహణమునఁబోలె శరీరమెల్లఁ గగుర్పొడచినదేమి ? పామరులకువలె హృదయము నూతన వికారావృతమైనదెందు లకు ? ఈ బొప్పిధార యెక్కడిది ? మోమంతయుఁ జెనుట పట్టినదే ? మాకొటిల్యము నెఱిగి నీమంఠినీసాధ్వీ నిశ్చల చిత్తయై తన వ్రతము భంగముగాకుండుకొఱకు మమ్ము దంపతులగునట్లాశీర్వాదించెనాయేమి ? అయ్యో మైత్రేయా అన్యాయముగ మాకొంపఁగూల్చితివే ? నేనప్పుడేభయపడితిని. ఈవరాభవాగ్నిఁ జల్లార్పువారెవరు ? నీపలుకులు వేదోక్తము లని భావించితినే ? మోసముఁజేసితివా ? ఆహా ! నిధివిలసితిము.

సీ॥ గ్రహచారమా ! యిత ధి కౌశిన్యముద్దాల్ప
 నేపాప మొనరించి ధి యెఱుఁగుదమ్మ
 దురదృష్టమా ! యిట్టి ధి దోషఁగుఁగల్పింపఁగా
 బాడియే బ్రాహ్మణ ధి బాలురందుఁ
 గాలమా ! యీరీతి ధి గా మా యెడఘలించి
 యేధనంబార్జింప ధి నెంచితివు
 లోభమా ! నీదృష్టి ధి లో మమ్మెచ్చేర్చితి
 వీజగంబది శూన్య ధి మే తలంప

తే॥ కటకటా లేమిబాధచేఁ ధి గాలమొక్క
 రీతిఁగడుపఁగడలఁచి ప్ర ధి భ్యాతకీర్తిఁ
 బడయఁగల విప్రపుత్రుని ధి బడఁతిఁజేసి
 పారవైచి తె దైవమా ధి పాపబుద్ధి.

సోమ—నాథా ! ధైర్యమువహింపుడు.

తే॥ అయినదానికిఁ జింతింప ధి నగునెఫలము
 జరుగఁబోయెడి కార్యంబు ధి నరయుమయ్య
 సకలశాస్త్రంబు లెఱిగిన ధి చతురమతివి
 తెలియరానట్టి ధర్మముల్ ధి గలవెనీకు.

సూమే—అహా ! ఎక్కడనో పదిరూకలఁ దెచ్చుకొనవలయునని తలఁచు
 మనకెట్టి యిక్కట్లుగలిగెను.

సోమ—దైవప్రభావమునకన్నఁ బ్రతివతామాహత్యమధికముగదా ?
 అందునను వ్రతనియతయగుఁ గాంతచే నియమింపఁబడిన యీ
 స్త్రీత్వమునుగూర్చి చింతించిన ఫలమేమి ? నాయదృష్ట
 మిట్లున్నది.

సూమే—అయ్యో అట్లని యూరకుండఁగలమా ?

చ॥ వినియెడిశక్తి లేని శత ♦ వృద్ధ భవత్పిత కండ్లు గానరా
మిని నిన మాటిమాటికిని ♦ మెల్లనఁ బిల్చుచుఁ బ్రాణపంచకం
బునిచి చరించు నీయెడల ♦ నొక్కడవీవు సుతుండ వమ్మహా
త్మునకతఁడీ మహావిలసా ♦ ముగ్ధ గని నన్ను శపింపకుండునే ?

చ॥ నలవ దధర్మకార్యమని ♦ వారణఁ జేయుచునున్నగాని నీ
పలుకఁజేసి యిట్లు ధన ♦ వాంఛనొనర్చితిఁ బాపకార్యమా
ఫలముభుజింప నీవె యయి ♦ పాయనిచింతల నొందనైతివో
యలఘుచరిత్ర నాకలుష ♦ మారగ నన్ను వధింపుమాయిఁకఁ.

(సోమవతి పాదములఁబడును)

సోమ—(లేవనెత్తి) నాపాపము నేటికిట్లు ఫలించినది. ఇందు నీదోష
మేమి ? చిన్ననాటనుండియు మనమిగుపుర మొకటియై చరించి
నందులకు మెచ్చి పరమేశ్వరుడీ నెపమున నిఁకమీదను నట్లే
యుండుఁడని నియమించెను. కావున నొండనక నన్ను మన్నిం
పుము.

సుమే—(ధైర్యముదాల్చి) నీయభిప్రాయమెఱిగితిని. మనము సీమం
తినీనవిధమునకఱిగి యామె నియమించినట్లొనర్తుము.

సోమ—మన కామెదర్శన మెట్లులభింపఁగలుగును. ఈ మొగముతో
నామెకడకేగుట మంచినియూ. మానగురువగు మైత్రేయుని
కడకుఁబోయి యానమర్థుడొనరించునట్లు జేయుదము.

సుమే—పోదము రమ్మ. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

(రంగము యమునాతీరారామము)

(చంద్రాంగదుఁడు సీమ తిని గౌతముఁడు బ్రవేశింతురు)

చంద్రా—(గౌతమునిజూచి) మిత్రమా !

మ॥ ఒక కార్యంబుఁ దలంచి వచ్చితిని వే ♦ రొక్కండు బ్రాప్తింపె నా
కిఁక ముందేగతి సంభవింపఁగలదో ♦ యేదీతినూహించినా

సకలాంబోధిపరీత భూవలయ ర ♦ క్రూడక్షుడైనట్టి బ్ర
హ్మకు భిన్నంబుగ సంచరింపగల నా ♦ మర్థ్యంబ దేవారికో.

అఘటనఘటనా సమర్థుడగుఁ బరమేశ్వరుని కృత్యంబులు
వింతలుగదా! క్షణక్షణంబున కనేకవిధంబుల నీలోకజాలమును
మార్పు సుకల్ప మాతనికెందులకో.

గౌత—అతడును మనవంటివాడే. అయితే ఆతనిసంకల్పము వ్యర్థ
ముగాదు. మనసంకల్పము సార్థకముగాదు. ఇంతే భేదము.
కాని తెలియకడిగెదను. మన వలెనే యాతనికిఁ గూడ భార్య
పుత్రులు నిల్లువాకిలియుఁ గలదా?

చందా—లేకేమి. ఆపరాత్మరునకుఁ బ్రకృతియే భార్య. సమస్త భూత
ములు పుత్రులు. లోకమే యిల్లు.

గౌత—అట్లు జెప్పము. ఇంతవఱకు నే ననుకొను టేమంటే ఆదిగంబరి
కన్న నేనే మేలనియు నిష్పడప్పడే నాకు వివాహ విషయమై
తొందరయేలననియు? ఏమీ చెప్పపూ? అయితే నావిష
యము చూడవలయునన్నమాటే?

సీమ—మనోహరా! మీకెప్పుడును గౌతముని మంచిచెడ్డలు విచారిం
చుటకు సమయము చిక్కదేల. పాప మాతఁడు మీకు
మిత్రుఁడుగదా?

చందా—(పరిహాసముగా) అవును పాప మ్రాబాహ్మణుని యోగ
క్షేమము లీనడుమ విచారించుటలేదు. (గౌతముని జూచి)
గౌతమా! నీకు భోజనము చక్కఁగా జరుగుచున్నది గదా?

సీమ—(గౌతముని జూచి) నీకు వలసినంత మాసత్రములో దినుచుం
డుము. నిన్నెవరు నాటకము జేయరు.

గౌత—ఇంత కాలము మిమ్మాశ్రయించుకొన్నందులకు భోజన వసతి
యైన నిరాటంకముగా జరుగునట్లు జేసితిరి. ఇంతకన్న నాకేమి

గావలయును? ఒక్క విషయము మిమ్ముడిగెదను. సమా
ధానము నిత్తురా?

చంద్రా— అవశ్యము. అడుగుము.

గౌత—ఇట్టి సమయములో మీహృదయ మెట్లుండునో తెలియఁ
గోరెదను?

చంద్రా—

ఉ॥ కొత్తఁగఁ బెండ్లియైన సతిఁ ♦ గూడి మహావిభవంబునన్ మదా
యత్త సమస్తవైభవుడ ♦ వై చరియించెడి నిన్నుఁగూడి యే
యుత్తలపాటులేకయె ను ♦ భోదధివీచుల నోలలాడు నా
చిత్తముజెందు సౌఖ్యమును ♦ జెప్పఁగ నేగతి నేర్తుమిత్తుఁడా!

గౌత—నిజమే. అనిర్వాచ్యమగు బ్రహ్మానందము నొందుచుంటివి కనుక
నీకు లోకముపై దృష్టిలేదు.

సీమ—నాథా! ఆ బ్రహ్మచారి మాట లెప్పుడు నున్నవియే కాని చిర
కాలమునుండియు రసజ్వలగు మీతోఁ బడవనెక్కి యమునా
నదిపై విహరింపవలయునని కోరిక గలిగియుంటిని. దానినిప్పుడు
నెరవేర్పరా?

చంద్రా—దేవీ! నీవు కోరఁదగిన వస్తువులెన్నియోయుండ యట్టి
కోరికఁ గోరఁదగునా?

మ॥ లలితోద్యాసములందు స్వైరగతి ను ♦ ల్లాసంబు దీపింపఁ గాం
తలతోడన్ విహరించుటో, కనక సౌ ♦ ధ్రువాంతకాసార పం
క్తులలో నాడుటా యర్హమయ్యెడును నీ ♦ కున్ భీకరంజాతిమిం
గిలసంతానముచేత నొప్పయమునన్ ♦ గ్రీడించుటల్ జెల్లునే.

భయంకరమగు యమునానదిపై విహరించుట నీవంటికోమ
లాంగులకుఁ జెల్లదు తరుణీ! ఇప్పటికి నన్ను మన్నింపుము.

సీమ—మనోహరా ! నామనోరథముఁ దీర్పదగు బాధ్యతకల మీరే నిరాకరించిన నావాఁధ యెట్లుదీరఁగలదు. నాప్రాణపదమగు మీయండనుండు నప్పడు నాకేమి భయము.

చంద్రా—(స్వగతము) ఈయవతి యభిలాష నిప్పట్లదిరస్కరించుటచి తముగాదు. (ప్రకాశము) దేవీ! అట్లేకానిమ్ము. నీకానందము కలగించుటకన్న నాకావశ్యకమేమి యుండును.

గౌత—(భయమున) అయ్యో! అయ్యో! ఇదేటికోరిక దిక్కులు బద్దలగునట్లు మోఁతలిడుచుఁ జూచుటకును భీకరమగు యమునా నదిమీఁదనా విహారము నట్టుట. పాముతోఁజెల్లాటము తగునే మహారాజా! సర్వజ్ఞుఁడవు నీకైనఁ దెలియదా ?

సీమ—గౌతమయ్యా! నీకీ పుల్లవిరుపు మాటలెందుకు ? నీపూరకుండుము.

గౌత—మీకుఁ గోపముగల్గిన నట్లేయుండును గాని నన్నమాత్రముఁ బిలువకుండు. నాకుఁ జిన్నప్పటినుండియు నీరన్నజాలభయము. గ్రహచారము చాలక జారిపడుదునేమో?

చంద్రా—గౌతమా! నీకీ యవాచ్యములఁ బల్కనేల ? ఈయబలకు లేని భయము నీకా కలుగును ?

గౌత—(స్వగతము) ఈతఁడెప్పుడును నిట్లేబల్కి నాకొంపఁ గూల్చుచుండును. ఎన్నియోసారు లీతనిమాట వినఁగూడదని యెంచుటయు వెంటనే శిరసావహించుటయు సంభవింపచున్నది. కానిమ్ము. పదిమందితోచావు పెండ్లితోసమానము. నేను వలదన్నమాత్రమున నాగునా ? (ప్రకాశము) అయ్యా మీ యిష్టము. ఏమైనను జేయుఁడు.

చంద్రా—గౌతమా ! నీకేమియు భయములేదుగాని పడవవానితోఁ జెప్పిరమ్ము పొమ్ము.

గౌత—(స్వగతము) అచ్చి పెండ్లి బుచ్చి చావునకన్నట్లు లీయమునా విహారము నాదుఁప తెగుటకేవచ్చినది. (నిష్క్రమించును)

చంద్రా—దేవీ ! ఈతఁడు మిక్కిలి భయస్తుఁడు. ప్రమాదమున నేవి
యేని పలికినఁ గోపింపకుము.

సీమ—నాథా ! చంద్రునక్కిప్పుడగు వసంతునిపైఁ జంద్రికకు నేగియా ?
హాస్యప్రాయుఁడు గావున పరిహాసమున కేమైనఁ బలుకుదును.

చంద్రా—మనము గౌతముఁడువచ్చునఱికి వసమున విహరింతమురమ్ము.
(ఇరువురు బ్రవేశము నటించురు)

సీమ—ఈ వసంతశోభను గాంచితిరా ? ఎంతసంతసముఁ గూర్చు
చున్నదో ? ఒకప్పుడిదియే పీడాకరముగానుండును.

చంద్రా—బాగుగాఁబలికితివి.

శే॥ రసనమునకు మఱింత సంత ♦ సముఁగూర్చు
బంచదారయె మొకవేళఁ ♦ బైత్యదోష
నిహతుడై యున్న యాతని ♦ కహహచేద
గాక గుచియింపఁగలదె జ ♦ గంబునందు.

సీమ—చక్కఁగా సమర్థించితిరి. ఇటుజూడుఁడు.

మత్తకోకిల

భూమినాయక ! యీవనస్థలి ♦ భూరుహంబులఁగాంచి
కోమలంబగుఁ దీవెరాజినిఁ ♦ గూడియంతయు నొప్పిడు

చంద్రా—కామినీ ! ఇదియబ్రమేనిను ♦ గొగలించుదునేనినే
నామహీరుహ పంక్తియట్ల ♦ రార నాముగఁ మొందనా ?

సీమ—భాసురంబగు జాతవల్లవ ♦ భక్షణంబునఁ గన్నులెం
తేసియెట్టఁగఁ జేసికూసెడి ♦ నీ పిఠంబులఁగాంచి

చంద్రా—ఓనరోజ ముఖమరందము ♦ లొల్కుపల్కులఁ బల్కునీ
భాసమాన కళావిలాసము ♦ భావముఁ గఱగింపదే.

సీమ—ఆహా ఈవంకఁజూడుఁడు.

సరసిజవృత్తము

ఆనందంబౌ నల్లదె కంటే ♦ నలజలదమువలె నలరెడినితమా
లా నీకంబుగన్గొని యెంతో ♦ యుజివిరసిన కనులపుడు దెలిచిమీ
తొనాట్యంబుకనల్పెడునెమ్మల్ ♦ హరిదళసదృశములగుఁ గనులఁగనన్
జానైమానైరామై యొప్పు ♦ సరసహృదయ జలజముధరణివరా |

చంద్రా—కాంతా ! ఈ వికసించిన సుందరారవిందములపై మధు
కరములెట్లు మూఁగినవో చూడుము. ధనవంతులకడకు యాచ
కులిల్లేగదా వత్తురు.

సీమ—మనోహరా ! యమునాతరంగ శీకరములఁగొని మెల్లమెల్లఁగ
వచ్చు నామలయకుమారుఁడెంత హాయినిఁ గూర్చుచున్నాడో
చూడుడు.

చంద్రా—అ. మఱచితిని. గౌతముఁడు పడవవానికడకుఁబోయి చాల
తడవైనది. ఇంకను రాలేదేమికారణము.

గౌత—(ప్రవేశించి) కారణమేమైయుండును. పోయినప్పుడు వ్యవధి
యైన నుండవలదా ?

సీమ—చంద్రా (గౌతమునిజూచి నవ్వుదురు)

గౌత—అదియే మీరుచేయవలసినవని. వీఁడు మీయాసతిచొప్పున
నెక్కడికంపిన నెక్కడికెల్లఁ బరుగెత్తుచుండుననియా నవ్వు
చుంటిరి.

చంద్రా—కాదు కాదు. మీమనుకొనుచుండఁగనే వచ్చితిమిగనుక గౌత
మునకింత వేగరితన మెక్కడనుండివచ్చినాయని శివ్యితిమి.

సీమ—పడవవానిని సిద్ధముగానుండునట్లు చెప్పితివా ?

గౌత—అ చెప్పితిని. పడవఁబాడు సిద్ధముగనే యున్నాఁడు. మీదే
యాలస్యము.

చంద్రా—తరుణీ ! పవిత్రమూర్తియగు యమునను దర్శింతుమా ?
గౌతమా నీవునుగమ్ము. (అందరు నిష్క్రమింతురు)

(రంగము. యమునానది పడవతోఁ బడవవాండ్రు ప్రవేశింతురు.)
 మొదటి—అరే మల్లిగో తాడేస్కొ తాడేస్కొ.
 రెండ—బలెచంగతిలే. నీకేంసెప్పేవ్ దారి పసిందులేద్ తెఱచా
 పెత్తాలిసిందే.

మూడ—ఓరిస్సన్నోయ్. పడవాడ్డటే. వాలుపడవ.
 మొద—అరెమల్లిగా ఆనిక్కచా పెద్దాం తాడేస్కొ ఈరేవుకాడాపాలె.

(నలుగురు బాటలుబాడుచు లాగుచుందురు.)

(తరువాత చంద్రాంగద సీమంతినీ గౌతములు ప్రవేశింతురు.)

గౌత—ఓరీ! సరంగూ! పడవనావుము. మహారాజుగారు వచ్చియున్నారు
 సరంగు—ఓ ఊడయ్యా. పడవాడ్డటే. ఆరేవుకాడేపేంరాండి.

(మిల్లగా నావుచురు.)

చంద్రా—(నదిని సమీపించి) దేవీ! చూడుమీ మహానదిని.

మ॥ ప్రళయాభీలమహాంబుద ప్రకరశుం ♦ భద్రానకృద్భంగ సం
 కలితంబీనదియొప్పెడున్ సకలలో ♦ క ప్రాప్తమా దుష్కృతా
 చల సంతానము భిన్నమై చనెను భా ♦ స్వతీ కరానీకమన్
 గులిశంబంగ తలంబుసోకననుచున్ ♦ ఘోషిల్లునానిత్తరిన్ .

గౌత—రాజా! త్వరగాఁ బడవలోనికెక్కుడు గాలి చక్కగా
 వీచుచున్నది.

చంద్రా—తరుణీ! పాపనాశనియగు నీ యమునానదికి నమస్కరించి
 పడవలోనికెక్కుము.

సీమ—(నమస్కరించి ఎక్కును)

చంద్రా—తల్లీ! నా నేరమిపైచి రక్షింపుము. (ఎక్కును)

గౌత—మహారాజా! నేనీయేటియొడ్డున సంధ్యావందనముఁ జేసికొను
 చుందును. మెల్లగా వెళ్ళిరండు.

సీమ—ఇప్పుడెక్కడి సంధ్యావందనము. చాలప్రాద్దున్నదే ?

గౌత—మీకేమి? చెప్పదురు. ఈ నడుమ మీ పెండ్లిసందడిలో
వారమురోజుల సంధ్య మిగిలినది. అదియంతయుఁగావలయునా?
వద్దా?

సీమ—పడవలోఁ గూర్చుండి సంధ్యావందనముఁ జేయవచ్చునుగాని
త్వరిగారిమ్ము.

గౌత—(స్వగతము) ఎట్లుతప్పించుకొందమన్నను దప్పనట్లులేదే?
అయ్యో గ్రహచారమా! నన్ను బాధించుటకు సమయము
దొఱకెగదాయని బ్రహ్మహత్యకొడిగట్టకుము. నీకు శాంతి
జేయింతును. (ప్రకాశము) సరంగూ! పడవను గట్టిగా బట్టు
కొనుము. (ఎక్కును)

సీమ—నాథా! నేటికిగదా నాకోరిక తీరినది.

చంద్రా—ఎప్పుకికేది ప్రాప్తించునో యెవ రెఱుఁగుదును. అటు
జూడుము ఆనదిమీద

ఉ॥ చక్కనిగాలి పీవఁ దెఱుఁ చాపయె సాయముగాఁగ లూగఁగా
నక్కర లేక యే జను ము ♦ హత్వేరితంబుగ నీకలంబుహూ
యెక్కువదారమున్ విడువ ♦ నేగెడి గాలిపటంబుబోలె నొ
క్కొక్కవిధంబునన్ దరువు ♦ లొడ్డున గన్నడుచుండు నట్లుగాన్.
మఱియును—

ఆ॥ అతిభయంకరంబు ♦ లైన పాతీనంబు
లొక్క దానిమీఁద ♦ నొకటిపడుచు
నీటిజాలువలన ♦ నేటిపైఁబారుచుఁ
గానవచ్చు వానిఁ ♦ గంటె తరుణీ!

గౌత—అయ్యో! ఆ తిమింగిలమును జూడుము. మన నగరి పడమర
వాకిలివలె నోరుదెఱచుకొని వచ్చుచున్నది. పడవను మింగు
నేమో?

సీమ—(స్వగతము) ఈ బ్రహ్మచారి నోటనుండివచ్చు వాక్యములెట్లు నమంగళకరములే?

మొద—అరెముల్లిగో మాగాలేత్తొంది తెఱచాప దించి తెడ్డేస్కో.

రెండ—అరెయిస్సన్నోయ్ సుడిగాలిరొ బాబా. ఇయ్యాలె సనేశ్వరం బాగొండలేదురొ కొడ్కో.

మూడ—పడవలోకి నీల్లెక్కేక్కి తోడోయ్ తోడోయ్.

చంద్రా—రానురాను గాలి విపరీతముగా మారుచున్నది. ప్రమాదము సంభవించదుగదా?

గౌత—(స్వగతము) నేను వలదని చెప్పినకొలది వినక యాడుదాని మాటవిని వచ్చినందుల కిదియే శిక్ష “స్త్రీబుద్ధి ప్రళయాంతక” అన్నారు సామాన్యమా? (ప్రకాశము) ఎవ్వరైనా నట్టేటిలో విహరించే వారున్నారా? ఈవేళనేదియోకాగలదు. మనము వర్జములో బయలుదేరినాము. ఈగాలికి బడవనిలచి మనము కొంపజేరియునా? బుద్ధిశక్త్యాను సారీ.

సీమ—గౌతమా! నీకీయధిక ప్రసంగమెందుకయ్యా?

గౌత—నాకేమిలెందు మీతో బాటునేనును.

చంద్రా—దేవీ! నీకీతెలివి తక్కువవానితో నేమిపని వానిమాటలు పాటింపకుము.

గౌత—(స్వగతము) “ఈపాడు ప్రయాణము వద్దయ్యా, యని నెత్తిన నోరుబెట్టుకొని యుటచిన నేను తెలివితక్కువవాడనట. భార్య మాటవిని యింతజేసిన తాను తెలివితక్కువవాడనట. ఎవరుజేసిన పనివారికి బాగుగనే యుండును. వారము రోజులైనను గాలేదు పెండ్లియయి, అప్పుడే యింతయనురాగము ఇంతజ్ఞానమునా? పుట్టినప్పటినుండి వెన్నంటియున్న నామీద నింతనిర్లక్ష్యమా?

ముందువచ్చిన చెవులకన్న వెనుకవచ్చిన కొమ్ములే యధిక మన్నట్లున్నదే?

పండా—దేవీ! ఇంకటిడవ స్వాధీనముగునట్టలేదు. ఎట్లుగిరగిరఁ 'దిరుగుచున్నదో' చూడుము.

కాత—అయ్యో పడవమునిగి పోవునేమో? ఇంక నాకు గతియేది? నేటితో నా పేరుమాయును గాఁబోలును. ఈపాడుపయ్యాణమువలనఁ గడుపార భోజనమైనను జేయలేదు. అకలా నైషధమా! ఇంక నాకు నీదత్తనముగలుగదా? ఓముందసేన మహారాజా! నీదయా పాత్రమగు గౌరముని గోలుపోదువా? ఓభూదేవీ! నీకు నేనేభారమైతినా? హా! తల్లి నాకై శోకించు నీకు దక్కెవరు? (ఏడ్చును)

మ—నాథా! పడవమునుఁగుచున్నది. మునుగుచున్నది.

పండా—భయపడకుము. (కొంగలించుకొనును.)

పడ—దొరో యెంతసేసినా మాటదక్కేట్టులేదు.

కాత—హా! మునుఁగుచున్నది. చస్తిని. చస్తిని.

(పడవ మునుగును లేత పడును.)

(తరువాత సీమంతిని గౌరముడు ప్రవేశింతురు.)

కాత—అబ్బ, ఎంతగండ మంతగండము.

సీమ—(హుళిముతో) హా! నాథా! హా మనోహరా! నీధర్మపత్నినగు నన్ను విడనాడి యెందుఁబోయితివి? నన్నుగూడఁ గొనిపోగూడదా? నిమిషమైనను నిన్ను విడనాడి యుండనోపనని పల్కితివే? ఈదీనుఁవియోగ మెట్లునహింతువు? అయ్యో! అప్పుడే నీకు గూతేండ్లు నిండెనా? ఈభూనాథ కేమిజెప్పితివి? దురిదృష్టమా

యెంతవనిఁ జేసితివి? నీకు నేనేగనుబడితివా? నాజుమేశ్వరునెత్తొ
కొనిపోతివా? నాప్రాణపదము నేటఁగలిపితివా? అవయోమయమని
మాయముజేసితివా? ఆశాంతమూర్తిని జూపగూడదా? నాయం
దునీకిట్టి కారిత్యమేల? నీకేమి పాపముజేసితిని? ఈవియోగము
సహింపఁగలనా? నన్నుఁగూడజంపరాదా? నానాధుని సాన్నిధ్యము
నిత్యమని తలంచితినే? మైత్రేయివాక్యము నిజమని యెంచితినే?
సోమేశ్వరుఁడు రక్షించునని సంతోషించితినే? హా! సోమవార
వ్రతమా! నీవైన నీయాపదకడ్డుపడవైతివా? హా! హృదయేశ్వరా
ఈదుఃఖము భరింపఁగలనా? నాకడుపు దహించుకొని పోవుచు
న్నది. నాయదృష్టదేవత తొలఁగినది? ఇక నేను బ్రతుకఁజాల!
నాకుదారిజూపి నన్నురక్షింపుము. అకటా తలిదండ్రులారా?
మీకడువున నిట్టి నిర్భాగ్యురాలుఁ బుట్టుటకేమి పాలకముజేసితిరి
నాగతికెట్లు చింతింపఁదరో? నాయంచాశ విడుపుఁడు. నామనో
హరునికడకు నన్నుజేర్పుఁడు. మీ సంతోషము పాడయ్యెనా?
మీ తలంపులు వ్యర్థమయ్యెనా? (మూఁఛవడును.)

గౌత—అయ్యో! చంద్రాంగదా! నీకీపాడుమృత్యు వెక్కడనుండి దాప
రించెను. మీ తల్లిదండ్రులకేమని జెప్పదును నీన్నేహము నిత్య
మని యెంచితినే? అకటా నన్నువీడిపోతివా?

సీమ—(మెల్లనలేచి) అయ్యో గౌతమా! ఎంతపనిజరిగెను.

మ॥ నిమిషంబేని యెవానిఁబాయుటన నేం ♦ తేనీ జగంబెల్లతూ
న్యముగా నెంతునొ యట్టిపాణపతి నా ♦ హా బాసి వైధవ్యదుః
ఖము నేరీతిభరింపనేతుక శిరముకా ♦ ఖండింప కేపించి నిం
ద్యమునైగన్నడు మొండెముకబలె నన ♦ హృంభైన దుఃఖంబుతో.

గౌత—అమ్మా దుఃఖించినఁ బ్రయోజనమేమి? మన గురదృష్టము
యమునా విహారము రూపమునఁ గొంపఁగూల్పినది.

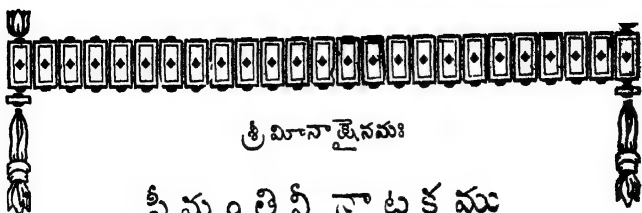
సీమంతినీ నాటకము.

తే॥ ఆనళినన్నేతు సంతటి ♦ వానికైనఁ
దవ్వనే పూర్వజన్మాజ్ఞా ♦ తమగు ఫలము
సనుభవింపక నెంత యే ♦ ద్భీననుగాని
తగిన బ్రతికృతిసేయక ♦ ధరణిలోన.

దైవయోగమువలనఁ గలిగిన నీయావదకేడియేని ప్రతీకారము
జేయవలయును. కావున నాలసింపక నగరమునకరిగి మీతండ్రి
గారితోఁ జెప్పుదమురమ్ము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇ ది ప ం చ మా ం క ము.

శ్రీ మినాక్షై నమః

సీ మం తి నీ నాటకము

షష్ఠాంశము.

(పాతాళలోకము, చంద్రాంగదుడు ప్రవేశించి.)

లోకమంతయుఁ బ్రశాంతమై కానవచ్చుచున్నది. దిక్కులు నిర్మలములైయున్నవి. ఇది రాత్రియో పగలో తెలియుటలేదు. సకలచరాచరప్రపంచ నిర్భారయగుఁ బరమేశ్వరునిలీల లనిర్వాచ్యములు నగోచరములునుగదా? నేనెక్కడనుండి యెక్కడికేగుచుంటినో? ఇది యేభూపాలుని రాజధానియో యడుగుదమన్న నొక్కమనుష్యుఁడును గానరాడే? వికసిత వివిధకుసుమసుగంధ భారమందగమనుఁడై మలయ పవమానుఁడు మాత్రము హాయిని గూర్చుచున్నాఁడు. పరిశీలింపగానిదిమనుష్యలోకముగానట్లుతోచుచున్నది. స్వర్గమగునా? కావచ్చునులయినచోనిరంతరప్రవాహయైసకలపాపనివాణియగు భాగీరథియేది? కానవచ్చుటలేదే? సమస్తాభీష్టప్రదంబులగుఁ జింతామణి కామధేనువు లేవంకను గానరావేమి? సందనోద్యానవనమెచ్చట? మహాఘోర యాశ్రమపదంబులేవి? కాదు కాదు. ఇది మనుష్యలోకమున నేదియో యొక యుదృష్టపూర్వమగు రాజ్యముగాఁబోలు? ఇఁకను గొంత దూర మేగి చూచెదను. (నడచిచూచి ఆశ్చర్యమున) ఓహో ఇది భూలోకముగాదాయేమి? ఈకుడ్యజాలములందు మహారగవతిమలుజ్జరింపఁబడియున్నవే? ఆసౌధాగ్రలగబమానపన్నగ

సీమంతినీ నాటకము.

నితీతనంబులేమి? అందండుఁ దెల్లని పట్టుచున్నవలెమెఱయుఁ
గుబుసంబు లెక్కడివి? అవిగో వినవచ్చుచున్నవి. పరస్పరవిహార
లోలతఁ జెలరేగి క్రీడించుఁ బన్నగమిధునంబుల సంగీతధ్వనులు
గాబోలు. ఇవిగో కనుబడుచున్నవి. కుటిలగాములైన సర్పములు
నడచిన మార్గముగుర్తులు. నిక్కముగానిది పాతాళలోకమే?
ఇక నైషధప్రాప్తి నాకులేడుగాబోలు? ఇక్కడికి నేనెందులకు
వచ్చితిను? అవునవును మఱచితిని. నామనోహరినిఁగూడి యము
నపై విహరింపవచ్చితినిగదా! దైవయోగమున నావ మునుఁ
గుట వలన నీలోకమునకు వచ్చియుందును. కుఱమైన నన్ను విడ
నాడక మదీయహృదయపద మలంకరించియుండు సీమంతినిన్నాకై
యెంత విలపించుచోగదా? హా! పరమేశ్వరా!

తే॥ కలికి నెమ్మొముఁగన్న నా ♦ కలియు దప్పి
లేక యమరత్నమొంది యా ♦ లీల సౌఖ్య
వారినిధిజేలునాకు ని ♦ ప్పగిది నాగ
లోకవాసంబు గూర్చితి ♦ వే కృపాబ్ధి.

హా! హతవిధి! నాయెడల నిట్టియన్యాయమొనర్ప నీకేమి
పాపముజేసితిని? నా పంచప్రాణములలో నొకటియగు జీవితే
శ్వరినా యెడఁబొరికితిని? నీచేసినపని కావధూరత్న మెంత
యల్లాడుచున్నదోగదా?

ఉ॥ ఆతఁడుకారుమోముపస ♦ యాకనుదమ్ములడాలుతీరు నిం
పైతఁగునామృదూక్తి కను ♦ మాయుధశాస్త్రసుఖప్రబోధ మా
వాలెఱకాంతి యానడ సు ♦ వర్ణనిధంబగుదేహవల్లి యా
చాతురి యింక నాకెటుల ♦ సంభవమయ్యెడు నక్కటక్కటా.

అయ్యో నాకిందు భూలోకమునకు మార్గమునుజూపువారెవరు
కుటిలగాములైన యీ భుజంగములతో నెట్లుమాట్లాడఁగలను

ఈవిషయములతోడి సాంగత్యమును భరింపగలనా . ఈ భోగ
వతి పురంబున నెట్లు నివసించునో. ఇట్టి దుస్థితికి బ్రతీకార
మెద్ది. (నిదానించి)

మ॥ ఎపుడో యెవ్వనిచేతనో యెటులనో ♦ యేరీతినో చూచుచు
న్నపుడే యంగడినున్నమాంసమటుల ♦ న్యాయంబుగా బ్రాణముల్
విపులంబై న శరీరముక విడచు నీలీలకదా లోక మె
ల్లపుడుక బుట్టుచుఁజచ్చుచుంట నిక నే ♦ లా నాకు ముఖంచుటల్.
అయినదానికి విచారించినఁ బ్రయోజనమేమి? ఆకనుబడువారు
నాగకన్యలున్నట్లున్నారు. వారివలన నేదేనిగతిఁ దెలిసికొం
దును. (నిష్క్రమించును)

(తరువాత కొందరు నాగకన్యలు నాట్యముజేయుచుఁ బ్రవేశింతురు)
చంద్రా—(ప్రవేశించి) కాంతలారా!

నాగకన్యలు—(ఆశ్చర్యమున నిష్క్రమింతురు)

చంద్రా—అకటా వీరిపడిగి మార్గము తెలిసికొందునని వచ్చిన నన్ను
గాంచి పారిపోవుచున్నారే? నాయాకారము విపరీతముగఁ
దోచినేమో! కానిమ్ము వెంటఁబోయెదను. ఏమైనను మంచిదే.
(నిష్క్రమించును)

(రంగము తక్షకపథ)

(తక్షకుడు చంద్రాంగదుఁడు మంత్రి ప్రవేశింతురు)

చంద్రా—(స్వగతము)

మ॥ భరిత కంటి నమస్తభూతల మహా ♦ భారోద్వహుకా మౌళిమం
దలభాస్వస్థగిరంజితాఖలదిశాం ♦ తర్లొకసంతానునికా
దళదిండివరకాంతిసన్నిభఫణి ♦ ద్యద్దేహునికా మోహతుం
దిలవిద్విట్కులనాశకుకశితధరి ♦ తీరక్షకుకా దక్షకుకా.
(ప్రకాశము) సకలలోకరక్షకా తక్షకా నమస్కారము.

తత్త్వ—(చంద్రాంగదునుద్దేశించి మృతితో జనాంతికము) అమాత్యా!
ఈతఁడెవరు? గరుడ గంధర్వ కిన్నర కింపుగుష విద్యాధరాది
దేవయోనులలో నేజాతివాఁడు? స్వర్లోకవాసులగు దేవతా
పతులకేనిఁ బ్రవేశింపనలవిగాని యీ సభాతలంబున కరుదెంచి
నిర్భయముగా నన్నేకవచనముతో సంబోధించుచున్నాఁడు?

మంత్రీ—మహారాజా! ఈతఁడు మనుష్యజాతిలోఁ జేసినవాఁడు రాజ
వీధిలోఁ దిరుగుచుండఁ గొనివచ్చితిమని నాగకన్యలివ్వుడే చెప్పి
వెడలిపోయిరి.

తత్త్వ—(స్వగతము) ఏమీ? ఈతఁడు మనుష్యుడా? మనుష్యులలోఁ
గూడ సశరీరులై పరిలోకమునకునువచ్చువారుఁగలరా? (చంద్రాంగ
దునిజూచి) ఓయీ! నీవెవఁడవు? ఈలోకమునకేలవచ్చితివి?

చంద్రా—(స్వగతము) నవాంబుద స్తనితమువలె గంభీరమగు నీతనికొర
నాదము ప్రథమమున నే విపరీతముగఁ దోచుచున్న దేమి? ఇంద్రాది
దేవతలవలె సుర్యాదజ్ఞుఁడుగాడాయేమి. “భవితవ్యంభవత్యేవ”
అనిగదా చెప్పుదురు. (ప్రకాశము)

మంత్రి—కలఁ దుర్వీభరణక్షముండు నలభూ • కాతుఁడు సర్వావసీం
దులలో నొక్కరుడవృహత్పునకుఁ బొ • త్తుండఁ సమస్తారిరా
జ్యల సంహరితుఁడిందసేన ధరణి • వాలుండు మాతండ్రి ని
శ్చలత నైషధమేలుకొందు నెపుడు • జంద్రాంగదాభిఖ్యుండఁ.
నిఖిల సురానుర చారణ గంధర్వ ప్రస్తూయమానుండవగు
నో మహాత్మా! నూతనోద్యాహుడనై యమునానదీ విహార
వాంఛ సమిత్రి కశ్చక్రింబుగ నరుగుదెంచి దైవయోగంబునఁ
బడవమునుఁగుటచే నిందుఁబ్రవేశించి శిరనాగతరక్షఁడవగు
సీదివ్యతేజముఁ గాంచఁగలిగితిని.

తత్త్వ—(స్వగతము) ఏమీ వీనిచాతుర్యము? భయమన్నమాటలేక
భీకాకారుడనగు నాయెదుర తన యపూర్వచోరము నతిశ

యోక్తిగా వర్ణించుచున్నాడు? (ప్రకాశముగా కోపముతో)
ఉ॥ నీవు మనుష్యమాత్రుడవు ♦ నీ కులగోత్రములెవ్వియన్న సం
భావనజేసి పాపదుల ♦ బల్కెదవేటికి సిగ్గులేక యా
రా వసుధాతలంబనుచు ♦ నారసినాడవె యీ రసాతలిన్
గావరమెక్కేనే కనులు ♦ గన్పడవే ఘణినాథు గోష్ఠిలో.

చంద్రా—(స్వగతము) ఈతడూరకయే తన క్రూరస్వభావమును
జూపుచున్నాడు? ఇతఁ నీతని శాంతచిత్తునిజేయుటెట్లా
తోచదు. (ప్రకాశము) పాతాళలోకేశ్వరా! నిర్మల
స్వాతంత్ర్యుడవగు నీకీ నిరపరాధిపై గోపమేటికి? మీరడిగిన
యథార్థము నెఱిగించితిని గాని యితరుల దూషించినే?

తక్ష—ఓరీ! మనుష్యమాత్రులగు నీపూర్వుల నెక్కువగా నామ్రాలఁ
జెప్పట మమ్ము దూషించుటగాదా? చాలు నోరుగట్టిపెట్టు
కొనుము. నాయాజ్ఞ లేక బ్రహ్మాదులకేని బ్రవేశింపగాని యీ
లోకమున కరుదెంచి మీఁదుమిక్కిలి వోటికివచ్చినట్లు
వాగెడుగా.

చంద్రా—అయ్యా! నేనిచ్చటికి రాదలచివచ్చినచో మీయాజ్ఞ
యవసరముగాని దురన్వృప్తమున వచ్చినదాని కాజ్ఞయేల?
స్వజాతిశూన్యమగు నీలోకమునఁ బడినందులకుఁ జాతిల్లు
నన్నేలఁ గఠినోక్తులచేఁ దూలనాడుదురు?

తక్ష—ఛీ! సరాధమా! నిరంతర ధనలోభులై యసత్యభాషణశీలులై
యకార్య చరణాసక్తులైన నీచజాతిమనుష్యులఁ బెద్దగఁ జేసి
వేయు శిరములచే భూభారమువహించు నాయెదుర నవాచ్యం
బులఁబల్కు నీనాలుక వేయివక్తలుజేసినను దోషమగునా?
ఏమనుచుంటి?

మ॥ తన పూర్వార్జితమైన పుణ్యమునఁ బా ♦ తాళంబు బ్రాప్తించుగా
కనయం బన్యధనాపహారులయి మో ♦ హాద్భోనిధిన్ మున్న మీ

మనజ్జవాతము చేరఁగాఁగలుగునే ♦ మాలోకముఁ జేరి యి
ట్లనిపల్కుఁ దలఁకొంటివేమిటికి గ ♦ రాష్ట్రంభునకు దుర్భుతీ.

చంద్రా—(స్వగతము) నారద కల్పనాపాశబద్ధమగు వింధ్యాచలము
వలె నీతఁడంతకంతకు మితిమీరుచున్నాఁడు. శాంతవచన
ములచేఁ జక్కఁబడునట్లులేదు. రాతికుండ క్షిపవలెడ్డు గావల
యునుగదా! ప్రాణంబులనేని సరకుఁగొనని త్రితీయకులంబునఁ
బుట్టి యీవిషధరునకు నమ్రుడైనై మూఁగవలె నుండుట
పౌరుషమా? (సకాశము)

తీ॥ ప్రకగతిఁబూని ద్విజరాజ ♦ వైరమూని
విషముగ్రక్కు స్వభావంబు ♦ విడువలేక
బుధజనుల నిఁడఁజేయఁగఁ ♦ బూనినావు
నీమొగముఁ జూడవచ్చునే ♦ నీచహృదయ !

(అని ముఖముదిప్పున)

మంత్రి—(రోషముతో) ఆ. దురాత్మా ! యుగాంతసమయ సముజ్జ్వల
భిశ సహస్రభానుతేజఁడగు నీ మహారాజునా దూరుచుంటివి ?

చంద్రా—అధికముగఁ బ్రేలకుము. ఆత్మస్తుతియుఁ పరనిందయు
దోషావహమని తెలియక సిష్టారణజనితకోపావేశమున
నోటికివచ్చినట్లు గూయు నీకర్మోటకుని రాజనిశిష్టకొనుటకు
మీకు సిగ్గేలేకపోయెనో ?

మంత్రి—(చంద్రాంగదునిజూచి) మూర్ఖుఁడా ! తక్షక కోపానలంబున
నేలఁబడియెదవు. ఈమహారాజుగాని శరణమువేడికొనుము.
ప్రతుకఁకలవు.

చంద్రా—ఛీ, మాట్లాడకుము. ఇంతయమానుషముగ జీవింప నన్ను
నీవలె ననాధయని తలఁచితివా ?

తే॥ నిరసరాధుల దండించు ♦ నేర్పకాని
సాపరాధుల్లఁజిక్షించు శక్తిలేక

యనదయగు భుజంగము నిల ♦ నాశ్రయించు

బ్రతుకుకంటెను వేరు పా ♦ పంబుగలదే.

(తక్షకునిచూచి)

శా॥ తానే సర్వజగంబు కర్తయ్యి మి ♦ ధ్యాభూతమా సూత సం
తానంబున్ సృజించి తత్పరిచ యా ♦ నందంబునన్ వెల్లు నా
ర్యానాధుండ వతంసహీనుడగునం ♦ చాత్మక భయంబయ్యె గా
దేనిన్ మానుక ముష్టిభూతముల ని ♦ న్నిచ్చోట మ్రుందింపనో ?
(పండ్లుగొఱుకును)

మంత్ర—

ఉ॥ జాలిఁదలంచి నీపలు క ♦ సహ్యముగా మదిదోచినన్ గృపా
శాలి భుజంగనాయకుడు ♦ శాంతము నన్గనున్నవాఁకిన్
వేలకుమో నరాధమ యు ♦ పేక్ష వహింపఁదలంపఁడేని నీ
కూళతనంబునెల్ల గొన ♦ గోరునఁ ద్రుంపగ నేర్చునిచ్చటన్.

తక్ష—ఓరీ! వాచాటా! సకల భూభరణ సమర్థుడగు నేపాతాళ
లోకేశ్వరున కెదురాడుటయన్న నింద్రాది బృందారకులేని
వెనుకఁజవేయుదురో యట్టి సహస్రశీర్షుని మోలనా భయము
లేక వేలఁజొచ్చితివి? ఇంకఁ జాలించి వచ్చినదాఁబొమ్ము.
ఓదుర్మార్గత్వముఁగాంచిన నాకరవాలము చలించుచున్నది.

చందా—(తనలో) ఆహా! తనప్రభుత్వము నిత్యమని తలఁచికాబోలు
నీతఁడిట్టి యజ్ఞానకూపమునఁ బడిపోవుచున్నాఁడు. (ప్రకాశము)
బాగుబాగు. ఇప్పటికి నీపెద్దరికము తెలసివచ్చినది. (నవ్వుచు)
నీకిట్టి యశాన్నత్యము గలుగుటకుఁ గారణమైన నూహింప
వలదా? ఈ రత్నస్థగితమగు సింహాసనము శాశ్వతమని తలం
చితివా? ఇదివఱకునే పాతాళలోకమును నీవంటివా రెండఱు
పాలింపలేదు? ఎండఱు నశింపలేదు? ఈ పాంచభౌతికమగు
తనువునైన నభిమానము వీడిన నీప్రభుత్వము నును హానికలుగునని

రంగము—యమునామార్గము.

(చందాంగదుడు ప్రవేశించి)

నేను యమునలోఁ బడి ఘరణించితినిని పొరులెల్లరు గలంచి నట్లు లీపల్లెవాండ్ర మాటలవలనఁ దెలియుచున్నది. నాయర్థాంగ లక్ష్మి సీమంతినియు మిత్రుడు గౌతముడు నేమైరో తెలియదు. వాగు మరణించలేదుగదా ? (ఆలోచించి) అట్లగునేని నేనొక్కడనే మృతుడనై తినను నర్థముగలమాట లాపల్లెవాండ్రలఁ బలుకుదురు ? కావున నాస్రాణపదము లిరువురును సజీవులుగ నుండిరనియే విశ్వసించ వలయును. సీమంతిని బ్రతికియేయిన్నచో స్త్రీలకు సహజమైన సహగ మనాచారము పరిభవింపఁబడియుండునా ? ఇంత యన్యాయముఁ జేయుట కాసతికి మనసొప్పనా ? ఈమహాసందేహ మెట్లు దీరఁగలదు ? విచారింపఁగా నొక్క చిన్నయూహ మాత్రము గలుగుచున్నది. సోమంగల్యాభివృద్ధికై తానాచరించు వ్రత మెన్నటికైనఁ దనకు ఫల మొసంగునను నమ్మకముచేతను గురుజన బలాత్కారముచేతను నాదేవి దేహాత్మాగము గావించుకొనకుండి యుండును. ఇదియే నూఱు విధముల నిక్కము.

చ॥ బలిగిన సత్యముఁ దెలయఁ ♦ జాలక చిత్తమనేక రీతులఁ బరుగిడుచో నెదోయొకటి ♦ భావమునందున నిశ్చయించి యొక్కరణిని సంచరింపఁదగుఁ ♦ గాని మణింబున కొక్కతీరుగా మురియుటఁజింతనొందుటయుఁ ♦ భారుషధర్మమెయెంచిచూడఁగఁ ఆకనుబడు లతాగృహమున నించుక శయనించి తరువాత నిజముఁ దెలసికొందును గాక. (నిష్క్రమించును.)

(తరువాత సీమంతిని విచారముతో బ్రవేశించును)

నామనోహరునితో వియోగము గలుగకుండుటకై భక్తిశ్రద్ధ లతో నేనాచరించు సోమవార వ్రతమెన్నటికైన నాస్రాణపతి నొసంగఁగలదను నమ్మకముతోడను గురుపత్నియగు మైత్రేయినీ

జీవితేశ్వరు నాజ్ఞలేక యీశరీరమును ద్యజించుట దోషావహా
మని చెప్పటచేతను సహగమనముఁ జేయక వారము రోజుల
నుండియు మొండికట్టిన యెట్లోకాలము గడపుచుంటిని. పర
మేశ్వరుఁడీ దుర్భర వియోగ సంతప్తహృదయనగు నన్నెప్పుడు
కరుణించునో తెలియదు. స్త్రీలకుఁ బతికన్న లోకములో నధి
కముగలదా? దైవమా! ఎవ్వని పాదరజము సోకిన నేనుధన్య
నగుదునని తలంచుచుందునో యట్టి నామనోహరునితోడనే
యెడఁబాపుఁ గలిగించితివా? సకలరాజశుద్ధాంత కాంతలు
సీమంతునికన్న నదృష్టవంతురాలుగలదా యనికొనియాడ నిరం
తర సోమశేఖర పూజాపరాయణురాలనైయున్న నాకా యీ
దుఃఖినముద్ర వ్రతనము? (నలుదిక్కులఁ జూచుచు)

సీ॥ కటకటా నానాధు ♦ నెటదాఁచితిహా నీవు

యమస హూదరి! చెప్పి ♦ మమ్మునాకు

చంద్రాంగదమహీశు ♦ జాడఁదెల్పిన దిశాం

గనలార! మీకొంప ♦ కాలిపోనొ

యంగనాజన మనో ♦ హరుని హరించిన

మీ కేమిలాభమో ♦ నాకులార!

యబలనీరీతిగా ♦ నల్లాడఁ జేయుట

కాలమా! నీకేమి ♦ ఘనతయగునొ

తే॥ గహన దేవతలార! న ♦ గంబులార!

తారలార! మహామ హూ ♦ డారులార!

యవనిపతియేగినట్టి పు ♦ ణ్యస్థలమున

కరసి నను గొనిపోవరే ♦ సరసులారా!

అహా

తే॥ ఏముహారాజు జీవించి ♦ యెల్లయెడల

నాకు సంతోష మిడునంచు ♦ నమ్మియుంటి

నరని బలవంతుముగఁ దెచ్చి * యమునలోనఁ

గూలఁ ద్రోసితి నాబుద్ధి * కాలిపోను.

ఓయమునా! సకలలోక జీవనాధారురాలవనినమ్మిన మాయెడ విషముగఁ బరిణమించితివా? ఈభరింపరాని వియోగ దుఃఖ మెంతకాలమని యనుభవింపఁగలను? ఇంక నైన నాజీవితేశ్వరుని బ్రసాదింపఁగూడదా? రక్షింపుము. తల్లీ! (నడచుచుండును.)

మైత్రీ—(ప్రవేశించి) నాతీవ్రతఫధ మాలేమకెట్టియిక్కట్లుగల్గించెను. కోపము తాపము చేటందు రిదియేకాబోలు. సకల లోకోత్తరుడగుఁ జంద్రాంగదుఁడు తనకు భర్తయగుట సోమవారవ్రత మహిమవలననే యని నాశఫధ మనుకూలముగునట్లు, తన వ్రతము విడువకుండుటచేతఁగదా సీమంతిని కట్టిదుస్థితిఁ గలిగించితిని. కృత్రిమ దంపతీవేషధారులై నాచేతఁ బంపఁబడిన సుమేధ సోమవంతులలో సోమవంతునకాజన్మ స్త్రీత్వముఁ గల్పించినందువలనఁ దనకుఁ బరివియోగము సంభవింపఁజేసితిని. చంద్రాంగదుఁడు సమితకళత్రముగ యమునా విహారముఁ గావింపనేగునని తెలిసి గాలవ్యుడుమున్నగునాశిష్యులచేఁ బల్లెవాండ్రవేషముఁ దాల్పించి చంద్రాంగదు నొక్కనినే యమునలో మునిగిపోవునట్లు గావింపుడన వారును నట్లయొనర్పిరి. భర్తృవియోగ దుఃఖతయగు సీమంతినికప్పుడు నేను స్వయముగా బోధించి నీతి నొసంగెదనని వ్రతపరిత్యాగముఁ గావింపఁజేయుదును.

(పరిక్రమించి చూచి) వెదకుఁబోయిన తీగెకాళ్లకుఁజుట్టికొని నట్లు విచారముతో నామెయిటువచ్చుచున్నది. ఈవేళ సోమ వ గుటచే యమునానదికి స్నానమునకుఁగాఁబోలు వెడలుచున్నది. ఆహా.

సీ॥ సతత దీప్తో-పవాఁ ♦ స వ్రతంబునఁజేసి
 ప్రబలాంగములు వాడి ♦ వత్తలయ్యెఁ
 బ్రతివేళ యమునానాద్ర ♦ వంతి మున్నటచేత
 భాసిల్లుమోము వి ♦ వణమయ్యెఁ
 దైలసంస్కార సం ♦ త్యక్తంబులగుటచేఁ
 జక్కఁదీర్చిన కురుల్ ♦ జడలుగట్టె
 కఠినకంటక మార్గ ♦ గమనాగమనమున
 మునిగాళ్లు నెత్తురు ♦ ముద్దలయ్యె
 తే॥ పతివియోగ సముద్భూత ♦ బహుళదుఃఖ
 బాష్పసంతతిచే మోము ♦ భయదమయ్యె
 నకట తనసోమవార వ్ర ♦ తాచరణమె
 తనకుఁ గష్టంబు లిడునంచుఁ ♦ దలఁపదయ్యె.

పాప మాయబలనుగాంచిన నామనస్సు సీరైపోవుచున్నది. కాని నాయొనర్చిన ప్రతిజ్ఞ యామెనురక్షించుట కవకాశమి యదు. అడుగో నిర్మలమగు హృదయఫలకమునఁ దనజీవితే శ్వరు లిఖించుటకుఁగాఁబోలు మీఁదఁజూచుచున్నది. మిట్టపల్లములఁ బాటించుచున్నట్లులేదు. పడదుగదా (చూచి) పడెవడె. లేదులేదు. కాలు సవరించుకొన్నది. ఏమి యాసంతాపము? ఏమి యాసాహసము. దైవిక మానుషికములగుఁ బ్రతిబంధములు వ్రతనిష్ఠగలవారిని సాధింపలేవనికాఁబోలు నాసాధ్వీమణి సమ్మకము. కానిమ్ము ఈతడవ వ్రతభ్రష్టురాలగునో కాదో చూచెదను. (సమీపించి)

ఉ॥ ఎవ్వరిదానవీవు జల ♦ జేక్షణ! యీగహనాంతసీమ నీ
 కివ్విధి గోడుగోడుమని ♦ యేడ్వఁగఁగారణమేమి? నీమగం
 దెవ్వనిచేత్రమందె కుల ♦ మెయ్యది యిచ్చటికేలవచ్చితో!
 జవ్వని! తెల్పుమా మది వి ♦ చారముమానుమ ధైర్యమూనుమా.

సీమం—(చూచి) ఈమహానుభావుడెవరు? నాదుఃఖోపశమనముఁ గావించవచ్చిన యీశ్వరుఁడాయేమి? (ప్రకాశము) మునీంద్రా! నేనొక నిర్భాగ్యురాలను. నాపతి యమునలోఁ బడిపోయెను. నన్ను రక్షింపుము.

మైత్రే—సాధ్వీ! విచారింపకుము. మాకు సీచరిత్రమెల్ల బోధపడినది. సీమనోహరుఁడు పరమేశ్వరుఁడొనఁగిన యాయాపు దీరుటవలన నిందుండ వీలులేక పరలోకమునకేగెను. దానికై చింతించినఁ బ్రయోజనమేమి? లోకయాత్రయందటకును సహజమేకదా? చచ్చినవారు దుఃఖించినంతిమాత్రమున జీవింతురా?

సీమ—(దైన్యముతో) అయ్యో! నాజీవితేశ్వరుఁ డెన్నటికైన జీవించు ననితలంచితినే? తండ్రీ! ఇట్లనుచుంటిరేమి?

మైత్రే—ఇంకెట్లనుచుండువు. ఎందైనఁ గాలముతీరి యిహసంబంధము వీడిపోయినవారు మఱల జీవించుటఁగాంచితిమే? నీకీభ్రాంతి యేటికి! పరమేశ్వరునకైనను నొసటివ్రాత తప్పదన్న మనుష్యులమాటలెందులకు. ఊరడిల్లుము.

సీమ—తాపసోత్తమా! మీమాటలవలన నాహృదయము దహించు కొనిపోవుచున్నది. పతియే దైవమనియుఁ బ్రాణమనియుఁ జరించుఁగాంతలకుఁ బతి వియోగమునకన్న భరింపరానిది వేఱొందుకలదా? సర్వసమర్థులుగదా మీరు. పతినెడఁబాసి కృశించు నాకు మార్గముఁ జూపవచ్చిన సిద్ధపురుషులని మిమ్మాశ్రయించితినే? ఇట్లునిరాశగలిగింతురేల?

మైత్రే—నీవన్నది నిజమేకాని ప్రతిజ్ఞపునకును భూలోకమునఁబుట్టి తమ తమ పూర్వకర్మముల ననుభవించి వెంటనే యథాస్థానమున కరుగుట విధియైయున్నది. దానికి విపరీతముగ నడువ నెట్టివాని ప్రామర్థ్యములేదు. సృష్టికర్తయైనను మృతుఁడగువాని ప్రతి కింపనేరడు. కొందఱు స్వార్థపరులు ప్రతీక్షించుచున్న దవము

లనియు నేవియోగిప్పి మూఁడులనమ్మించి తమయందు గురుత్వము కలిగించుకొందురుగాని మావంటి యుధాసీను లట్టి యసత్వముల విశ్వసించరు. ఒక వేళఁ జచ్చినవారు బ్రతుకుటకు వ్రతములుగాని మఱియేవికాని కారణములేయైన నెవ్వరును జచ్చుటకుఁ బ్రసక్తియే లేకుండును. దానఁజేసి యమాది పితృలోకములు పాడుగా వలసినదే? కావున నీవీ వ్యధామగునాశను వదలుకొనుము.

సీమ—(తనలో) ఈ మహానుభావుఁ డిట్లునుచున్నాఁడేమి? హా! పరమేశ్వరా నన్నేమిచేయఁ దలచితివి? గురుపత్నివాక్యము నిరర్థకమగునా? సత్తార్యములకు సామధ్యములేదని చెప్పుచున్నాఁడే. నన్ను బరీక్షఁజేయుటకు రాలేదుగదా? నా పతిభక్తియే నన్ను రక్షింపగలదు.

మైత్రే—అమ్మా! నామాటవినుము. సత్తార్యము లెప్పుడును ముందు రాఁబోవు పాతకముల నశింపఁ జేయునుగాని పూర్వ పాపములఁ బోఁగొట్టలేవు. అనాచారములు మాత్రము నష్టముగలిగింపఁ గలవు.

సీమ—(తనలో) ఈ విపరీతోపన్యాసమెందులకు? (ప్రకాశము) తండ్రి నాకీ వేదాంతాధాములు తెలియఁగలవా? మీబిడ్డవంటి దానను. నాకుఁ బతివిత్తఁబెట్టి రక్షింపుడు. (పదములఁబడును.)

మైత్రే—(తలయూచి) సతీ! నీకథయమిచ్చితిని లెమ్ము. నామాటల వినుము.

సీమ—(అంజలిబట్టి నిలుచును.)

మైత్రే—నీకిట్టి దుఃఖము గలుగుట కనాచారమే కారణము. కావున నేఁజెప్పినట్లు దానిని బరిత్యజింతువేని నీపతి బ్రతుకగలఁడు.

సీమ—తండ్రి! నాకింతకన్నఁ గావలసినదేమిగలదు? నాయంజేదియేని యనాచారమున్న నవరించి మన్నింపుడు.

సీమంతినీ నాటకము.

మైత్రే—సాధాంతరముల సువర్ణ దోలికలందుఁ బరిచారికా సహస్రము నేవింప సుఖంపఁదగిన నీదివ్యశరీరమును తెలియఁకెవరో మూఁఖులు జెప్పినమాట విని సోమవాసర వ్రతమని యుపవాసములచే శుష్కింపఁజేయుట యనాచారమగునా కాదా? వేళకుఁ దగిన యాహారమిడక జీవుని హింసించుటకన్న వేరొండు మహాసరకము గలదా?

సీమ—(తనలో) ఇదేటిధర్మము? ఇదెక్కడిమతము? గురూపదిష్టమగు వ్రతమునే దోషావహమని పల్కుచున్నాఁడు? (ప్రకాశము) మునీంద్రా! సద్వ్రతములు లొకరి కాచరణీయములనియు మఱియొకరికి నిషేధములనియు నెందైనఁ గలదా? దేని యభివృద్ధికై మానవతులు ప్రాణత్యాగమునకైన వెనుదీయరో యిట్టి మాంగల్యమునకును వ్రతాచరణమునకును సంబంధము గలిగింతురేల?

మైత్రే—అదుదాసవు నీవు ధర్మసూక్ష్మము నెఱుంగఁగలవా? అనాచారదోష మెంతటిపనినైనఁ జేయఁగలదు. కావున నామాట విని వ్రతమును బహిష్కరింపుము. నీమేలుగోరి చెప్ప నన్ను విశ్వసింపుము. వ్రతాచరణము దోషముగాదేని యిట్టి యవస్థ నీకెందులకు గల్గెనో యూహించుకొనుము.

సీమ—(తనలో) నిక్కముగా నీతఁడు నన్ను వ్రతభ్రష్టురాలుగఁ జేయ నెంచి వచ్చిన వంచకుడే? లేదేని యీవింత యెందైన నుండునా? (నిదానించి) ఎట్టివాఁడైన నేమి. ఈతని వలన నా పతి జీవించునుగదా, కాదుకాదు. నేను నా వ్రతమును బరిత్యజించినచో నామనోహరుఁడు జీవించుననిగదా యీతఁడు జెప్పునది. వ్రతభ్రష్టులకు మనోరథసిద్ధి యగునా? కావున నామనోహరుని దేశాసము లభించుటకై వ్రత మొనర్పవలసినదే కాని విడువఁగూడదు. వ్రతాచరణ మనర్థక మగునా? వ్రతదేవత

లసమద్ధులా? (ప్రకాశము) మహాత్మా! నిష్కారణముగ నన్నెల వ్రతభ్రష్టురాలని జేతురు. దాన మీ కేమిఫలము. నన్ను రక్షింపుడు.

మైత్రే—కాంతా! సతులకుఁ బతికన్న నెక్కువకలదా? పతి సమా గమమునకన్న నీవ్రతమధికమగు ఫల మొసంగఁగలతా? తెలియక చెడిపోకుము.

సీమ—(తనలో) ఈతనిమాటవిన్నచో నుభయభ్రష్టుత్వము సంభవింపఁగలదు. ఎన్నటికైన నావ్రతమే నన్ను మన్నించునుగాక. (ప్రకాశము) అయ్యా! ఎన్నికష్టములు గల్గినను సహింతునుగాని పట్టినవ్రతము విడుచుట నాకిష్టములేదు. తుదకు నా ప్రాణమైన పరిత్యజించెదను. నన్ను మన్నించి పతిభిక్ష మొసంగుడు.

మ॥ తన సాంబ్రాజ్యమునెల్లఁ గోలుపడి కాం ♦ తారత్నముఁ బల్కి నొక్కనికై దాసిగనమ్మిపంచమునియూ ♦ జ్ఞాన దాస్యముఁసల్పుచుకదనయుగ డస్తమయుఁబు నొందినను స ♦ త్యస్తైర్యముఁ సద్వ్రతంబును సాధింపఁడె యాత్రిశంకుసుతుఁ డం ♦ భోకాశి గంభీరుడై. మీవంటి సమద్ధులిట్టి యకార్యమునకుఁ బూనుట తగునా? తండ్రీ! ఈజీవచ్ఛవమును దరింపఁజేయుడు. (పదములఁబడును)

మైత్రే—(స్వగతము) అహో! ఏమి యీమైవ్రతనిష్ఠ. పతివియోగము గలిగినను, రాజ్యము శత్రువులపాలైనను, కలుగరాని యిడుమలు గలిగినను తన నిశ్చలత్వమునకు భంగమురానీయక సోమవారవ్రతమే తనను రక్షించునని నమ్మియున్నది. ఇక నా శపథమెట్లు దీరఁగలదు. ప్రళయాగ్నిని దావఁగోరిన మిడుతవలె నావినాశము నేనే గావించుకొంటినే? (ప్రకాశము) ఓసీ! అనాచారశీలా! నీమేలుగోరి సదుపదేశముజేసిన నామాటఁ దిరస్కరింతువా? ఛీ. నీముఖముజూడరాదు. తొలఁగుము.

ఇంకను నీకుమంచిరోజులు రానట్లున్నవి. (కాలితోదన్నిపోవును)

సీమ—(మెల్లనలేచి) ఈవంచకుఁడు నాకు మేలుచేయకున్నను
గీడొనర్పలేదు. ఇక్కడికి నేనదృష్టవంతురాలనే? ఈతఁ
డెవరో నావ్రతము భంగముజేయుఁ గంకణముదాల్చి వచ్చిన
ట్లున్నాఁడు? నాపతియే యెన్నటికైన నాకు దర్శనమొసఁగఁ
గల యదృష్టమున్నచో నెందఱుదుర్మార్గులైనను నావ్రతమును
భంగముఁగావింపలేరు. (నడచుచు ముందుజూచి) అదేమీ
నిరంతరవివిధతరువలాశపరిచ్ఛన్నమై సూర్యకిరణములనైనఁ
జూరనీక గాఢాంధకారపూరితమైన లతాగృహంబున నలు
దిక్కులను బంగరుకాంతుల వెదజల్లుచు మనోహర పుష్ప
సాగంధ్యముక్తమై నెలుగు గానవచ్చుచున్నది? ఆహా!
యెన్నడును గావలేదే? పరిశీలించి జూచెదను. (నడచు
చుండును)

చందా—(మెల్లగాలేచి) అబ్బా! ఇప్పటికి నా మార్గాయాసము
తీరినది. ఎక్కడ సాతాశలోకము? ఎక్కడయమునాతీరము?
ఏమి యాతక్షుకునిమర్యాద? నాకీజన్మములో మఱుపునకు
వచ్చునా? (2 కలు విరచుకొని) ఆహా!

సీ॥ కలనైన ననుబాసి ♦ నిలుపలేదు నెల్లర

యూ వియోగంబు న ♦ హించుటెట్లు

కడువార్ధకమున న ♦ న్నాంచి ప్రేమించిన

తలిదండ్రులేవంతఁ ♦ దలినినారొ

ఏదిక్కులేక న ♦ న్నే యాశ్రయించిన

స్నేహితుండేవంకఁ ♦ జేరినాడొ

ఇదిగో వచ్చెదనంచు ♦ నిట్లెతి నైపథ

శ్రీ యేదురాత్ముని ♦ చేరబడెనొ

తే॥ పరిణయంబైనదాదిగా ♦ బట్టణమున
కరుగఁ బయనంబొనర్చిన ♦ యప్పుడెల్ల
మమ్ము నిలపెడి యత్తమా ♦ మలకు నెట్టి
యిడుమలునుగల్గెనో యెట్టు ♦ తెలుఁగువాడ.

ఇదే నగరమార్గమున్నట్లున్నది. ఎవరేని మార్గస్తు లగుపడిన
పురివిశేషము లడిగి తెలసికొనెదను. (నడుచుచు సీమంతిని
గాంచి) ఆశస్యయెవరు? నాహృదయేశ్వరియా? ఆహా!
ఎంతటిపుణ్యము (చూచుచు నిశ్చేష్టుడై నిలచియుండును)

సీమం—(చంద్రాంగదునిజూచి) ఈమహారాజెవరు? (సంతోషముతో)
ఆహా! నానతము ఫలించినది. నామనోహరుడె? అభ్రను.
హా! హృదయేశ్వరా! (కొగలించుకొనును)

చంద్రా—హా మనోహరీ!

తే॥ సతత మస్తద్భుజాంతర ♦ స్థాయివగుచు
మామక సమస్త సుఖజన్మ ♦ భూమివగుచు
స్వప్నముననైన నన్నెడఁ ♦ జాయనట్టి
యువిద నినుబొసితిని దైవ ♦ యోగమునను.
శాంతా నీశరీరమిట్లు గృశించినదేమి?

తే॥ పోతఁబోసిన బంగారు ♦ బొమ్మకరణి
దెఱవ! మిరుమిట్లుగొల్పు నీ ♦ దేహమెల్ల;
మంచులోనున్న పద్మంబు ♦ మాడ్కి చెన్ను
దఱిగియున్నది యేమిటి ♦ కెఱుకబఱపు.

య వ ని క జా రు ను

ఇదిషష్ఠాంకము.

శ్రీమీనాక్షై నమః

సీమంతినీనాటకము

సప్తమాంశము.

(రంగము- యుద్ధభూమి- గౌతముఁడు ప్రవేశించి)

అబ్బా! ఇట్టిఘోరయుద్ధమును నాజన్మములో నెన్నఁడైనఁగాంచితినే? నిశితశరసంఘాతములచేతఁ బ్రత్యధిఁ సైన్యములఁ బీనుఁగుబెంటఁ గావించుచు శాత్రవప్రయుక్త బాణవగంపరల నుగ్గాడుచుఁ జంద్రాంగదమహారాజు తారకసంహారోన్ముఖుడగు గుమారస్వామివలె రణరంగమున నెట్లుబ్రకాశించుచున్నాఁడు? ఆహా! సీమంతినీదేవి యదృష్టమేమని చెప్పవలయును? కనుకనే యమునలోఁబడియు మాచెలికాఁడు పాతాళలోకేశ్వరుడగు దక్షకునివలన గౌరవింపఁబడి రాఁగలిగెను. కాని యెప్పుడో సోమేశ్వరుఁడు నామనోహరుని దర్శనముగలిగించునా యని యనేకవిధముల నిద్రాహారముల విడచితపించు 'సీమంతినికిఁ జంద్రాంగదుఁడు కనుబడుటయే తడవుగ నీపాడుయుద్ధమొకటి సంభవించెను. చంద్రాంగద మహారాజుకుఁగానుద్ధవురమునుండి సైన్యములతో యుద్ధమునకువచ్చుచుఁ జిత్రవర్మమహారాజుగారి కుటుంబమును సీమంతినీదేవిని నీవెంటగొనిరమ్మని చెప్పటచే వారిసందఱను దీసికొనివచ్చి యీనైషేధపురమందలి యొకస్మరములోనుంచి మీయాజ్ఞనరవేర్చితిని చెప్పటకై యిచ్చటికి వచ్చితిని. (తెఱలో) చాపబాణగదాశక్తి భిండివాల తోమరము

‘సలపానపరిహాపట్ట సాద్యాయుధపాణులగు నోమహాయోధులారా! పరమార్తాండమండల కబళనసాండిత్య రాహువగు నైషధాధిపతి యిదె శత్రురాజమత్తేభంబుల మీదికురుకుచు న్నాడు. మీమివ్యూహములఁ జక్కగాఁ గాపాడుకొనుఁడు.

గౌత—(వినుట నభినయించి) అదిగో మాచెలికాఁడు గర్వోద్విక్తులగు శత్రుచమూపతుల మార్తాంగుని రక్షించుకొనుఁడని బీరంబులఁ బల్కుచున్నాఁడు.

(మఱలఁదెఱలో)

మ॥ సకలారాతిభయంకరంబున యఁగి సృద్భాహు శౌర్యాగ్నికోర్వక సుత్రతియవీరయోగ్యమగు మఁగి ర్యాదక విసర్జించి మామక రాజ్యంబను ముట్టడించితె యహం ఁ భావంబునక శూరయోగ్యకలాధుర్యుడితండు లేనియెడ నీ ఁ వయ్యర్ధరాశ్రంబునక.

గౌత—(విని) పరసైత్య వినాశనముఁ గావించి యదిగో యిందనేవకుమారుఁడు కమలాపురీశుని వెన్నంటి యిటేవచ్చుచున్నాఁడు. ఆదుర్గాదునకదియే తిగినశిక్ష. ఇక నేనిందుఁడరాదు. ఆవీరుని బాణ మొక వేళదురదృష్టవంతుడనగు నాపైఁబడియెనా చావలలో వచ్చును. ఈవేళ బాహ్యగార్థముఁగూడ నియమించుకొంటిని.

(నిష్క్రమించును)

(ఇది యంకాంతరంగము)

(తరువాత శరాసనహస్తలై చంద్రాంగ మార్తాండులు ప్రవేశింతురు)
మార్తాం—క్షత్రియకులాపశద! ఇదుగో నీపాలటిమృత్యువగు మిదియశరప్రహారమున కోర్చుకొనుము.

చంద్రా—(తప్పించుకొని) దురాత్మా! నోరికివచ్చినట్లేల వాగెదవు. నీపరాక్రమ మొక్కబాణ ప్రయోగముననే గాంచితిని నాకు

బ్రత్యర్థివై నీవు ప్రాణంబులతోఁ బోగలుగుదువేమో, చూచు
కొనుము.

మార్తా—

శా॥ ఓరీ రాజకులాధమా ! యిటుల గ ధి రోవ్విక్తుల్ బ్రహ్మగింప నీ
కేరీతిగ మది సిగ్గులేదు సతతం ధి బిష్టాన్న సంతృప్తి చే
నారీమండల మధ్యవర్తివయి యా ధి నందించు నీవేడ దు
ర్వారాభీల శరప్రపూర్ణమగు సం ధి గ్రామం బిదేడకొఖలా !
చాలు నీగంభీరోక్తులు. నీవు మహాయోధుడవు గనుక
మదీయ దండయాత్రా వస్థానమెఱిగి శ్వశురాలయమున
డాగితివి.

ఆ॥ బాలకుండవీపు ధి బాలడు యుద్ధంబుఁ
జేయ వయసునీకుఁ ధి జెడుగయింకఁ
గొడుకులేని కొఱతఁ ధి యిడకనీపితరుల
కౌశలయింపు మనద ధి యిటుల నన్ను.

చంద్రా—భీ! దుష్టా! దొంగవలె సంధకారబంధురమగు నర్థిరాత్రి
మున నగరమునఁ బ్రవేశించిన నీపరాక్రమము నాకుఁ
గొత్తయా?

శా॥ చాలుంజాలును నోరుమూయుమిఁక నీ ధి చా! యింద్రసేనక్షమా
పాలుండాహవనీమఁ దావక పుర ధి ధ్వంసంబు గావించువో
నాలీలక బ్రతిమాలి నిల్వకొని రా ధి జ్యం బిష్టాడీలాగునన్
ప్రేలంజొచ్చితివీపు నవ్వుదురు నీ ధి బీరంబుగన్నకజనల్.

మార్తా—ఓరీ! గుడ్డువచ్చి పిల్లనెక్కిరించినట్లు నాకన్నులముందర
బుట్టిన నీవా నన్నెదరించువాడవు.

చంద్రా—(మార్తాండుని గేళములబట్టి పడగ్రోసి మీఁదగూర్చుండి
కత్తి నెత్తి)

మ॥ ప్రతిపక్ష ప్రకరప్రతాప వనశం ♦ భద్వీతిహూత్రం బతుం
తీత మస్మత్కరవాలమియ్యది యవం ♦ తీనాధ ముఖ్యావసీ
పతిగర్వంబు హరించినట్టుల భ ♦ వత్సాణంబులకా గోరి యం
చితరీతికా జెలువారు గన్గొనుము దు ♦ శీలాకులధ్వంసకా !

సంకల్పమాత్రవినమితసకలశాత్రవ శిరోమండలుండగు నిండ
సేన మహారాజుగారి సింహాసన మెక్కునాతటివాడవా ?

చ॥ కలిగినమాత్రః దృష్టిబడి ♦ కాలముఁబుచ్చుగలేక తస్కరుం
బలె నగరంబుఁజొచ్చి పరి ♦ పంథియిలందు సశించెనంచు లో
దలఁచి యకారణంబ తలి ♦ దండుల బాధనొసర్చుదానికై
ఫలమిదెనీకు నేడనుభ ♦ వంబగుచున్నది గాంచునున్నతీ !

తే॥ తావక స్రాణహరణ వి ♦ ద్యాగురుం డి
తండు లేకుండునెడ నైష ♦ ధంబుఁగొంటి
విపుడు నామోలనే పరి ♦ యింపు మింక
శమన పురరాజ్యలక్ష్మి సేం ♦ శయము విడది.
ఇదిగో దమయంతీ మనోవల్లభ శిరోవిరాజితంబగుఁ గిరీటము
ధరింపఁగోరు నీమస్తకమునకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్తము. (శిరము
గోయును)

య వ ని క జా రు ను

రంగము—పట్టాభిషేక మందిరము

(చంద్రాంగదుడు, చిత్రవర్మమృతి, గౌతముడు, ఇందుకళ,
సీమంతిని ప్రవేశము)

చిత్ర—(తనలో)

ఉ॥ గోవధమున్ బ్రధానముగఁ ♦ గోరియొనర్చెడి మైచ్చుఁడున్ బలెన్
జీవునకొక్కవేళ బలు ♦ చితలఁగూర్చు మఱొక్కవేళ సం
భావనఁజేసి యాతనికి ♦ స్వర్గసుఖంబు నొసంగుచుండు నా
రా విధిచిత్రముల్ దెలియ ♦ రావుగదా యెటువంటివానికి.

సీమంతినీ నాటకము.

(ప్రగాళము ఇందుకళనుగాంచి) ప్రాణేశ్వరీ! మనయమ్మాయి పోలీల్యమును గాంచితివిగదా? అవ్యాజానురాగమునఁ గోరి కొనిననాధునితో వియోగముగలిగినను దన నియతవ్రతమునకు భంగమురానీయక మృతుఁడైన పతినిఁబడయఁగలిగినది.

ఇందు—అందువలననేగదా మనకట్టిసంతసము గలుగనైనది. యమ లోకంబునకఱిగిన సత్యవంతుని సావిత్రియు, బాతాళమున కఱిగిన చంద్రాంగదుని సీమంతినియు సాధించుకొనిగిని భవిష్యత్లోకము వేనోళ్లఁ బొగడఁగలుగుభాగ్యము వీరిరువురకే.

తే॥ ఏతవం బొనరించితి ♦ మేవ్రతంబు
నాచరించితి మీ ధన్య ♦ యైనపుత్రిఁ
బడసి యుభయాన్వయముల బా ♦ వసముగాగ
నధిక సంతోషవార్ధిలో ♦ నలరమనకు.

చంద్రా—మామగానూ! పూజ్యులగుఁ దలిదండ్రులయొక్కయు మహానుభావులగు మీయొక్కయు నాశీర్వచన ప్రభావమే ఇది.

మధు—(ప్రవేశించి) అయ్యో! ఎంతయన్యాయ మెంతయన్యాయము.

సీమ—అదేమి అట్లుబలుకుచుంటివి?

మధు—అమ్మా ఏమనిగిప్పఁగలను. ఎవరో దుర్మార్గులు సీవ్రతమును భంగముఁజేయుటకై కృత్రిమదంపతీవేషమున నీచేఁ బూజింపఁ బడిరఁట.

సీమ—(ఆతురతతో) ఆ! నీకెట్లుదెలిసెన?

మధు—వీధిలో నందఱు ననుకొనుచుండిరి.

సీమ—(స్వగతము) ఆహా! ఎంతయన్యాయము సంభవించెను. ఎన్ని కష్టములు గల్గినను దేనిని విడనాడక యాచరించుచుంటినో యేయమోఘమగు వృతాచరణమువలన మృతప్రాయుఁడైన నాపతినిఁ బడయఁగలిగినో శత్రుగతమగు సర్వరాజ్యము దేని వలనఁ జేపడెనో యట్టి నావ్రతమే భంగమయ్యెనా? ఇప్పుడే

సప్తమాంకము.

కదా నాకష్టములు తీరననితలచితిని? ఇంతలోనింతవిరుద్ధమా! (చంద్రాంగదుని జూచి ప్రకాశముగ) జీవితేశ్వరా! నేటితో నాకు మీదాస్యముఁ జేయుభాగ్యము తీరినది. నాకాజ్ఞయిడుడు. తలిదండ్రులారా! నాకై మీరు దుఃఖంపకుఁడు. ఓదైవమా! నాకురాఁగల జన్మమునఁగూడఁ జంద్రాంగద మహారాజునే పతిగను మైత్రియినే గురుపత్నినిగను దయసేయుము. నేనీశరీరమునకు విశ్రాంతి యొనఁగెదను. వ్రతభృష్టురాలను నిందభరింపజాల. (జడతో నురివేసికొన బోవును.)

ఇందుకళ—అయ్యోతల్లీ నీకెట్టి దుర్దశగల్గెను. హృదైవమా మాయం దింత కానిశ్యమా. (నీమూతినిని గొగలించుకొని)

నీ॥ పాతాళమునకేగి ♦ బ్రతికివచ్చెను నీదు
పతియంచు సంతోషఫడితిమమ్మ
అంధులై యల్లాడు ♦ నత్తమామలఁగొల్ప
గలిగితివని హాళి ♦ గంటిమమ్మ
శాత్రుల్ గొనిన రా ♦ జ్యంబు సర్వమునొనఁ
గూడెనంచును వేడ్క ♦ గొంటిమమ్మ
సోమివార వ్రతం ♦ బే మాకు శుభములఁ
నొసరించునని నమ్మి ♦ యుంటిమమ్మ

తే॥ కటకటా యిప్పుడే కడ ♦ గండ్ల బాసి
నారమని సంతసముజెంది ♦ నారమమ్మ
యిట్టివెతఁగల్గుశనఁచు మే ♦ మెంచమమ్మ
మమ్మువిడనాడిపోవ ధ ♦ ర్మంబెయమ్మ.

చిత్ర—హాతనయా నీకింతసాహసమేల? మాకేమిగతిజూపితిని? అయ్యో!
మాపాణములన్నియు నీమీదనే బెట్టుకొంటిమే?

మ॥ చిరకాలంబును పంథితిగబడయఁగాఁ ♦ జింతించి మైత్రేయి స
త్కరుణగ గల్గితివంచుమాకు గతులగా ♦ గల్పింతువంచాసనో

సీమంతిని నాటకము.

వార్షికదలలెత్త గల్గితిమి మా ♦ సంతోషము నేలఁగూ
రయంబీకతి దేహము విడువఁగా ♦ సీమంతినిచ్చెల్లనే.

అహ! నాజన్మము దుఃఖములతోడనే గడచుచుండెదా ?

యఁడు—(పరుగెత్తుకొని వచ్చి) సుమంగలీ! ఆగుమాగుము.

నీవ్రతము చెడలేదు నాకేపరాభవమయ్యెను. (అందరునివ్వెర
గండి చూచుచుందురు).

—నన్ను నివారింపకుడు

కీ—(స్వగతము) హా! దైవమా!

నలుగురిలోనఁ గెల్తునని ♦ నావచించినమాట రిత్తగా
కలసెను సోమవంతునకుఁ ♦ బాయని స్త్రీత్వము సంఘటిల్లె దు
ప్పలుడగు వైరిమోల ♦ దలవంపులుగల్గె నికేమిసేయఁగా
కలఁచెడు ప్రాణముల్ విడువఁ ధైర్యమొనర్చెడి గాంతయక్కటా.

నాకీభరింపరాని స్త్రీహత్యయు మెడఁగట్టెదవా?

—(అంజలిబట్టి)

దండుకము.

శ్రీశాదిముఖ్యమర శ్రేష్ఠులైన భవత్పాద పద్మంబుల
భక్తితోనిత్యము గొల్చియున్నద్రవంబాచరింపంగలేరన్నచో
నిష్ఠ మృష్టాన్నసంతృప్తి దేహభిమానంబున భావముల్
జేయుచు సౌఖ్యమే ముక్తిగానొచ్చుచు మాయచే బద్ధులై
పూర్వ జన్మారితంబైన పాపంబుచే దుఃఖము బొందుచు
రెంటికి గాకయంత్యంబున గాలపాశంబుగంతంబుబంధించి
యీడ్వంగ ముగ్రోయటంచేద్దు మావంటి వారెంతవారో
మహాదేవ! ఏమైనఁగానిమ్మ నీసేవయే నాకుగర్తవ్యమంచెంచి
యున్నట్టి నీదాసురాలి గటాక్షించి మన్నింపకీరీతిగా మద్ర
తంబు బరీక్షింపనే స్థైర్యము చాల్చగానేర్తునే? భావిజన్మం

బునకాగూడ నీసోమవారవ్రతంబే వ్రతంబొనటయే నైవధ్యాధీ
శుండే జీవితేశుండుగాఁజేసి నన్నింకనీనన్నిధానంబునకా జేర్చుకొ
మ్మాయుమా చిత్తవాసా నమస్తేనమస్తే

శంకరుండు నందివాహనారూఢుండై ప్రవేశించి

సాధ్వీ! ఈసాహసమేమి

తే॥ వ్యర్థముగనేల సీతను ♦ త్యాగమునకుఁ
బ్రతినబూనెడు వలదు స ♦ ద్రవ్యతముచెడునె
మనుజమాత్రులొనర్చెడి ♦ మాయచేతఁ
జంద్ర సూర్యులు గతిదప్పి ♦ చనినఁగాని.

సీమ—(చూచి) ఆహా! నావ్రతాధిదేవతసోమశేఖరుండే! నేనెంతధన్యు
రాలను, (శంకరుని పాదములబడి) తండ్రీ! రక్షింపుము
రక్షింపుము. నీదాసురాలను బ్రహ్మాదులకేని గోచరింపని నీదివ్య
మంగళస్వరూపమును నాపూర్వపుణ్యమునఁ గాంచిధన్యనైతిని.
(అందరు శంకరునకు నమస్కరింతురు)

శంక—సాధ్వీ సీవ్రతముఫలించినది. నిన్నువంచింపఁబూనిన సుమేధ
సోమవంతులకే పరాభవముగలిగెను. ఆయుష్మంతులయిన
యెనమండ్రు బుత్తులనుగాంచి వర్ధిల్లుము. (చంద్రదాంగదుని
గాంచి) వత్సా! పరంపరాగతమయిన సింహాసనమధిష్టించి
సహస్రవర్షములు రాజ్యమేలుము. సోమవారవ్రత ప్రభావమున
నన్నియు సమకూడెనుగదా! మఱియు నేమికావలయును.
అయిన నిట్లగుగాక.

శీ॥ యమునాజల నిమగ్నుఁ ♦ డగు ప్రాణపతి జీవ
ముల నిల్పగల్గె నే ♦ లలన చరిత
యందులై కాసల ♦ నల్లాడు వత్తమా
మలఁ బోవఁగలిగె నే ♦ కలికి చరిత

వంశద్వయంబు బా ♦ వనమొనర్చి జగాన
 శాశ్వతంబయ్యె నే ♦ సాధ్య చరిత
 కష్టంబు లెన్నేని ♦ గల్గిన గురువాశ్య
 మాదలఁ దాల్చె నే ♦ యతివ చరిత
 తే॥ భోగ మోక్షప్రదంబునై ♦ పూతమగుచుఁ
 సకలశుభముఁ లొసర్పంగ ♦ జాలినట్టి
 తనరు సీమంతినీ చరి ♦ తము నతంబు
 ధరణి పెరిసెడి నాచంద్ర ♦ తారకముగ.
 మణియును—

చ॥ సతతము భూమిపాలకులు ♦ క్షత్రియధర్మము వీడకుండు గా
 వుతి సతులై లతాంగులు ప్ర ♦ భూతయశంబు గణేంద్రుగావుతనె
 క్షితిపయి నీతిబాధలు న ♦ శించుతమెప్పుడు సోమవాసర
 వ్రతమొనరించి యెల్లరును ♦ వారని సౌఖ్యము లొంద్రుగావుతనె
 అందరు—తథాస్తు. తథాస్తు.

—* గ ద్య ము *—

సీ॥ ఏమహామహుఁడు శ్రీ ♦ వేమనారాధ్య వం
 శాబ్ధికిఁ బూర్ణ శ ♦ శాంకుడయ్యె
 నేతల్లి సావిత్రీ ♦ కెనయై సతుల్ మెచ్చ
 మహినిఁ బొత్తివత్స ♦ మహిమఁగాంచె
 నట్టి నందయకు గా ♦ రమకు ద్వితీయ పు
 త్రుండఁ గాండిన్య గో ♦ త్రుండ దక్షి
 ణామూర్తికిని శివా ♦ నందునకును సోద
 రుండఁ గూరిమి యగ ♦ జుండ సుబ్బ
 తే॥ నార్కనకుఁ బొత్తుండను మదీ ♦ యమగు మోక్ష
 దంబు సీమంతినీ నాట ♦ కంబునందు
 నమలమైయొప్పు నేడవ ♦ యంకమయ్యె
 సతము దీనినిరక్షించుఁ ♦ జందకూళి.
 శ్రీ శ్రీ శ్రీ

4

5

14892